

Univerzita Karlova

Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Bc. Peter Plešivčák

MOBILITA VYSOKOŠKOLÁKŮ PŘES VÝMĚNNÝ PROGRAM ERASMUS+

UNIVERSITY STUDENTS MOBILITY ON ERASMUS+ PROGRAMME

Diplomová práce

Praha 2018

Vedoucí diplomové práce doc. Zdeněk Čermák CSc.

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce doc. Čermákovi, CSc., který mi po celou dobu tvorby poskytoval velice cenné rady a pomáhal mi práci cílit vhodným směrem. Dále bych rád poděkoval za časovou dostupnost a vždy rychlou a nápomocnou zpětnou vazbu, kterou mi poskytoval. Poděkování patří také pracovníkům odboru zahraničních vztahů Univerzity Karlovy, především PhDr. Ivaně Herglové, Ph.D., bez jejíž nápadů a pomoci by tato práce nikdy nevznikla.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného, nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 25. 6. 2018

.....

Bc. Peter Plešivčák

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá hodnocením studentské mobility přes ERASMUS+ na Univerzitě Karlově. V úvodu si pokládám výzkumné otázky spojené s tímto fenoménem a vyčleňuji konkrétní oblasti, které mě na studentské mobilitě budou zajímat. V první výzkumné části práce analyzuji přihlašovací formuláře studentů, kteří se zúčastnili výměnného pobytu na Univerzitě Karlově a hodnotím motivace, které je v jejich rozhodování ovlivňovaly. Dále tyto motivace hodnotím pomocí statistické analýzy. Ve druhé výzkumné části, bylo prováděno dotazníkové šetření mezi studenty jak přijíždějícími, tak vyjíždějícími z Univerzity Karlovy na zahraniční pobyt a zaměřuji se zde především na tři oblasti. Tou první je motivace a reálné přínosy mobility pro studenty, kteří se jí rozhodli zúčastnit. Ve druhé části se zabývám tím, zda mají výměnné pobyty nějaký reálný přínos pro studenty v oblasti navazování nových kontaktů a v jejich postoji k evropské integraci. Poslední část zase analyzuje možný hlavní problém projektu, a to jeho finanční náročnost, která ovlivňuje strategii studentské mobility v celé Evropě.

Klíčová slova: mobilita, studentská mobilita, ERASMUS+

Abstract

This diploma thesis deals with an evaluation of students' mobility through ERASMUS+ at Charles University. In the introduction, I consider the research questions related to this phenomenon and I earmark some specific areas which I am interested in this topic. In the first research section I analyze the registration forms of the students who took part in the exchange stay at Charles University and evaluate the motivation that influences their decisions. Furthermore, I assess these motivations using statistical analysis. In the second research part was done a questionnaire survey among students arriving and departing Charles University for an exchange stay and I focus mainly on three areas. The first of them is the motivation and real benefits of mobility for the students who have chosen to take part. In the second part, I am concerned with the fact if these exchanges have a real added value for students in the field of convergence in Europe and their support for next integration. The last part analyzes the possible main problem of this project and that is its financial difficulty, which affects the student mobility strategy across all Europe.

Keywords: mobility, student mobility, ERASMUS+

Osnova

Seznam obrázků.....	7
Seznam tabulek	8
Seznam použitých zkratk	8
Seznam příloh.....	8
1. Úvod	9
2. Historie studentské mobility.....	9
3. Teorie.....	10
4. Cíle práce	12
5. Metodika práce.....	13
6. Mobilita studentů přes ERASMUS+ v Evropě	15
6.1. Rozpočet programu ERASMUS+	17
6.2. Role univerzit v evropské mobilitě	19
7. Mobilita studentů přes ERASMUS+ v Česku	21
7.1. Mobilita studentů přes ERASMUS+ na Univerzitě Karlově.....	22
7.1.1. Vyjíždějící studenti.....	24
7.1.2. Přijíždějící studenti.....	28
8. Analýza motivací studentů z přihlašovacích formulářů.....	31
8.1. Metodika a zpracování přihlašovacích formulářů	33
8.2. Výsledky analýzy motivací z přihlašovacích formulářů	34
8.3. Mezifakultní srovnání	36
8.4. Srovnání na základě státní příslušnosti.....	38
9. Analýza závislosti mezi charakteristikami respondentů a uváděnými důvody výběru destinace	40
9.1. Analýza závislosti důvodu výběru destinace a pohlaví respondentů	40
9.2. Analýza závislosti důvodu výběru destinace a stupně studia	41
9.3. Analýza závislosti důvodu výběru destinace a geografických faktorů.....	42
9.4. Analýza závislosti důvodu výběru destinace a cílové fakulty.....	45
9.5. Výsledky analýzy závislosti	45
10. Dotazníkové šetření	46
10.1. Respondenti a návratnost dotazníků.....	47
10.2. Zpětné hodnocení výměnného pobytu.....	49
10.2.1. Shrnutí výsledků.....	54

10.3. Mobilita studentů a její vliv na integraci Evropy	55
10.3.1. Studentská mobilita jako politický nástroj	55
10.3.2. Teorie	56
10.3.3. Shrnutí výsledků	58
10.3.4. Závěry	63
10.4. Ekonomický nástroj a finanční stránka mobility.....	64
10.4.1. Ekonomický nástroj.....	64
10.4.2. Finanční stránka mobility.....	65
10.4.3. Shrnutí výsledků	66
10.4.4. Závěry	69
11. Závěr.....	71
12. Seznam použité literatury	73

Seznam obrázků

Obrázek 1: Množství mobilních studentů podle státní příslušnosti v akademickém roce 2011-2012

Obrázek 2: Studenti ERASMU jako podíl všech studentů jednotlivých zemí

Obrázek 3: Meziroční průměrný měsíční grant na studium

Obrázek 4: Srovnání růstu příjíždějících a vyjíždějících studentů v rámci Česka

Obrázek 5: Srovnání množství příjíždějících a vyjíždějících studentů na Univerzitě Karlově

Obrázek 6: Množství příjíždějících studentů podle státu výjezdu

Obrázek 7: Množství vyjíždějících studentů podle fakult

Obrázek 8: Podíl studentů vyjíždějících do jednotlivých evropských zemí za fakulty

Obrázek 9: Podíl vyjíždějících studentů podle státní příslušnosti

Obrázek 10: Podíl vyjíždějících studentů podle pohlaví

Obrázek 11: Podíl příjíždějících studentů podle státní příslušnosti mezi léty 2009-2017

Obrázek 12: Množství příjíždějících studentů podle cílové fakulty

Obrázek 13: Podíl příjíždějících studentů podle fakult

Obrázek 14: Důvody studentů pro mobilitu z přihlašovacích formulářů

Obrázek 15: Oblasti zájmu studentů pro mobilitu z přihlašovacích formulářů

Obrázek 16: Motivace pro mobilitu podle cílové fakulty na Univerzitě Karlově

Obrázek 17: Podíl respondentů dotazníkového šetření podle fakult (vyjíždějící studenti)

Obrázek 18: Motivace studentů pro mobilitu

Obrázek 19: Bariéry, které pociťují studenti v místě pobytu

Obrázek 20: Oblasti, které příjíždějící studenti oceňují na Univerzitě Karlově

Obrázek 21: Může větší poznání lidí Evropy napomoci společné integraci?

Obrázek 22: Během svého pobytu jste nejvíce času sdílel/a s

Obrázek 23: Podařilo se Vám navázat vztahy, které přetrvaly po skončení pobytu?

Obrázek 24: Měl by být pobyt v zahraničí povinnou součástí studia?

Obrázek 25: Zapojování mobilních studentů do internacionalizačních aktivit na UK

Obrázek 26: Průměrné měsíční výdaje Erasmus studentů v akademickém roce 2004/2005

Obrázek 27: Jak byl Váš pobyt v zahraničí dodatečně dofinancován?

Obrázek 28: Hrály ceny pobytu roli, při výběru Vašeho místa pobytu?

Obrázek 29: Měsíční výdaje mobilních studentů

Seznam tabulek

Tabulka 1: Největší cílové instituce studentské mobility

Tabulka 2: Nejvíce vysílající univerzity studentské mobility

Tabulka 3: Studenti z analýzy přihlašovacích formulářů podle národnosti

Tabulka 4: Chí-square test závislosti na základě pohlaví

Tabulka 5: Chí-square test závislosti na základě stupně studia

Tabulka 6: Rozdělení států Evropy podle oblastí

Tabulka 7: Rozdělení motivací studentů do skupin

Tabulka 8: Chí-square testování závislosti na základě geografické polohy

Tabulka 9: Tabulka residuí hlavních důvodů pro mobilitu

Tabulka 10: Chí-kvadrát test na základě cílové fakulty studenta

Tabulka 11: Přijíždějící respondenti dotazníkového šetření podle národnosti

Tabulka 12: Podmínky kontaktu z Kontaktní teorie

Seznam použitých zkratk

UK – Univerzita Karlova

Seznam příloh

Dotazník Mobilita studentů přes ERASMUS+

Dotazník ERASMUS+ mobility for Students

1. Úvod

V dnešní době mají studenti k dispozici širokou škálu možností, ze kterých si můžou zvolit, jakým směrem by se chtěli ubírat. Stále větší množství studentů si dnes na vysoké škole volí z poměrně širokého spektra výměnných pobytů, kterých se můžou za určitých podmínek zúčastnit. Volí je proto, že si uvědomují, jakou cenu mají zkušenosti, které v zahraničí můžou nasbírat. Studenti v zahraničí často hledají nové zážitky, poznání, ale část z nich tuto zkušenost vnímá také jako cestu k lepšímu vzdělání nebo pracovním příležitostem. V posledních letech se totiž ze studentské mobility stává velice žádaná zkušenost, kterou uvítá velké množství zaměstnavatelů. Přesto mezi odborníky pořád panuje velký rozkol v tom, zda je studentská mobilita hodna výše prostředků, které se do ní vkládají. To byl také první důvod, který mě motivoval k tomu, podívat se na studentskou mobilitu blíže. Další z důvodů, který způsobil můj zvýšený zájem o danou problematiku je, že jsem studentem univerzity, která má ve studentské mobilitě v Evropě poměrně výraznou stopu. Při srovnání s dalšími evropskými univerzitami, zaujímá právě ta naše velice významné postavení. Třetím důvodem, který mě přiměl přemýšlet o ziscích a obětech, které studium v zahraničí přináší, bylo, že sám jsem kdysi o tomto pobytu přemýšlel, ovšem nikdy jsem se k němu neodhodlal, a to především z důvodu, že jsem nebyl přesvědčen o tom, že jsem schopen zvládnout finanční závazky spojené s pobytem. Doufám tak, že v této práci objasním otázky, které se staly předmětem mého zájmu a vysvětlím některé skryté procesy pohánějící studentskou mobilitu.

2. Historie studentské mobility

Samotná myšlenka organizování výměnných mezinárodních pobytů pro studenty, ovšem není tak stará, jak by se možná mohlo zdát. Až teprve v roce 1970 se stalo vysoké školství předmětem Evropského programu se zaměřením především na zvýšení mobility vysokoškolských studentů (Tiechler 2002). Počátečním rozhodujícím krokem pro dosažení těchto cílů, bylo založení takzvaných „The Joint Study Programmes“ (JSP). Tyto programy vznikly v roce 1976 a poskytovaly finanční podporu, pro ještě úzkou síť kateder, které zprostředkovaly roční výměnné pobyty. Program poskytoval finanční podporu také pro samotné studenty, kteří se tohoto programu rozhodli využít. Právě díky tomuto kroku, se stal program v příští dekádě velice úspěšným v propojování vysokého školství napříč Evropou stejně jako v tvorbě zdravého akademického prostředí.

Program zaznamenal další podstatné změny v roce 1987, kdy byl projekt přejmenován na Erasmus, což je akronymem pro „European Community Action Scheme for the Mobility of University Students“. Tento nově vzniklý evropský program, si kladl za cíl zvýšit mobilitu evropských vysokoškolských studentů až na desetiprocentní hranici. Tato hranice prolomena sice nebyla, přesto se program stal zcela rozhodujícím hráčem v mobilitě vysokoškolských studentů v Evropě. Evropská vysokoškolská spolupráce zaznamenala pravděpodobně největšího posunu v roce 1995, kdy byly založené dva velké projekty Sokrates a Leonardo da Vinci. Erasmus se stal jedním z pěti podprogramů projektu Sokrates. Tato změna přinesla nižší administrativní náročnost, lepší mezioborovou propojenost a také podstatné navýšení finančních zdrojů (Maclean, Wilson 2009). Hlavními cíli programu Sokrates bylo vytvoření sítě podpory v oblasti vzdělání a propojení Evropy prostřednictvím různých oblastí vzdělávání. Pod novým zastřešením se Erasmus výrazně posunul a jeho hlavním cílem se stalo rozpořádání vysokoškolských studentů napříč Evropou a skrz poznání zvýšení společné evropské identity. V současnosti je program pod záštitou evropského programu Lifelong Learning Programme, jehož první šestileté období trvalo od roku 2007 do roku 2013. V roce 2014 se program přejmenoval na ERASMUS+ a jeho kompletní financování a další zajišťování bylo rozplánováno až do roku 2020. (European Commission 2014). Tato změna pro studenty Erasmu nepřinesla pouze zvýšení ročního rozpočtu. Postupem času začal program zastřešovat také výměnné stáže studentů, podpůrné programy a pracovní a výzkumné pobyty v oblasti zaměstnání a sportu. Postupně se přidávaly také výzkumné pobyty pedagogů a výzkumných pracovníků. Samotná studijní mobilita se ovšem také výrazně rozrostla, protože se už netýká jenom studentů vysokých, ale také vyšších a středních škol.

3. Teorie

Globalizační trendy za několik posledních desítek let významně proměnily fungování moderní společnosti. Za jednu z jejích přirozených vlastností a potřeb je dnes považována také mobilita. Tento společenský jev je dnes v moderních zemích velice vítaný, a tak se ho velká část rozvinuté společnosti snaží podporovat. Mobilita obyvatel je dnes ve všech sférách veřejného života vnímána jako velice žádaný a přínosný jev jak pro jedince, tak pro celou společnost. Proto se také podpora mobility stala dokonce součástí velkého množství dokumentů a programů, které si kladou za cíl prostřednictvím mobility zvýšit propojení, předávání znalostí, posílení spolupráce, ale také rozvoj obchodu a dalších oblastí veřejného života. Na této myšlence je dokonce postavená samotná EU, jejíž členské státy se dohodly na zavedení a dodržování čtyř základních svobod, které se týkají volného pohybu osob, zboží, služeb a kapitálu. Usnadňováním a zprostředkováváním mobility v Evropě se dnes zabývá již velké množství institucí (Národní ústav pro vzdělávání 2018). Protože mi je studentské prostředí velice blízké, rozhodl jsem se svojí práci směřovat právě na oblast studentské mobility, která je

v dnešní době velice oblíbená, podporovaná a také progresivní. Pokud si lze v dnešní době vybrat jeden program v Evropě, který studentskou mobilitu zaštiťuje a výrazně směřuje, musí to být zcela jednoznačně největší hráč v studentské mobilitě v Evropě, program ERASMUS +.

Na úvod je však důležité vysvětlit si, jak lze studentskou mobilitu vůbec definovat a čím se vyznačuje. Když se obecně mluví o mobilitě obyvatelstva, můžeme vyčlenit dva hlavní druhy mobility, a to sice sociální a prostorovou. U mobility obecně platí, že se jedná o nějakou změnu rozmístění obyvatel v libovolném systému jednotek. Podle toho, zda jsou tyto jednotky sociálního charakteru (různé kulturní skupiny) anebo prostorového charakteru (regiony, státy), mluvíme o sociální nebo prostorové mobilitě. Zároveň je však zapotřebí doplnit, že téměř žádná mobilita není čistě jednoho anebo druhého druhu, a že tyto kategorie většinou vzájemně souvisí (Zelinsky 1971). Není tomu jinak ani u studentské mobility, i když v tomto případě převládají především prostorové prvky mobility. Na základě různých prostorových změn tak lze vyčlenit řadu typologií mobility. Nebudu zde vyjmenovávat všechny kritéria, rád bych se však podíval na ta nejdůležitější. Velice podstatným kritériem mobility je její cykličnost a délka trvání. Na základě tohoto kritéria studentskou mobilitu, kterou budu zkoumat já nelze zcela jasně přiřadit, protože se nejedná jednoznačně ani o cyklický ani o periodický pohyb. Některé druhy studentské mobility sice lze zařadit mezi periodické pohyby, to se ovšem týká spíše pravidelného dojíždění studentů z místa trvalého pobytu do místa studia. Zároveň je však podmínkou, že pohyb musí být periodický, což pro studenty ERASMU+ rozhodně neplatí. Velice důležité kritérium klasifikací je také vzdálenost a směr pohybu. Opět většinu studentů, se kterými budu pracovat, lze zařadit spíše do vnější mobility, protože svým pohybem většinou překračují státní hranice. Není tomu tak ale u všech, protože se najdou také studenti, kteří vyjíždí na pobyt pouze v rámci jednoho státu. Na základě těchto a mnoha dalších kritérií lze tedy vytvořit velké množství různých druhů prostorového pohybu. (Oberai AS 1987)

Pro jednodušší a jasnější přehlednost těchto pohybů se většinou vyčleňují čtyři základní typy prostorových pohybů. Vůbec nejvýznamnější druh prostorového pohybu obyvatelstva je migrace. Jejím nejpodstatnějším znakem je změna trvalého bydliště migrujících obyvatel, a proto změny které se v jejím rámci uskuteční, jsou trvalé (Lee 1996). Druhým velice častým pohybem obyvatel je sezónní migrace. Tento typ mobility by možná bylo lepší pojmenovat spíše dočasná změna pobytu. Slovo migrace totiž může mylně navozovat trvalou změnu bydliště migranta. U tohoto typu pobytu se však jedná o dočasný pobyt, během kterého se nemění trvalé místo pobytu. Právě do tohoto typu mobility lze nejlépe zařadit studentskou mobilitu, která bude hlavním předmětem výzkumu této práce. Lze sem ale zařadit také pracovní mobilitu. Dalším typem, který se dnes velice dynamicky rozvíjí, je dojíždka. Tento typ mobility je charakteristický hlavně pravidelností pohybu a většinou jeho ekonomickým nebo studentským motivem. Velice charakteristickým znakem této mobility je častý pohyb po stejné ose ve stejných časových horizontech. Poslední velkou kategorií mobility jsou

nepravidelné pohyby obyvatelstva. Těchto pohybů lze vyčlenit velké množství a jediné co mají společné, je jejich velká nepravidelnost ve vzdálenosti, intenzitě, ale také například ve směru těchto pohybů (ČSU 2004).

4. Cíle práce

Protože se ze studentské mobility stává poměrně výrazný trend ovlivňující mnoho oblastí veřejného života, především v posledních deseti letech se mu věnuje také velké množství výzkumných prací. Na základě práce s těmito výzkumy, jsem si nemohl nevšimnout, že žádný z významnějších výzkumů nesrovnává motivace a trendy více odlišných skupin studentů. Právě v tomto bych chtěl, aby byl nový můj pohled na problematiku studentské mobility. Ve všech částech práce, kde zkoumám studenty vyjíždějící z Univerzity Karlovy a studenty přijíždějící na univerzitu, si kladu otázku, zda se nějak liší mobilita studentů mezi těmito dvěma skupinami a pokud ano, jak? V první výzkumné části práce, která je celá věnovaná analýze přihlašovacích formulářů studentů přijíždějících na UK, chci zjistit, co je pro studenty obecně největší motivací pro studium v zahraničí a co pro ně bylo největší motivací která je spojená přímo s daným místem pobytu, což byla v tomto případě Univerzita Karlova. Dále chci navíc ověřit předpoklad druhořadosti studijních motivací a dominance především zlepšování jazykových dovedností. První část bude nakonec doplněna o hledání statisticky významných rozdílů v motivacích pro mobilitu u různých podskupin studentů. Tato část bude ověřována statistickou analýzou přihlašovacích formulářů.

Ve druhé výzkumné části práce, pracuji zase s dotazníkovým šetřením, které mělo tři hlavní oblasti výzkumu na základě kterých, jsem si pokládal také výzkumné otázky. Zaprvé, v části věnované zpětnému pohledu na výměnný pobyt, bych chtěl objasnit, co studenti vůbec od projektu původně očekávali, na základě jakých faktorů volili své cílové destinace pobytu a v čem pro ně byl projekt ve výsledku opravdu přínosem. Chci totiž dokázat, že samotná univerzita není jediným „pull“ faktorem, který přitahuje značné množství studentů každoročně na naši univerzitu. Očekávám, že významnou roli hraje spíše veliká kulturní a turistická oblíbenost Česka a především Prahy. Zadruhé, v části věnované roli ERASMU a jeho přínosu evropské integraci, chci ověřit, zda u studentů ERASMU, jako u specifické sociální skupiny, bude výsledkem mobility pozitivní vliv projektu na jejich názory ohledně poznávání nových kultur a jejich názory na budoucí evropskou integraci. Dále předpokládám, že prostřednictvím projektu dochází k posilování a navazování nových vztahů a kontaktů studentů napříč Evropou. Na závěr, v poslední části práce věnované finanční náročnosti mobility, chci ověřit svůj předpoklad, že nižší životní náklady v Praze než ve většině Evropy, jsou

jedním z hlavních důvodů rychlého růstu množství studentů ERASMU na UK. Domnívám se totiž, že finanční náročnost projektu, je zcela zásadní při výběru konkrétního místa pobytu a také si myslím, že studenti, kteří k nám v rámci výměnného pobytu přijíždějí, tak často činí právě z důvodu neochoty více finančně riskovat.

5. Metodika práce

Ve struktuře méj diplomové práce jsem se snažil především o co nejpřehlednější postup, aby se čtenář neztratil v jednotlivých metodách výzkumu. Hned na úvod uvádím důvody toho, proč jsem se vůbec rozhodl pro zpracování tohoto tématu a co mě k tomu vedlo. Úvod je dále doplněn historickým vývojem studentské mobility a postupným přerodem programu ERASMUS+. V teoretické části posléze definuji, co to mobilita obyvatel je, jak jí můžeme členit a čím se vyznačuje. Před tím než se zaměřím na konkrétní výzkumnou část práce, ještě nabízím ucelený přehled studentské mobility jak v Evropě, tak v Česku a posléze také na Univerzitě Karlově, kde se snažím zachytit jednotlivé trendy a vývoje mobility přijíždějících i vyjíždějících studentů.

První výzkumná část práce byla založená na analýze přihlašovacích formulářů, ve kterých zahraniční studenti vypisují, proč by se chtěli zúčastnit výměnného pobytu na UK. Analýza byla prováděna ve dvou průřezových obdobích, a to akademický rok 2009/2010 a rok 2016/2017. Z přihlašovacích formulářů bylo vybráno 150 studentů v obou dvou uvedených časových úsecích. Respondenti byli vybírání stratifikovaným výběrem a to tak, že základní soubor studentů byl rozdělen podle fakult s tím, že jak lékařské, tak teologické fakulty byly sloučeny do jedné skupiny. U těchto fakult totiž předpokládám velice podobné motivace pro mobilitu, a tak pro zjednodušení práce s daty a také kvůli jednodušší grafické prezentaci byly fakulty sloučeny. Zbylé fakulty vytvořily deset skupin. Pro potřeby výzkumu byly z analýzy vyloučeny Lékařská fakulta v Hradci Králové a Lékařská fakulta v Plzni, protože se v rámci Česka výrazně vymykají svojí polohou, což může výrazně ovlivnit motivace pro mobilitu u studentů. Z nejmenších fakult bylo vybráno deset studentů a z těch největších dvacet pro oba sledované roky. Studenti byli v rámci každé fakulty seřazeni podle čísla přihlášky, což lze považovat za náhodné uspořádání. Pracoval jsem pouze s formuláři, jejichž motivace pro mobilitu měla alespoň deset slov a zároveň student uvedl alespoň dva smysluplné důvody pro pobyt. Výsledky analýzy tedy zachycovaly 300 studentů, jejichž zemi výjezdu, pohlaví, stupeň studia a dva až čtyři důvody, proč mají zájem o mobilitu na dané univerzitě. Výsledky této části byly analyzovány a hodnoceny pro různé skupiny studentů. Dále pak byla prováděna statistická analýza, pomocí které jsem hledal rozdíly v motivacích studentů pro jednotlivé podskupiny respondentů.

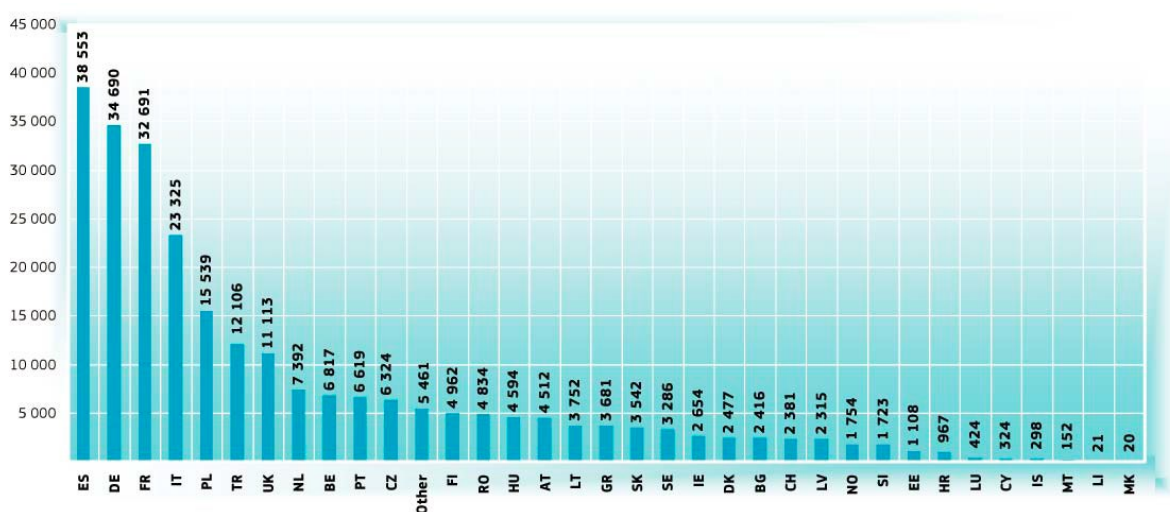
Druhá výzkumná část práce byla tvořena strukturovaným dotazníkovým šetřením, které bylo rozesíláno všem studentům, kteří v akademickém roce 2016/2017 přicestovali nebo vycestovali z UK na zahraniční výměnný pobyt přes program ERASMUS+. Většina otázek byla uzavřená případně škálová. Ve druhém zmiňovaném případě, měli respondenti za úkol na stupnici zvolit jednu z pevně stanovených odpovědí na pětistupňové Likertově škále (Ferguson 1941). Otevřené otázky se vyskytovaly pouze v poslední části dotazníků, kde studenti uváděli své osobní údaje. Toto dotazníkové šetření bylo rozděleno do čtyřech sekcí, podle jednotlivých oblastí zájmu. V první části, která měla deset otázek, se nacházely otázky zaměřené na zpětný pohled na výměnný pobyt. Otázky zjišťovaly především to, podle čeho studenti volili své místo pobytu, co od pobytu očekávali a co nakonec opravdu bylo největším přínosem výměnného pobytu. Druhá část dotazníkového šetření měla pět otázek a zaměřovala se na problematiku toho, zda studentská mobilita opravdu může prostřednictvím mezilidského kontaktu napomoci sblížení Evropy a zjednodušit tak budoucí integraci evropských států, což bylo jedním z hlavních cílů tohoto programu (Ministerial Conference Bologna 1999). Třetí část dotazníku byla zaměřena na ekonomickou a finanční stránku projektu a zajímalo mě především to, do jaké míry je pro studenty bariérou finanční náročnost projektu, a jak různá ekonomická náročnost projektu v jednotlivých zemích Evropy ovlivňuje studentskou mobilitu. Poslední část dotazníku zjišťovala různé informace o respondentech, aby bylo možné dělat srovnání a hlouběji se podívat do tematiky studentské mobility. Studenti uváděli fakultu pobytu, popřípadě studia, věk, zemi studia, pohlaví a další. Tato část byla umístěna až na konec výzkumu, aby studenty neodradila od jeho samotného vyplnění. Důležité je pravděpodobně ještě zmínit, že žádná z odpovědí nebyla povinná, aby neodradila část respondentů.

V obou hlavních částech práce, jsem se snažil pracovat především s co největším množstvím dat. Chtěl jsem docílit toho, aby bylo jak moje dotazníkové šetření, tak analýza přihlašovacích formulářů co nejvíce strukturovaná a zobecnitelná. Dostatečné množství respondentů tak bylo pro mé závěry zcela nezbytné. Výhodou kvantitativního výzkumu je, že se dá poměrně jednoduše ověřit teorie s kterou pracuji a výsledky práce jsou velice jednoduše zobecnitelné na větší vzorek populace. Nakonec bych ještě rád zmínil, že podrobnosti jak analýzy přihlašovacích formulářů, tak dotazníkového šetření rozeberu ještě více v dílčích metodikách.

6. Mobilita studentů přes ERASMUS+ v Evropě

Aby se vzdělávací instituce mohla zapojit do Evropského výměnného programu ERASMUS+, musí mít přidělený status Erasmus University Charter for Higher Education (ECHE). V současné době má v Evropě tento status 5452 institucí, které se mohou zapojit do evropské kooperace. Množství institucí s možností zapojit se do mezinárodní mobility se v rámci Evropy výrazně liší. Vůbec největší množství takovýchto institucí se nachází ve Španělsku (1644) a ve Francii (1290). Například v Německu, které je s těmito zeměmi, co se týče studentské mobility zcela srovnatelné, je takovýchto institucí pouze 380 (European Commission 2018). Lze tak vidět, že větší množství zapojených institucí, nemusí znamenat také větší množství mobilních studentů. Nejlepší ukázkou toho, že se prostřednictvím projektu ERASMUS a později ERASMUS+ opravdu daří rozpohybovat velké množství studentů, je množství zprostředkovaných mobilit. Jedním z cílů programu bylo překročení tří milionové hranice, což se povedlo již v školním roce 2012/2013. Obrázek č. 1 zobrazující množství vyjíždějících studentů zahrnuje všechnu mobilitu uskutečněnou přes výměnný program ERASMUS+, včetně středoškolské a vyšší odborné mobility. ERASMUS+ byl hodnocen jako jeden z neúspěšnějších projektů Evropské unie. Pokud o úspěchu tohoto projektu vypovídá množství studentů, kteří se ho zúčastní, nelze nic namítat. Projekt od svého založení každoročně roste a příliš ho nezpomalily ani ekonomické problémy, které začaly rokem 2008. Evropská unie si je tohoto vědoma a je to znát také na množství prostředků, které pro jednotlivá programová období uvolňuje.

Obrázek 1: Množství vyjíždějících studentů přes výměnný program podle státní příslušnosti v akademickém roce 2011-2012

Zdroj: A Statistical Overview of the Erasmus Programme 2011-2012

Již téměř tradičně co se týče množství vyjíždějících studentů, prvenství patří Španělsku. V roce 2012/2013 jich vyjelo téměř 39 000. Dalšími giganty evropské studentské mobility jsou Němci, Francouzi, Italové a na pátém místě možná trošku překvapivě Poláci. Těm se podařilo předskočit například výrazně početnější Brity. Pokud bychom se zabývali pouze studenty, vyjíždějícími za studiem, umístila by se Francie ještě před Německem. Španělé ovšem drží také titul nejoblíbenější destinace, protože v roce 2012/2013 přijali více než 40 000 studentů, následované Německem, Francií, Velkou Británií a Itálií. Těchto pět zemí tvoří nejoblíbenější destinace studentské mobility v Evropě, což není příliš velkým překvapením. Migrační trendy v Evropě jsou dlouhodobě nastaveny západním směrem a příliš se tato skutečnost neliší ani co se týče studentské mobility. Velká oblíbenost jižních států Španělska a Itálie by mohla být způsobena také klimatickými podmínkami, jak některé odborné práce naznačují (European Commission 2013). Ovšem i na tohle se budu ptát ve svém dotazníkovém šetření.

Stejně jako v Česku tak i v Evropě nejvíce studentů vyšlou sociální vědy. Tento fakt je zaprvé způsoben tím, že tyto fakulty patří často mezi ty studentsky největší. To má pak samozřejmě zásadní vliv na množství mobilních studentů. Za druhé, toto rozložení podle názorů odborníků, se kterými jsem měl možnost toto téma rozebírat je rovněž výsledkem genderového a jazykového rozložení studentů na univerzitách. Nejmobilnější sociální vědy jsou stejně tak nejsilnější co se týče ženského zastoupení, přičemž platí, že ženy jsou podstatně mobilnější nežli muži. To, že ženy například na UK tvoří téměř 70 % mobilních studentů, by dle mého názoru mělo být předmětem více výzkumných prací. Kromě jazykové a oborové nevyváženosti mezi muži a ženami, by tento nepoměr měl být zdůvodnitelný také jinými sociálně-geografickými faktory. Kromě toho, muži studují ve větším poměru především například matematicko-fyzikální fakultu, která patří k těm nejnáročnějším, a tak jim na zahraniční stáže nezbyvá tolik času. Studovat matematiku nebo fyziku v zahraničí je také z jazykového hlediska mnohem náročnější, než je tomu u sociálních věd. Některým studentům jde také výuka jazyků lépe. Ti se pak často shlukují do podobných oblastí studia a tím pádem i fakult. Jazyková dovednost má pak zásadní vliv na to, do jaké míry si studenti věří v tom vycestovat a pokračovat ve studiu v cizím jazyce.

Je pochopitelné, že největší evropské země vysílají také největší množství studentů. Jiný pohled ovšem nabízí následující obrázek č. 2 znázorňující procento studentů, vyjíždějících přes program ERASMUS+ v přepočtu na všechny studenty dané země. V tomto ohledu v Evropě jasně vedou nejmenší evropské země. Lucembursko a Lichtenštejnsko se jako jediné dostali přes hranici tři procent, kterou si vytyčila Evropská komise. Tyto dvě země se výrazně odchyľují od evropského průměru a proto, že jsou výrazně menší, než ostatní země v přehledu a v každé z těchto zemí se nachází pouze jedna univerzita. Vysoká míra mobility studentů je do velké míry dána také

poptávkou po jiných oborech a univerzitách. Nejvýš se dále umístili Španělsko a pobaltské státy, které se všechny tři dostaly přes 1,8 % vyjíždějících studentů. Jedním z důvodů, proč je Španělsko vedoucím státem, co se do mobility studentů v Evropě týče, je jejich štědré financování programu. Například v roce 2017 na dofinancování mobility vyčlenili 29 mil. € (La Moncloa 2017). Dále patří mezi nejaktivnější Erasmus studenty Finové a Portugalci. Tyto státy kromě Španělska patří mezi ty populačně i studentsky nejmenší. Na základě obrázku č. 2 tak nelze usoudit, ve které zemi se nachází nejvíce mobilních studentů. Jak bylo řečeno, velkou roli v mobilitě hraje totiž dofinancování programu jednotlivými státy a populační a studentská velikost země. Jak už bylo řečeno, studenti z malých evropských zemí jsou pro mobilitu motivováni i tím, že v jejich domovských zemích se nenachází, tak velké množství vysokých škol, a tím pádem také výběr oborů je mnohem užší než v zahraničí.

Obrázek 2: Vyjíždějící studenti ERASMU jako podíl všech studentů jednotlivých zemí

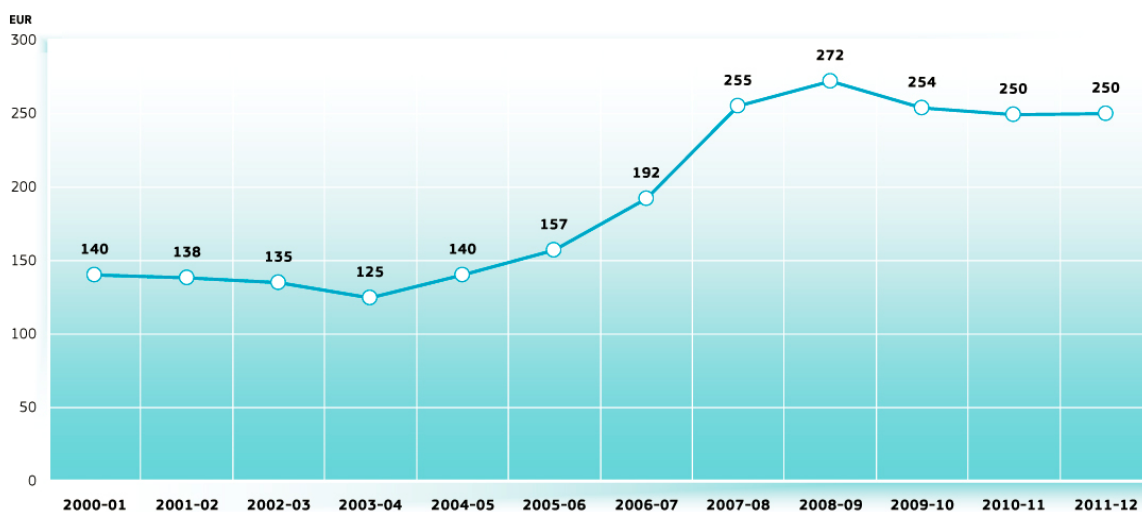
Zdroj: A Statistical Overview of the ERASMUS Programme in 2011-12

6.1. Rozpočet programu ERASMUS+

Velké navýšení rozpočtu proběhlo v roce 2007, kdy započal Lifelong Learning Programme (LLP). Tehdy bylo na programové období 2007–2013 uvolněno přibližně sedm mld. Eur. V dalším programovém období byly aktivity LLP přesunuty pod ERASMUS+ programme a na další programové období bylo již vyčleněno 14,7 mld. V současnosti se dokonce mluví o tom, že na období 2021-2027 proběhne další navýšení rozpočtu na neuvěřitelných 30 mld. Eur. Podle jednotlivých kritérií se tyto peníze přerozdělují Národním agenturám. Tato částka se samozřejmě opět rozděluje na různé druhy mobility, které ERASMUS+ zaštiťuje. Z celkové částky, je přes 80 % finančních zdrojů určeno pro

studentskou mobilitu za studiem a tento poměr se v posledních deseti letech téměř nezměnil. Z těchto dat je tedy zjevné, že jednotlivé programy jsou financovány dost vyrovnaně, protože studentská mobilita v daném roce tvořila 81 % mobilních účastníků programu a bylo pro ně rozděleno necelých 82 % financí. Bývá však pravidlem, že například studijní stáže jsou lépe dotované než mobilita za studiem. Následující obrázek č. 3 znázorňuje průměr výšky evropského grantu na studenta, který zúčastněné země dostávají od Evropské unie. Tyto společné peníze jsou přerozděleny pro všech 33 zemí a Národní agentura v každé zemi může s těmito penězi nakládat. Výšky grantů pro jednotlivé země se samozřejmě liší podle více kritérií. Prvním faktorem je množství vysokoškolských studentů a profesorů v jednotlivých zemích, dále ceny bydlení v hlavních městech a třetí indikátor je počítán na základě množství lidí, kteří se do výměnného projektu již zapojili. Každá ze zemí může dále různými způsoby studentské pobyty dofinancovat, takže graf průměrných měsíčních grantů nevykazuje finální částku, která je pro studentskou mobilitu uvolněna. Například pro studenty vyjíždějící z Česka v rámci výzvy 2018 jsou stipendia rozdělena do třech kategorií podle zemí výjezdu. V potaz je brána především různá finanční náročnost projektu v jednotlivých zemích, takže podle toho, kam se student rozhodne vycestovat, může dostat grant ve výši 330, 450 nebo 510 € na měsíc (ERASMUS+ 2018).

Obrázek 3: Meziroční průměrný měsíční grant na studium

Zdroj: A Statistical Overview of the ERASMUS Programme in 2011-12

6.2. Role univerzit v evropské mobilitě

Velice zajímavé srovnání vydala Evropská komise ve roce 2014, kde uvádí seznam stovky univerzit, ze kterých v tomto roce vycestuje a na které přicestuje přes program ERASMUS+ nejvíce studentů. Právě tato statistika vzbudila můj počáteční zájem o problematiku studentské mobility a díky ní jsem se rozhodl věnovat se tomuto tématu blíže. Pro nás je tato statistika velice zajímavá, protože jak je z tabulky č. 1 zjevné, Karlova Univerzita se umístila na pátém místě ze všech participujících univerzit, co se do přijíždějících studentů týče. V první desítce jasně dominují španělské univerzity v Granadě, Madridu, Valencii a dalších velkých městech. Umístila se tam také nejstarší univerzita, Bologna a do první desítky se vešla také univerzita v Lublani a belgické Lovani. španělské univerzity se podle očekávání umístily vysoko, protože Španělsko je vůbec nejpočetnějším státem v projektu. Ve prospěch španělských univerzit mluví velice vlídná pověst, co se týče náročnosti studia mezi ERASMUS studenty a také vysoká míra dofinancování studentské mobility. Protože naše univerzita se do programu připojila až v roce 1996, bylo pro mě velkým překvapením, jak vysoko se umístila. Když jsem se na univerzity, které nás předběhly, podíval blíže, zjistil jsem, že pokud bychom tyto instituce srovnaly s naší univerzitou, jedná se převážně o mnohem větší instituce. Na Univerzitě v Granadě studuje přibližně 88 000 studentů, Computense de Madrid 86 000 studentů, Valencie 53 000 studentů a Bologna, 82 000 studentů. Jediná srovnatelná s námi je univerzita ve Valencii, protože na UK studuje téměř 46 000 studentů. Pokud bychom množství mobilních studentů přepočítali přes množství studentů na jednotlivých univerzitách, výš by se umístily pouze dvě univerzity ve Valencii (European Commission 2014).

Protože zlepšení jazykových dovedností bylo často uváděno jako jeden z hlavních důvodů pro studentskou mobilitu, měl by tento faktor hrát jistou roli při výběru místa pobytu. Pravděpodobně tomu tak bude, protože když se podívám na seznam největších cílových univerzit, pouze tři z nich neleží ve státech, kde se mluví nejrozšířenějšími evropskými jazyky. Je to právě Praha, Lublaň a belgická Lovaň. Z toho mi vychází, že téměř všechny univerzity, které se v seznamech největších institucí objevily, by z jazykového hlediska měly být pro studenty výhodnější. Samozřejmě také výběr předmětů v cizích jazycích zde může hrát jistou roli. Státy jižní Evropy jako například Španělsko nebo Itálie mají navíc z hlediska mobility studentů další podstatnou výhodu, a to klimatické podmínky. Již více studií se zabývalo tím (Rodríguez-González a kol. (2011), zda mají klimatické podmínky prokazatelný vliv nejenom na studentskou mobilitu, ale například také na migrační chování. Z tohoto hlediska může značné množství studentů volit spíše z destinací nacházejících se v jižnějších zemích, kde přírodní podmínky nabízejí zcela jiné využití volného času. Pokud se podíváme na seznam největších cílových institucí, lze tady pravděpodobně najít dost možná ještě silnější vazbu než na jazyk v cílové zemi. Většina z těchto univerzit, se nachází v nejteplejší a nejslunnější části Evropy.

Poslední faktor, který věřím, že by v rozložení největších institucí mohl hrát roli, jsou různé studijní nároky. Jižní destinace jsou často vyhlášené ne příliš vysokými požadavky na studenty, a tak se můžou jevit ideálním místem pro ty studenty, u kterých studium v mobilitě nehraje tak podstatnou roli. Tento faktor je podle mě ve výzkumných pracích zcela přehlížen, i přes to si myslím, že hraje jednu z rozhodujících rolí. I na základě osobních rozhovorů se mi velice často potvrdilo, že si studenti vybírali takovou destinaci pobytu, o které se z různých zdrojů dozvěděli, že nemá příliš vysoké studijní nároky. Tento faktor má pravděpodobně mnohem větší vliv na výběr univerzity, než odborníci připouští, a proto by si zasloužil ještě hlubší prozkoumání.

Tabulka 1: Největší cílové instituce studentské mobility

1	ES	UNIVERSIDAD DE GRANADA	1.918
2	ES	UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID	1.731
3	ES	UNIVERSITAT DE VALENCIA	1.722
4	IT	UNIVERSITÀ DI BOLOGNA	1.678
5	CZ	UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE	1.360
6	ES	UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALENCIA	1.290
7	ES	UNIVERSIDAD DE SEVILLA	1.139
8	ES	UNIVERSITAT DE BARCELONA	1.106
9	SI	UNIVERZA V LUBLANI	1.091
10	BE	KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN	1.048

Zdroj: Erasmus statistics 2013-2014 – Top 500 HEI receiving students

Další přehled institucí, který zveřejnila Evropská komise, uvádí stovku univerzit, ze kterých v roce 2013/2014 vycestovalo nejvíce studentů. Tento seznam se příliš neliší od toho předchozího. Opět můžeme vidět dominanci španělských univerzit, ze kterých se v první desítce umístilo hned pět. Dále se velice vysoko umístily dvě nejstarší univerzity z Itálie, Padova a Boloňa následovány univerzitami ve Varšavě, Vídni a Praze. Další otázka, která vyvstala z předchozích přehledů je, proč jsou zdejší studenti také jedni z neaktivnějších účastníků programu. Protože Češi patří k nejméně emigrujícím národům Evropy, bylo by logické předpokládat, že ani mezi studentskou migrací nebudou nijak vynikat. Zde se ale jasně ukazuje, že studentská mobilita závisí na velice odlišných faktorech než například ekonomická migrace. Její účastníci jsou motivováni jinými faktory a liší se v mnoha dalších charakteristikách. Co se týče procenta studentů, kteří se do výměnného programu zapojí, je Česko s 1,44 % na desátém místě, a to z něj dělá pouze mírně nadprůměrnou zemi. Protože UK je největší zdejší univerzita, tvoří její studenti významný podíl vyjíždějících studentů z Česka.

Tabulka 2: Nejvíce vysílající univerzity studentské mobility

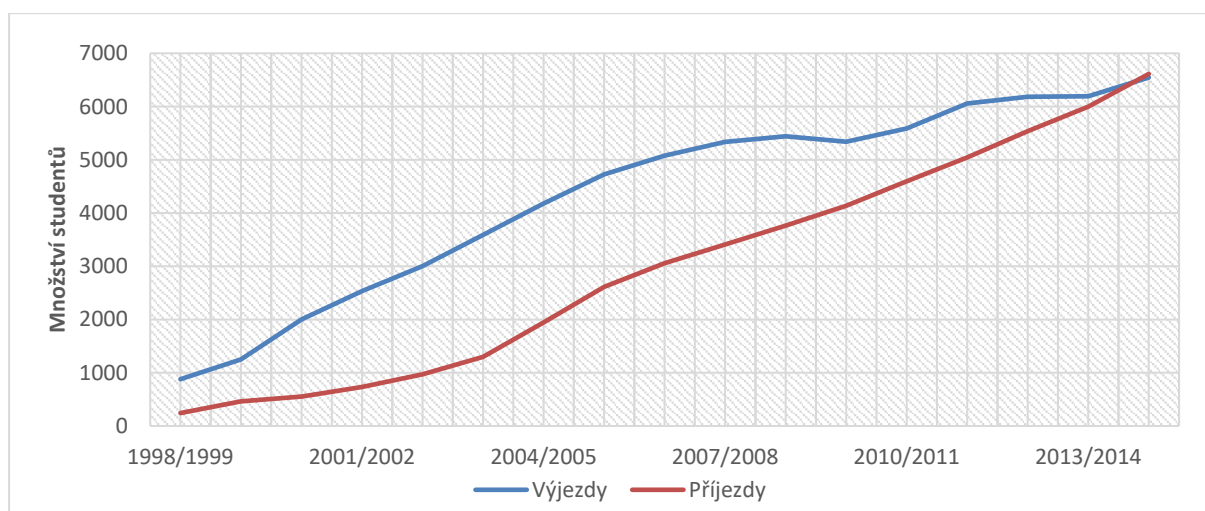
1	ES	UNIVERSIDAD DE GRANADA	2.020
2	IT	UNIVERSITÀ DI BOLOGNA	1.901
3	ES	UNIVERSIDAD COMPLUTENSE DE MADRID	1.775
4	ES	UNIVERSITAT DE VALENCIA	1.601
5	IT	UNIVERSITA' DEGLI STUDI DI PADOVA	1.347
6	ES	UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUÑA	1.275
7	ES	UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE VALENCIA	1.253
8	PL	UNIWERSYTET WARSZAWSKI	1.241
9	AT	UNIVERSITAET WIEN	1.206
10	CZ	UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE	1.185

Zdroj: Erasmus statistics 2013-2014 – Top 500 HEI sending students

7. Mobilita studentů přes ERASMUS+ v Česku

V Česku se v současnosti může do evropské mobility zapojit dvaosmdesát různých institucí ze šestadvaceti měst. Nejvíce jich je podle očekávání samozřejmě v Praze a to 37. Jedná se o veřejné, soukromé ale také státní instituce (European Commission 2018). Pokud bychom srovnali data o mobilních studentech z Univerzity Karlovy s celým Českem, nabízí se nám zajímavý model mobility. Dobře lze sledovat rostoucí množství přijíždějících i vyjíždějících studentů. Mírný pokles v množství vyjíždějících studentů lze pozorovat opět po roce 2008. Je zajímavé, proč ekonomická krize vůbec neovlivnila množství přijíždějících studentů, ale podstatně zpomalila množství výjezdů. Nelze říci, že by se ekonomická krize v Česku projevila výrazněji než ve zbytku Evropy, a přesto byli čeští studenti opatrnější v tom, zda budou směřovat své kroky někam do zahraničí. I přes zpomalení růstu množství vyjíždějících studentů z Česka poprvé vycestovalo méně lidí, než přicestovalo až v roce 2014/2015. Růst množství mobilních studentů je momentálně v Evropě velice rychlý. Při srovnání dat s množstvím mobilních studentů přijíždějících do Česka lze však konstatovat, že u nás roste množství studentů ještě o něco rychleji. Za Českem příliš nezaostává ani UK, i když zde růst už není tak rapidní. Je totiž pochopitelné, že univerzita může pojmout pouze omezené množství studentů. Na to, které faktory především zapříčiňují velkou oblíbenost UK mezi mobilními studenty, bude zaměřena velká část práce. Nabízí se totiž otázka, do jaké míry je samotná UK hlavním motivem pro mobilitu a do jaké míry je to spíše důsledkem jiných sociálně ekonomických a kulturních faktorů. Především zcela rozhodující pozice Prahy v rámci Česka, bude jedním z hlavních předmětů mého zájmu.

Obrázek 4: Srovnání růstu příjíždějících a vyjíždějících studentů v rámci Česka

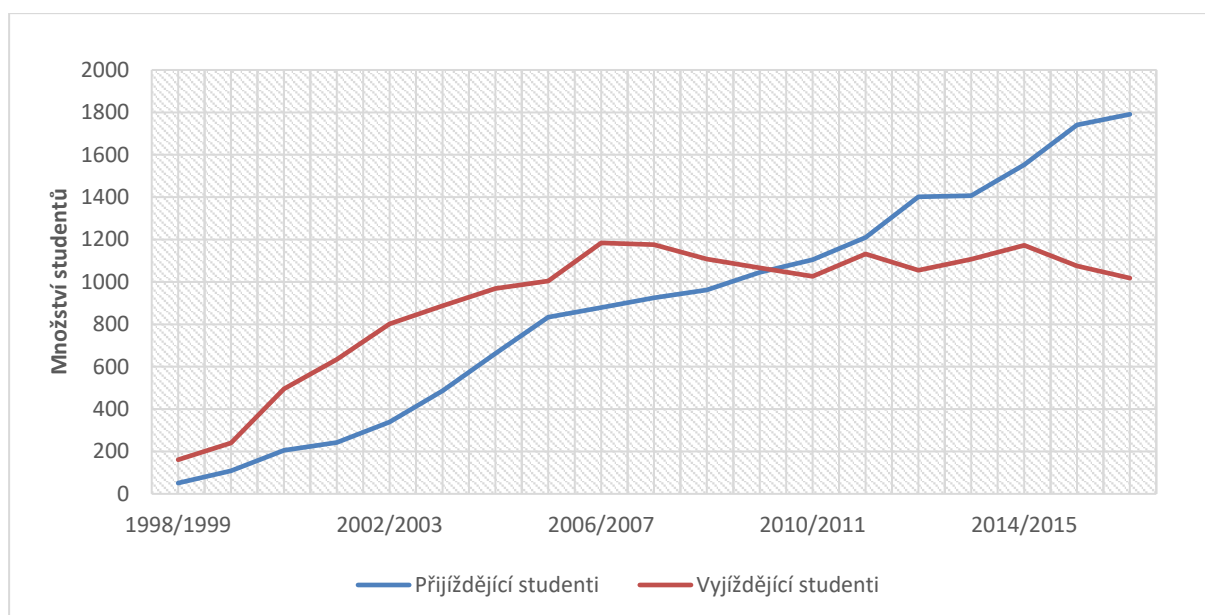

Zdroj: MŠMT, vlastní zpracování

7.1. Mobilita studentů přes ERASMUS+ na Univerzitě Karlově

Vývoj množství studentů vyjíždějících z UK od akademického roku 2006/2007 již není rostoucí. Kvůli zprovoznění výměnných stáží v roce 2013/2014 se udržuje na stejných hodnotách, ale i přes to se rozdíl mezi výjezdy a příjezdy začíná prohlubovat. Univerzitě Karlově se již v roce 2009/2010 podařilo dostat se spíše z výjezdové instituce na převážně příjezdovou. V posledních letech se rozdíl mezi příjíždějícími a vyjíždějícími studenty začal ještě výrazněji zvětšovat a v roce 2015/2016 převýšila studentská imigrace emigraci o 511 studentů, jak můžeme vidět z obrázku č. 5. Ve školním roce 2016/2017 se rozdíl mezi příjíždějícími a vyjíždějícími studenty prohloubil již na 773 studentů. Tento trend pravděpodobně bude pokračovat, protože v roce 2017/2018 bylo na studentskou mobilitu vyčleněno opět více peněz a Evropská kancelář zaznamenala opět více přihlášek než v předchozím roce. Můžeme tak sledovat dlouhodobý trend, kdy se z výjezdové destinace Česko pomalu ale jistě stává zemí příjezdovou. Tento trend se samozřejmě týká také mezinárodní migrace, která je motivována především ekonomickými faktory, což je zároveň oblast, které bych se ve svých dotaznících chtěl věnovat. Předpokládám, že vazba na ekonomickou situaci nebude natolik výrazná, jako u obecné migrace, přesto očekávám potvrzení toho, že bude hrát jistou roli také v mobilitě studentů.

Obrázek 5: Srovnání množství přijíždějících a vyjíždějících studentů na Univerzitě Karlově

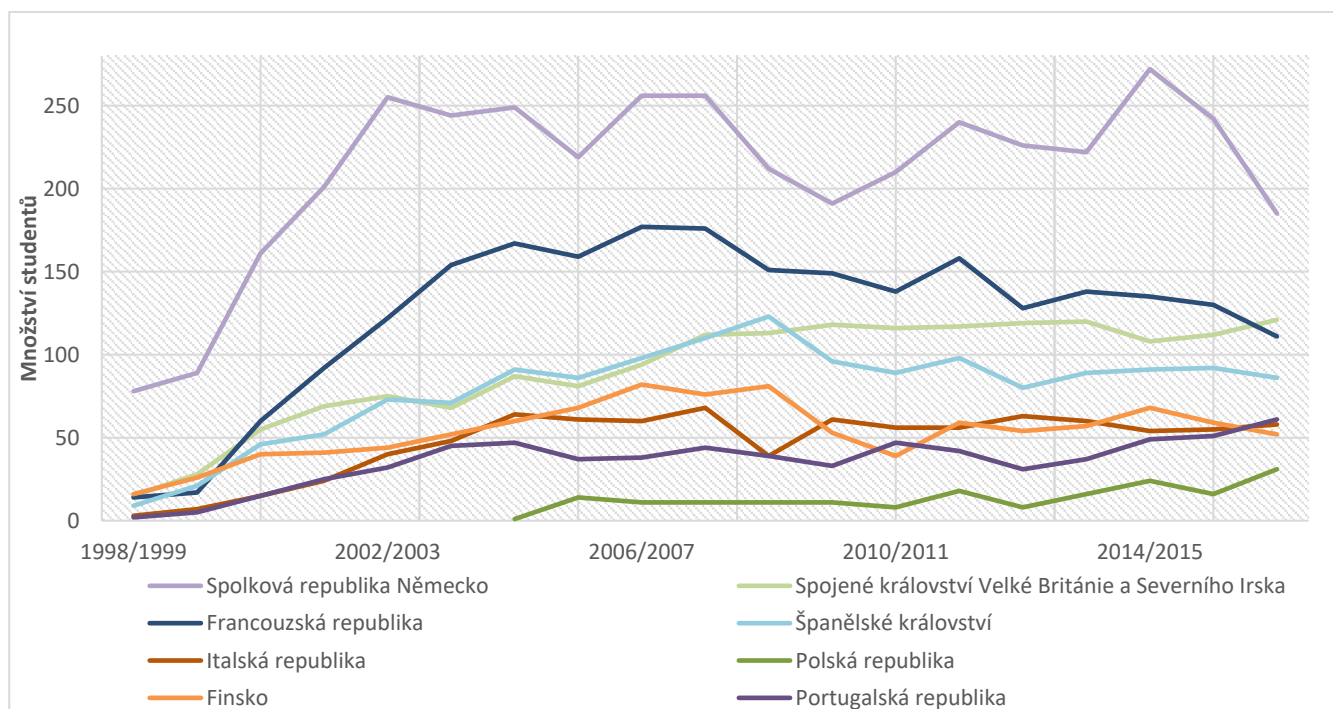
Zdroj: MŠMT, vlastní zpracování

Na začátek, než začnu srovnávat jednotlivé trendy a vývoj studentské mobility na UK, je zapotřebí říci, že množství studentů, kteří se mobility zúčastní i destinace kam studenti vycestují, jsou velice výrazně ovlivněny omezenou nabídkou, která je limitována množstvím podepsaných bilaterálních smluv a omezenými kapacitami studentů na jednotlivých evropských univerzitách. Každá fakulta je totiž zodpovědná za to, jaké interinstitucionální smlouvy se jí podaří nasmlouvat a jakého množství studentů se budou týkat. Samozřejmě, že interinstitucionální dohoda může být uzavřena pouze mezi vzdělávacími institucemi, které jsou zapojeny do programu ERASMUS+ a byl jim zároveň Evropskou komisí přidělen status Erasmus University Charter for Higher Education (Přírodovědecká fakulta 2014). Na některých fakultách je samozřejmě zájem menší, někde je zase obrovský. Například na fakultě sociálních věd se zdaleka nedostane na každého studenta, který má o mobilitu zájem. Studenti jsou vybíráni především na základě dosáhnutého studijního průměru, někdy ale také na základě různých prací, v některých případech dokonce na základě osobních pohovorů. Pokud je destinace, o kterou mají zájem plná, volí dále jiné náhradní varianty. Pouze část studentů se tedy dostane na výměnný pobyt tam, kam by opravdu chtěla. Toto je v mojí práci samozřejmě velice důležité, protože jak množství studentů v programu, jejich směřování, ale také zkušenost a přínos programu jsou tímto výrazně ovlivněny. Uvědomuju si tedy, že jak výsledky dotazníkového šetření, tak analýzy přihlašovacích formulářů nejsou jednoznačným klíčem k poznání problematiky studentské mobility.

7.1.1. Vyjíždějící studenti

První studenti z Univerzity Karlovy vyjeli v roce 1998/1999. Až do školního roku 2006/2007 mobilita plynule rostla. Následující rok se ovšem zastavila téměř na totožné hodnotě. Zde můžeme vidět hned první důkaz toho, jak ekonomická nestabilita ovlivňuje také studentskou mobilitu. Finanční krize, která začala v roce 2008 evidentně výrazně zpomalila studentskou mobilitu napříč celou Evropou. Studenti, kteří jsou převážně finančně závislí na příjmech svých rodičů, byli také poznamenáni nejistou ekonomickou situací. Začalo tak pětileté období klesající studentské mobility, která se propadla na nejnižší hodnotu v roce 2011/2012. Od roku 2012 se situace začala zlepšovat. Nikdy se však již nedostala na hodnoty, kterých dosáhla v období před ekonomickou recesí. Nejblíže tomu byla v roce 2014/2015. Následující roky ovšem potvrdily spíše klesající tendenci. V současnosti množství vyjíždějících studentů roste pouze kvůli rozšíření programu o studentskou mobilitu za prací. Stáže a pracovní pobyty jsou součástí programu na UK od roku 2013/2014.

Obrázek 6: Množství vyjíždějících studentů podle cílového státu

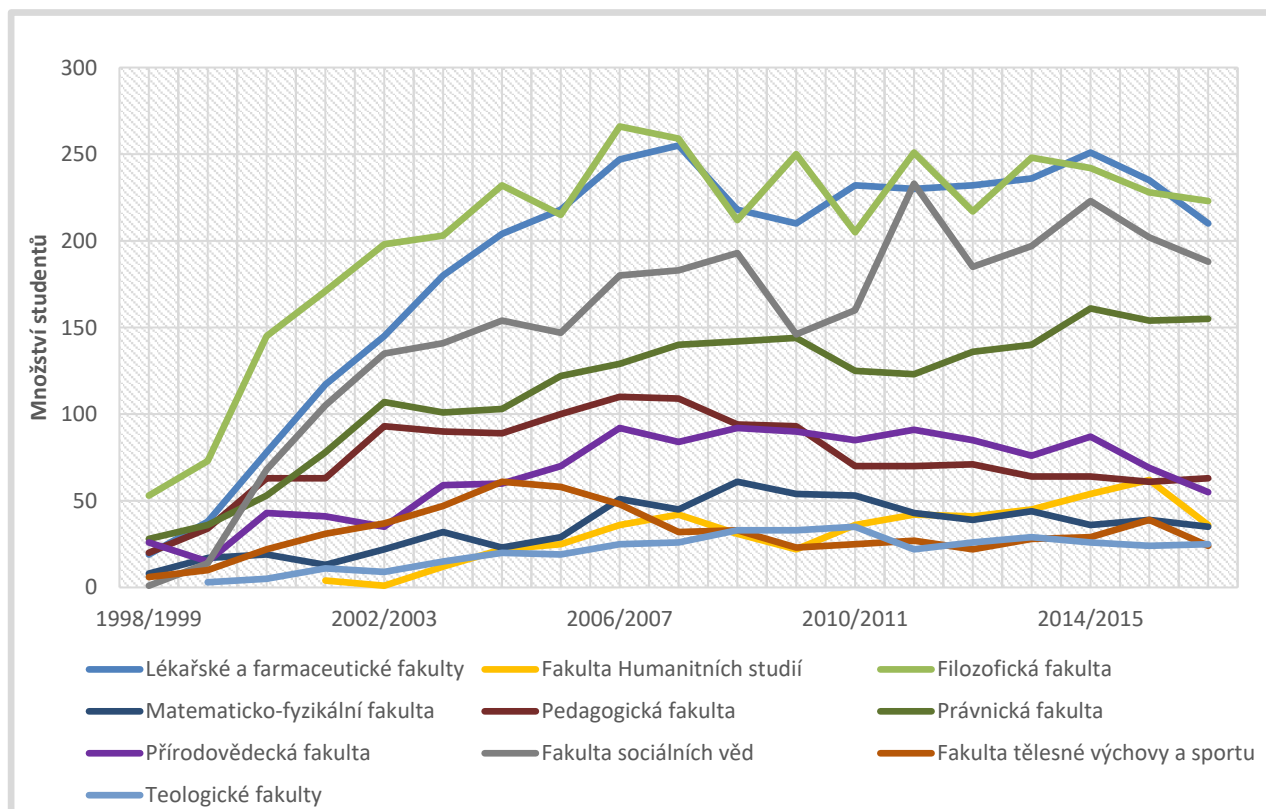

Zdroj: Databáze Evropské kanceláře, vlastní zpracování

Vývoj mobility podle jednotlivých států výjezdu pravděpodobně ničím výrazným nepřekvapí. Již od počátku programu je pro nás jednoznačně nejzajímavější výjezdovou destinací Německo. Vysoká kvalita vzdělání, geografická blízkost a dobré pracovní uplatnění jsou pravděpodobně hlavními důvody toho, proč je tato destinace natolik oblíbená. Výjezdy do Německa se vyznačují především velkou nestálostí, protože množství studentů se z roku na rok poměrně výrazně mění.

Druhou nejoblíbenější destinací českých studentů je Francie, kam množství studentů velice rychle rostlo až do roku 2007/2008, kdy se růst zastavil a od toho roku Francie ztrácí nejméně výrazněji ze všech států. V posledním zkoumaném roce se propadla až tak hluboko, že jí poprvé předběhla Velká Británie. Až do roku 2008/2009 mobilita do Velké Británie trvale rostla téměř identicky jako do Španělska. Zde je velice dobře vidět, jakým způsobem ekonomická recese a nestabilní situace Španělsku uškodila, co se týče studentské mobility, ale například Velká Británie zůstala téměř neovlivněna. Tyto čtyři státy tvoří skupinu nejvyhledávanějších Erasmus destinací. Dále se v seznamu nachází více zemí s velice podobnou oblíbeností mezi studenty. Za zmínku stojí především Finsko, které je pátou nejoblíbenější destinací, ovšem po přepočtu na studenty, by se Finsko vyšplhalo na první příčku mezi výjezdovými destinacemi studentů Univerzity Karlovy. Do Evropy vyšleme nejvíce studentů ze sociálních oborů. Především Filozofická fakulta a Fakulta sociálních věd vyslaly pokaždé za posledních pět let nejvíce studentů. Tyto dvě fakulty společně s lékařskými fakultami a právníckou fakultou vyslaly společně většinu vyjíždějících studentů vůbec. V roce 2016/2017 to bylo 71 % studentů. Tyto fakulty ovšem samozřejmě patří také mezi ty největší, proto výsledek není nijak překvapivý.

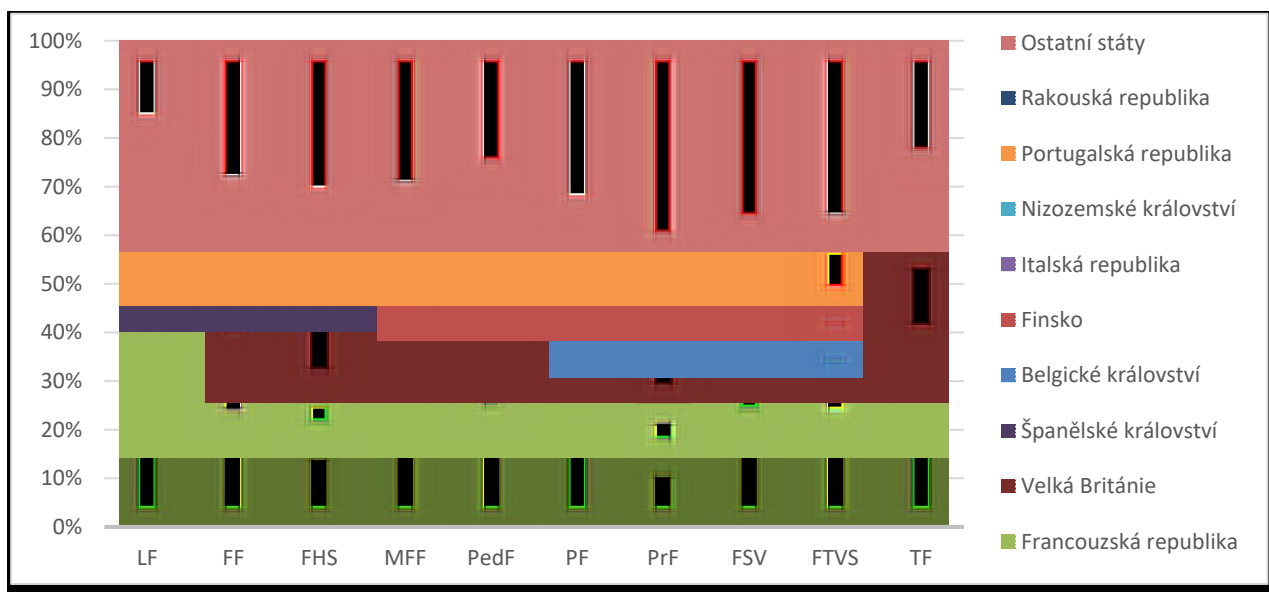
Obrázek 7: Množství vyjíždějících studentů podle fakult

Zdroj: Databáze Evropské kanceláře, vlastní zpracování

Pokud se na tyto údaje podíváme přes množství studentů studujících na jednotlivých fakultách, zjistíme, že jasně nejmobilnější jsou studenti na třech fakultách. Fakulta sociálních věd, Filosofická fakulta a Právnická fakulta. Pouze první zmiňovaná fakulta měla v akademické roce 2016/2017 více než 4 % mobilních studentů. Druhé dvě zmiňované fakulty se dostaly přes 3,8 %. Tyto tři fakulty se v mobilitě studentů poměrně výrazně odlišují od zbytku univerzity, protože žádná z dalších fakult se nedostala ani přes 1,6 %. Výjezdová mobilita našich studentů se ani podle jednotlivých fakult příliš nelišila od toho, co bylo z dat jasné už dříve. Německo bylo téměř na všech fakultách UK nejoblíbenější studijní destinací. Pouze u dvou fakult vyjelo více studentů do jiné země, a to do Francie z Pedagogické fakulty a do Velké Británie z Přírodovědecké fakulty. Druhá zmiňovaná fakulta zaznamenala ze všech fakult nejvíce různorodé schéma studentské mobility. Pravděpodobně proto, že se skládá z více poměrně dosti odlišných oborů a oblastí studia, jsou její studenti nejvíce rovnoměrně rozděleni po celé Evropě. Žádná ze zemí tak v jejím složení nepřevažuje. Největší podíl studentů do Německa zcela jasně vyjede z Lékařských fakult jak z Prahy, tak z Plzně a také z Hradce Králové. Je zde vidět jasná preference českých budoucích lékařů, kteří se už během svého studia chtějí seznámit s německým lékařským systémem a pravděpodobně se také zlepšit v německém jazyce. Velké procento z nich se totiž nakonec také uplatní na německém pracovním trhu. Za zmínku dále stojí rovněž směřování studentů z teologických fakult, ze kterých téměř 20 % směřovalo do Velké Británie. Na základě práce s aplikačními formuláři můžu potvrdit jejich zájem o velice specifický náboženský vývoj ve srovnání se zbytkem kontinentální Evropy.

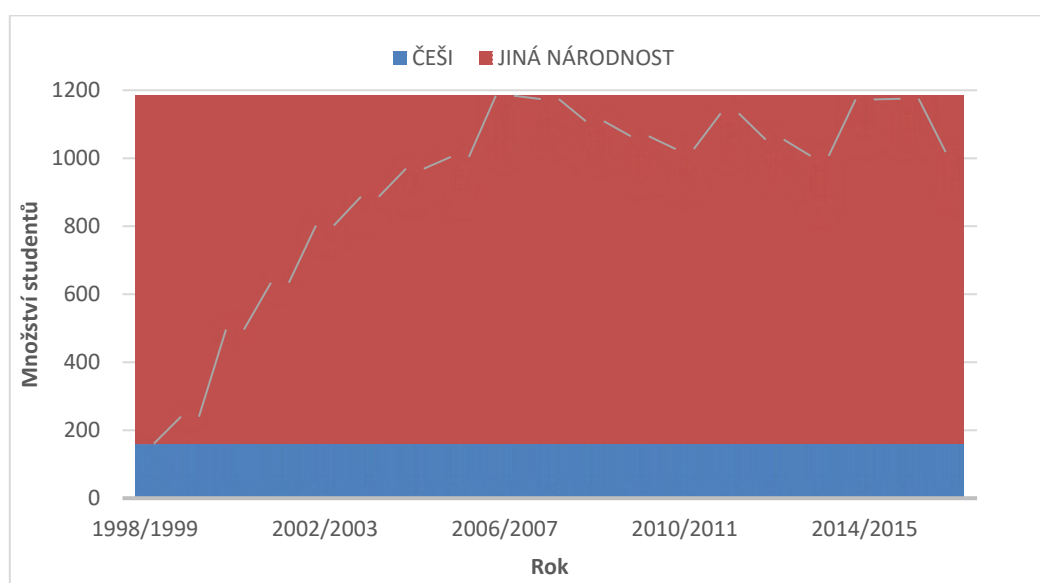
Obrázek 8: Podíl studentů vyjíždějících do jednotlivých evropských zemí za fakulty

Zdroj: Databáze Evropské kanceláře, vlastní zpracování

Studenti vyjíždějící z Univerzity Karlovy jsou v drtivé většině české státní příslušnosti. Jejich procento se během let postupně snižovalo, minimum dosáhlo v roce 2013/2014, kdy studenti jiné, než české státní příslušnosti tvořili 19,2 % studentů. Co se týče cizinců, mezi nimi zcela dominují studenti slovenské státní příslušnosti, a i když dnes už v české společnosti netvoří největší podíl cizinců žijících v Česku, ukrajinští ani například vietnamští studenti nejsou ani zdaleka tak aktivní, jako ti slovenští. V celém sledovaném období totiž tvořili přibližně 90 % cizinců vyjíždějících z UK prostřednictvím programu ERASMUS+.

Obrázek 9: Podíl vyjíždějících studentů podle státní příslušnosti

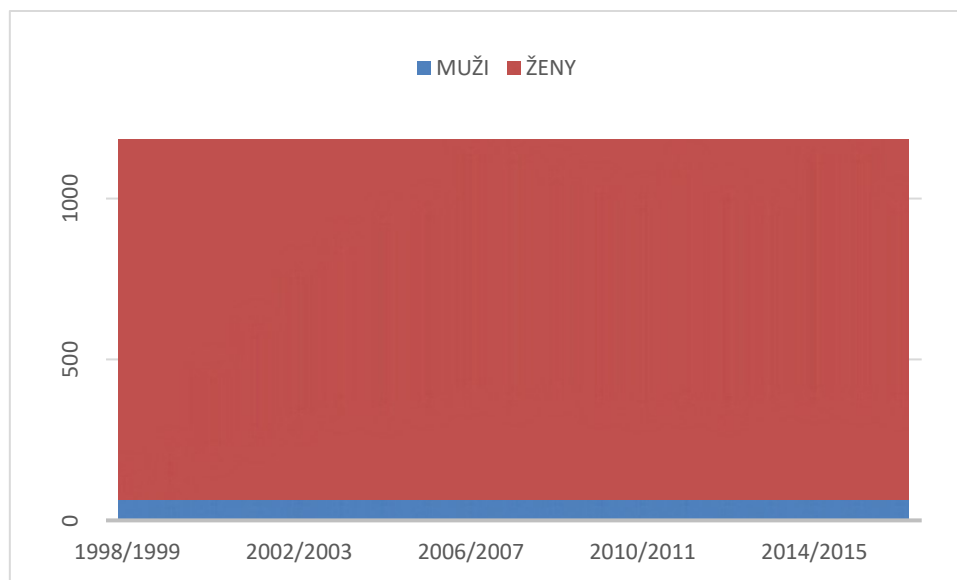

Zdroj: Databáze Evropské kanceláře, vlastní zpracování

Zajímavý obrázek nabízí také pohled na genderovou otázku. Na vysokých školách dlouhodobě platí, že množství dívek převyšuje množství chlapců. V roce 2014 tvořily ženy 60 % z celkového počtu studentů, kteří zdárně v Česku ukončili vysokou školu (VysokeSkoly 2016). To samé lze říci také o studentské mobilitě. Jak už jsem jednou uváděl, tato nerovnoměrnost je dána jak rozdělením mužů a dívek do jednotlivých oborů a fakult. Dále je to ovlivněno vyšší jazykovou úrovní žen a také různou náročností studia jednotlivých oborů v cizím jazyce. Tento nepoměr dosáhl nejvyšší hodnoty v roce 2005/2006, kdy podíl žen na celkové mobilitě tvořil 70,4 %. Průměrný podíl žen za celé sledované období tvoří 66,6 %. Zajímavý jev je vyjádřen v obrázku č. 10 pro vyjíždějící studenty podle pohlaví, kde podíl mužů za téměř celé sledované období vykazoval téměř identické hodnoty. Jinak řečeno, množství vyjíždějících mužů se během let téměř nezměnilo. Všechny poklesy i nárůsty, tak byly způsobeny především oscilujícím množstvím mobilních žen. Zdá se tak, že ženy jako sociální skupina jsou náchylnější nebo citlivější na vnější faktory ovlivňující studentskou mobilitu, jako například

ekonomická nebo bezpečnostní situace. Tento fakt lze dobře dokumentovat například na poklesu množství vyjíždějících studentů po roce 2008. Množství vyjíždějících mužů se ovšem opět téměř nezměnilo.

Obrázek 10: Podíl vyjíždějících studentů podle pohlaví

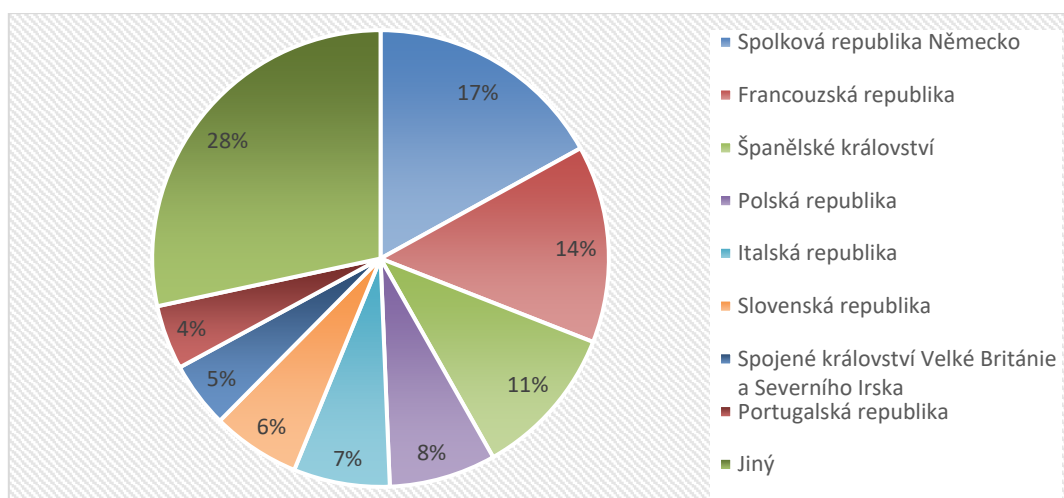

Zdroj: Databáze Evropské kanceláře, vlastní zpracování

7.1.2. Přijíždějící studenti

Od roku 2009/2010 zaznamenává UK každoročně více přijíždějících než vyjíždějících studentů. Protože množství mobilních studentů roste po celé Evropě, není tento fakt nijak překvapivý. Tento trend posledních sedm let posiluje a pomyslné nůžky v rozdílu mezi přijíždějícími a vyjíždějícími studenty se čím dále tím více rozevírají. Stejně jako v celoevropském měřítku, se seznam největších zemí, co se týče studentské mobility, příliš neliší ani na UK. Najdou se tam ovšem také rozdíly, které stojí za povšimnutí.

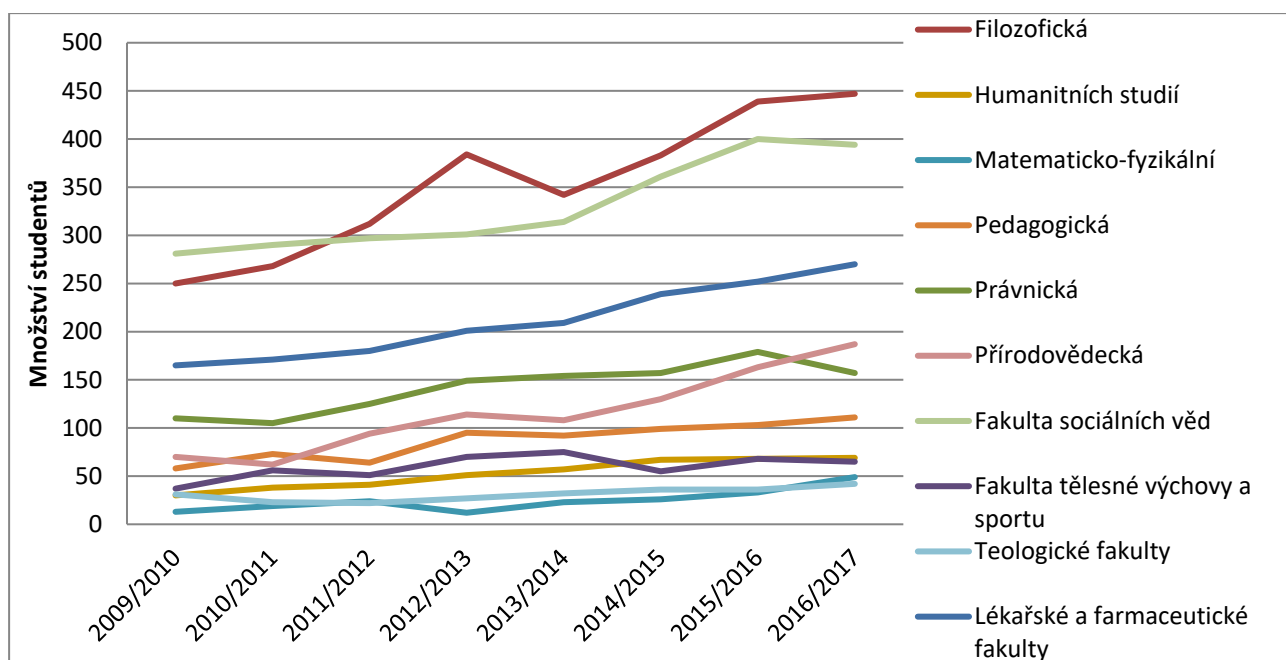
Obrázek 11: Podíl přijíždějících studentů podle státní příslušnosti mezi léty 2009-2017

Zdroj: Databáze Evropské kanceláře, vlastní zpracování

Vůbec největší množství studentů přicestuje opět z Německa. Tato země již od roku 1998 byla jasně největším zdrojem Erasmus studentů pro UK. Velice rychlý růst v množství studentů nabral ještě o něco vyšší rozměr v roce 2003/2004, kdy se za dva roky množství studentů zdvojnásobilo. Tento výrazný skok by si zasloužil bližší prozkoumání a srovnání s množstvím podepsaných bilaterálních dohod v tomto roce. Pak ovšem nastal výrazný útlum a od roku 2005 do roku 2012 se množství studentů pohybovalo téměř na stejné úrovni. Od té doby mobilita německých studentů na UK opět výrazně roste. Dlouhodobě velice stabilně roste také množství druhé největší zdrojové země a to Francie. Stabilní a rychlý nárůst pokračoval až do roku 2016/2017, kdy se téměř vyrovnala vedoucímu Německu. Dále již s odstupem je Španělsko, které jako největší evropský hráč, co se týče studentské mobility vyše velké množství studentů také do Česka. Dále se umístilo Slovensko a Polsko, které se jako sousední země zapojily do projektu později, od té doby zaznamenávají výrazný růst. Pozici těchto zemí lze jednoduše zdůvodnit geografickou a kulturní blízkostí a také jazykovou podobností. Především množství polských studentů raketově roste. Dobré jméno UK například na Slovensku motivovalo slovenské studenty až natolik, že se v posledním roce umístili dokonce na čtvrtém místě. Dále je UK velice oblíbená také pro Brity, Italy a Portugalce, což jsou opět země velice silné, co se týká mobility studentů. Pohled na data přes jednotlivé fakulty ukázal, že nejvíce studentů jasně přicestuje na Filosofickou fakultu a Fakultu sociálních věd. Například v roce 2016/2017 tyto dvě fakulty přijaly přibližně polovinu všech studentů. Jako třetí největší se zde jeví lékařské a farmaceutické fakulty, které byly pro lepší přehlednost grafů a jednodušší analýzu dat sloučeny do jedné kategorie. V rámci této skupiny vycestuje jasně nejvíce studentů z třech lékařských fakult sídlících v Praze.

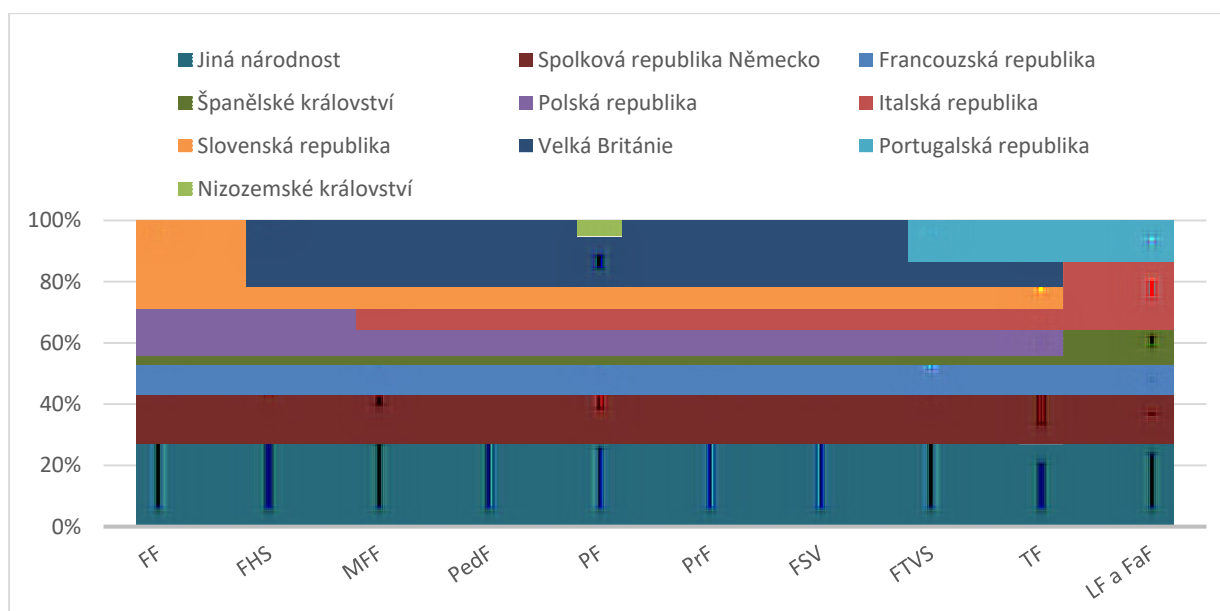
Obrázek 12: Množství přijíždějících studentů podle cílové fakulty

Zdroj: Databáze Evropské kanceláře, vlastní zpracování

Rozdělení studentů ERASMU+ na jednotlivých fakultách nepřináší nijak výraznou koncentraci studentů podle země výjezdu. V následujícím obrázku č. 13, bylo pro každou fakultu zobrazeno podle počtu studentů pět nejpočetnějších zemí, které vysílají své studenty na jednotlivé fakulty. Tyto pozice si rozdělilo pouze devět evropských zemí, což ukazuje na poměrně malou variabilitu a opakující se vzorek mobility napříč celou univerzitou. Studenti německé státní příslušnosti jako jediný figurují mezi nejpočetnějšími studenty na všech fakultách. Španělsko a Francie jako další velké země zaujaly vysokou příčku téměř na všech fakultách až na jednu. Teologické fakulty pro tyto studenty nebyly zajímavé a zaujali spíše studenty Velké Británie nebo Slovenska. Naopak právnická fakulta se stala nejoblíbenější fakultou pro studenty z Francie a Velké Británie. Stejně jako u českých, tak u zahraničních studentů platí, že ženy byly mobilnější nežli muži. Tento rozdíl ovšem už není natolik velký. Za posledních pět let ženy tvořily průměrně 60,3 % mobilních studentů.

Obrázek 13: Podíl přijíždějících studentů podle fakult

Zdroj: Databáze Evropské kanceláře, vlastní zpracování

8. Analýza motivací studentů z přihlašovacích formulářů

V roce 2014/2015 téměř 24 % všech studentů, kteří přijeli do Česka směřovalo právě na Univerzitu Karlovu. Bylo by krátkozraké tvrdit, že velká oblíbenost je zapříčiněna především dlouhodobě kvalitním vzděláním, za kterým se cestuje přes celou Evropu. Situace se ovšem zdá být mnohem složitější. Proto bych chtěl rozebrat důvody, které hrají v studentské mobilitě největší roli. UK se sice dlouhodobě umísťuje v hodnocení vysokého vzdělání v České republice velice vysoko, což je samozřejmě v její prospěch. Řada výzkumů však potvrdila jako například (Findlay 2006), že studijní rozvoj nepatří mezi hlavní důvody, které studenty lákají během pobytů v zahraničí nejvíce. V neprospěch Česka a také UK hraje však více faktorů, které jí znesnadňují pozici oblíbené studijní destinace. Jeden z hlavních motivů pro mobilitu je jazykové vzdělání, ve kterém patříme k slabší polovině Evropy, což může odradit některé studenty v účasti na projektu právě u nás. Water a Brooks (2011) na výzkumu britských studentů například ukázali, že studenti z Velké Británie využívají ERASMU méně než jiné výměnné pobyty, a to z důvodu, že vyhledávají primárně státy, kde je prvním jazykem angličtina. Pokud si však vyberou stát, kde angličtina není prvním jazykem, vsadí většinou na západní země typu Švédsko, kde vědí, že jazyková bariéra nebude problémem. Na základě jazykových možností lze předpokládat, že země s vysokou úrovní angličtiny, ale také španělsky nebo německy mluvící země, by měly v tomto ohledu být pro studenty lukrativnější. Já předpokládám,

že analýza stejně jako některé z těchto výzkumů opravdu potvrdí nejsilnější faktor, zlepšení jazykových dovedností, který je pro studenty největším motivem pro mobilitu také podle Di Pietra a Page (2008). To i přesto, že jak jsem ukázal, v Evropě se z tohoto hlediska dají najít mnohem výhodnější destinace než je Praha. Jiný úhel pohledu zvolil například Van Mol (2014), který se zabýval mobilitou studentů a jejího vlivu na budoucí pracovní uplatnění těchto studentů. Za největší hodnotou mobility označuje rozvíjející se schopnost studentů spolupracovat a kooperovat v mezinárodním měřítku, protože si studenti prostřednictvím pobytu můžou lépe osvojit mezikulturní spolupráci a dále tvrdí, že právě tato schopnost může hrát v budoucnosti zásadní roli v mezinárodní ekonomické konkurenceschopnosti Evropy. Zvýšení konkurenceschopnosti na mezinárodním pracovním trhu je samozřejmě také jednou z motivací studentů. Tyto přínosy však opět nahrávají spíše ekonomicky vyspělejším zemím západní a severní Evropy, kde je pravděpodobnost nalezení dobré pracovní pozice a adekvátního finančního ohodnocení v oboru opět o něco vyšší než u nás.

Velice podobné tvrzení lze říci také o vztahu klimatických podmínek a studentské mobility, kterému se věnoval například Cao (2015) na příkladu čínských studentů a zjistil, že klimatické podmínky v hostující zemi mají velice výrazný vliv na mezinárodní studentskou mobilitu. Pokud bychom toto tvrzení vztáhli opět k našemu evropskému prostředí, klimatické podmínky by pravděpodobně studenty měly táhnout spíše do jižnějších destinací typu Španělsko nebo Itálie, což jsou typické dovolenkové destinace lákající studenty zaměřené na volnočasové aktivity. Zde se však k prospěchu UK může projevit vliv Prahy, která patří také mezi významné turistické destinace. Další práce zabývající se touto problematikou zase prokázaly, že osobní rozvoj studenta by měl být tou hlavní motivací pro mobilitu. Bargel a kol. (2009) ve svém výzkumu však počítají do osobního rozvoje také zlepšení jazykových dovedností, a proto práce částečně potvrzuje některé výzkumy, ve kterých byla potvrzena důležitost zlepšování jazykových dovedností. Další z faktorů, který ovlivňuje mobilitu studentů, je samozřejmě ekonomická situace v jednotlivých zemích Evropské unie. Není tajemstvím, že vyspělost zemí západní a severní Evropy láká svojí silou velké množství lidí z celého světa, a tak by se mohlo zdát, že tomu tak bude také v případě studentské mobility. Protože jsem však již v předchozí části práce ověřil, že studijní mobilita je v mnoha ohledech velice specifický typ mobility, netvrdil bych, že ekonomická rozvinutost musí hrát vždy v prospěch rostoucí studentské mobility.

Během přípravy pro analýzu byly lokalizovány čtyři hlavní důvody pro mobilitu, které odpovídaly na otázku proč jsi studenti zvolili právě danou destinaci, a to Praha, Česko, Univerzita Karlova a zájem o východní Evropu. Tyto faktory by měly být ty hlavní, které studenty motivují pro pobyt konkrétně na UK. Chtěl bych zde především dokázat, že samotná univerzita nebude nejsilnější z lokálních faktorů. Velkou roli totiž hraje také dlouhodobě pozitivní jak ekonomický, tak sociální a politický vývoj. Proto věřím, že jak Česko, tak Praha díky své kulturní a turistické oblíbenosti budou

v posledních letech silným „pull“ faktorem. Protože všechny výše zmíněné práce nahlížely na studentskou komunitu jako na jeden homogenní celek, já bych se chtěl pokusit nalézt rozdíly, které by jednotlivé skupiny studentů mohly vykazovat. Přihlašovací formulář slouží také jako částečná prezentace studenta a jeho motivů ke studiu. Zcela pochopitelně se tak studenti snaží prodat sebe a svoji motivaci ke studiu na dané univerzitě. Počítám proto taktéž s tím, že velké množství přihlašovacích formulářů studenti vyplňovali ve snaze uvést důvody, které hodnotící orgán chce slyšet, a proto nechci na základě této analýzy tvrdit, že právě motivace studentů jsou zachyceny právě tady. Nepředpokládám, že by analýza formulářů přinesla nějak zásadní a překvapivý výsledek. Chtěl bych ovšem objasnit, do jaké míry je univerzita sama o sobě důvodem velké oblíbenosti mezi studenty a do jaké míry je to výsledek dalších dlouhodobých pozitivních faktorů. Myslím si ovšem, že konkrétní geografické a sociokulturní charakteristiky v jednotlivých evropských městech a státech byly ve výzkumech poměrně značně přehlíženy.

8.1. Metodika a zpracování přihlašovacích formulářů

Protože studenti ve svých přihlašovacích formulářích vypisovali důvody pro mobilitu podle vlastního uvážení (volným textem), nebylo možné předpokládat, že student na prvním místě uvádí vždy zdůvodnění pro mobilitu s největší vahou. Každé zdůvodnění mobility bylo tak zaznamenáno samostatně takovým způsobem, že pokud student uvedl tři různé důvody pro mobilitu, byl v pracovním souboru uveden třikrát. Finální soubor měl tedy 677 zdůvodnění pro mobilitu za 300 studentů. Na základě dřívější práce s aplikačními formuláři, která proběhla v říjnu 2017, bylo původně vybráno dvanáct různých motivací studentů, přičemž posléze byly provedeny ještě dvě podstatné změny. Bylo provedeno sloučení kategorií „povinný semestr“ a „zájem o východní Evropu“ ke kategorii „Jiné“. Tato tvrzení se totiž v pilotním průzkumu zdála být poměrně hojně zastoupena, ve finální části práce však nebyly natolik početné, aby mohly být klasifikovány jako samostatná motivace. Druhou změnou bylo oddělení kategorie Univerzita Karlova od jedné původní kategorie studijní rozvoj. Protože jsem se k této analýze snažil přistupovat co nejcitlivěji, přišlo mi jako poměrně důležité tyto dvě kategorie oddělit, podle toho, co jednotliví studenti zamýšleli. Deset finálních motivací, které byly nakonec použity ve výzkumu, bylo možné seskupit do pěti oblastí zájmu. Pokud to ale bylo v analýze možné, pracoval jsem vždy s jednotlivými motivacemi studentů pro mobilitu, aby docházelo, pokud možno k co nejmenší ztrátě informací. První oblast „Rozvoj“, zahrnovala motivace zlepšení jazykových dovedností, osobní rozvoj a profesní rozvoj. Druhá oblast „Poznávání“ zahrnovala důvody poznávání nových lidí, poznání nové kultury a zážitky. Třetí oblast „Vzdělávání“ se skládala z důvodů Univerzita Karlova a studijní důvody, čtvrtá oblast zahrnovala důvody vztahující se konkrétně k místu pobytu a obsahovala dvě odpovědi, a to Praha a Česko.

V poslední oblasti „Jiné“ se nacházely všechny další odpovědi, které nebylo možné konkrétně zařadit do žádné z výše uvedených možností. Výsledky v motivacích byly srovnávány jak mezi studenty z jednotlivých fakult, tak na základě státní příslušnosti, pohlaví nebo také stupně studia.

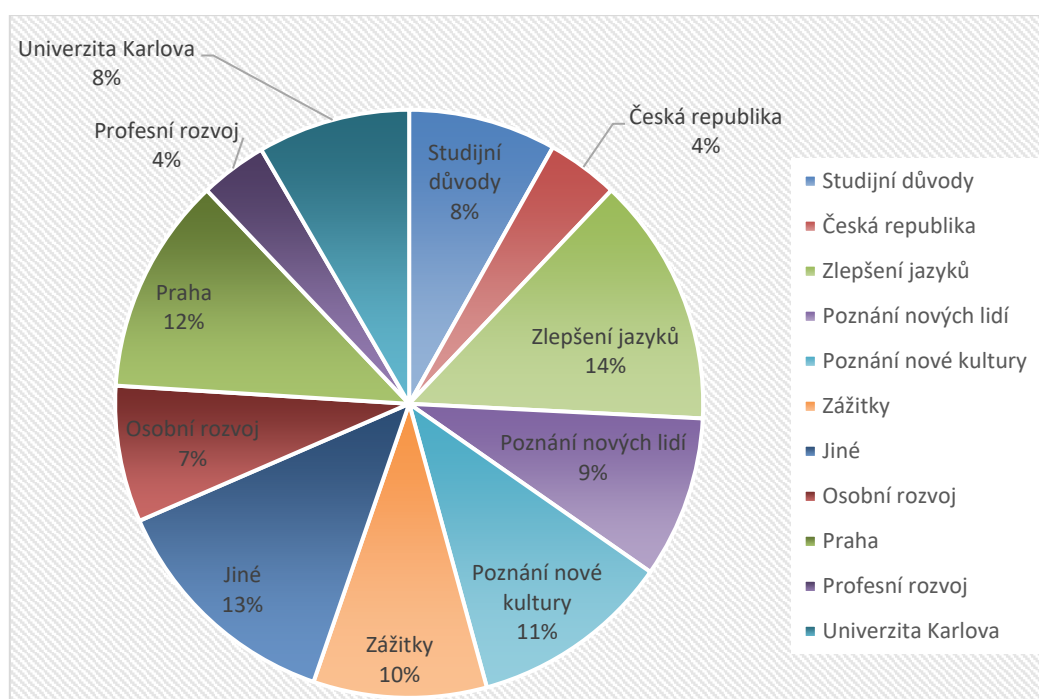
Aby bylo možné oficiálně říct, zda se motivace pro mobilitu liší u různých skupin studentů, pomocí statistické analýzy v programu IBM SPSS Statistics jsem srovnával skupiny studentů podle pohlaví, stupně studia, geografické polohy místa výjezdu a podle cílové fakulty. Zjišťoval jsem, zda se motivace pro mobilitu u těchto skupiny studentů statisticky liší. Konkrétně jsem prováděl statistickou analýzu kontingenčních tabulek, což je v podstatě dvourozměrná tabulka, která uvádí četnosti jednotlivých proměnných. Z těchto četností usuzujeme něco o vztahu mezi dvěma proměnnými. Konkrétně se jednalo o Chí-kvadrát test, který spočívá v srovnávání pozorovaných a očekávaných četností. Vychází se z předpokladu platnosti nulové hypotézy H_0 , kterou můžeme pomocí testu potvrdit nebo zamítnout. Nulová hypotéza vždy předpokládá neexistenci závislosti mezi dvěma kvalitativními veličinami a vztah mezi dvěma proměnnými existuje, pokud hodnoty jedné proměnné jsou vztaženy k hodnotám druhé proměnné jinak řečeno, pokud kovariují. Na základě residuí se také nejlépe ukáže, zda rozdíly, které vyšly jsou statisticky významné. Pokud nabývají hodnot vyšších než dva a mínus dva, rozdíly můžeme považovat za statisticky významné. Pro toto testování, byla zvolena pěti procentní hladina významnosti. Na konec je ještě zapotřebí říct, že u všech analýz byl splněn základní předpoklad pro testování, a to že více než 20 % hodnot nenabývalo hodnoty menší než pět. Všechny očekávané hodnoty byly také větší než jedna (Hendl 2004).

8.2. Výsledky analýzy motivací z přihlašovacích formulářů

Výsledky analýzy vyšly poměrně rovnoměrně a žádná z vybraných kategorií jasně nedominovala nad těmi ostatními. Vůbec nejčastější motivací pro studenty se podle mého očekávání se 14 % stalo zlepšení jazykových dovedností. Potvrdilo se, že studenti si dobře uvědomují, že znalost cizích jazyků se nejlépe prohlubuje během každodenního kontaktu. Nejedlo se přitom pouze o zlepšení anglického jazyka, menší část studentů uváděla také zlepšení nebo získání základních dovedností v českém jazyce. Druhá nejpočetnější kategorie „Jiné“ zahrnovala především důvody k vycestování spojené přímo s předmětem zájmu studentů. Nebylo je ovšem možné jasně přiřadit k žádné z dalších skupin. Například studenti z právnické fakulty často uváděli, že by chtěli poznat rozdíly ve výkladu práva v jejich domácí a jiné evropské zemi. Jak bylo výše řečeno, v této kategorii byly zahrnuty také důvody „compulsory semester“ a „interest in Eastern Europe“. Třetí nejčastější motivací studentů se stala s 12 % Praha. Ta se stala nejvýraznějším pull faktorem, který se váže přímo k místu studia a potvrdily se tak předpoklady, že pro studenty studující v Praze bude větší motivací

město pobytu nežli samotná univerzita. Zde mi ve výzkumu chyběla další otázka zaměřující se na to, co konkrétně studenti v Praze oceňují. Zda jsou to památky, levné ubytování nebo bohaté kulturní vyžití. Dále 11 % studentů oceňuje poznání nových kultur, 10 % nové zážitky a 9 % poznání nových lidí. Tyto tři kategorie, které lze sjednotit do jedné skupiny „Poznávání“, tvoří přesně 30 % všech důvodů. Karlova Univerzita, jako další faktor vážící se přímo k místu pobytu získala 8 %, což ukazuje, že Praha je pro studenty významnějším faktorem. Předčila však faktor Česko, který získal pouze 4 %. Předpokládal jsem, že Česko bude mnohem výraznějším motivem pro mobilitu, studenti však pravděpodobně tolik neřeší širší souvislosti pobytu a soustřeďují se spíše na konkrétní místo studia. Tento jev však v Česku není nový a už vícekrát se potvrdilo, že Praha je mezi cizinci často mnohem populárnější pojem než samotné Česko.

Obrázek 14: Důvody studentů pro mobilitu z přihlašovacích formulářů

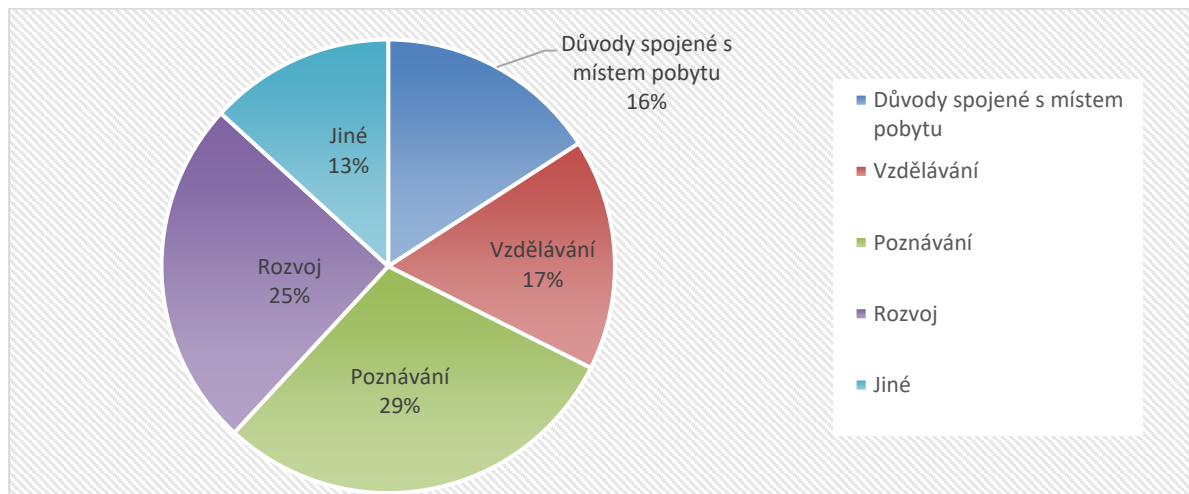

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

S 8 % se dále umístily akademické důvody. Jednalo se především o zdůvodnění ve smyslu, že by studenti rádi prohloubili své znalosti v daném oboru na jiné univerzitě nebo že by si chtěli poznat, jakým způsobem probíhá vzdělávání na jiných univerzitách. Téměř nejméně studenti v aplikačních formulářích oceňují osobní a profesní rozvoj. Se 7 % a 4 % se umístily téměř nejnižší a pro mě se jednalo o největší překvapení této analýzy. Předpokládal jsem, že tyto dvě kategorie jsou pro studenty větší motivací. Na základě analýzy tak lze předpokládat, že studijní motivace hrají opravdu až druhořadou roli a studenti od pobytu očekávají především poznávání. Nezáleží jim tolik ani na zlepšení možností pro budoucí pracovní uplatnění. Pokud ještě zvážíme, že množství studentů

uvádělo studijní důvody jako hlavní motivaci pouze z důvodu zvýšení svých šancí pro získání požadovaného místa pobytu, je tím jejich pozice ještě oslabena. Co se týká srovnání mezi lety 2009/2010 a 2016/2017 vyskytly se pouze minimální rozdíly. Největší posun se objevil v kategoriích Zážitky, Osobní rozvoj a Univerzita Karlova, které si meziročně polepšily o 3 %. Naopak kategorie Jazyk si o 3 % pohoršila. V rámci výzkumu jsou však tyto posuny minimální, a tak na základě nich nelze cokoli odvozovat. Protože se však v rámci jednotlivých motivací projevily pouze menší rozdíly, lepší závěr této části práce by měl pravděpodobně dokumentovat graf č. 15, zobrazující jednotlivé oblasti zájmu, ve kterém prvenství patří oblasti pojmenované „Poznávání“. V reakci na výše uvedenou literaturu musím říci, že si myslím, že tato oblast je výzkumníky pořád značně opomíjena a literatury věnující se také tomuto faktoru je zoufale málo. Vyvolává to ve mně až pocit, že výzkumníci ve snaze o nalezení motivací studentů, které jsou více vhodné pro studijní pobyt, zapomněli že značná část studentů čeká od pobytu například také poznávání, nové zážitky nebo nové kamarády. K druhé nejpočetnější oblasti „Rozvoj“ je ještě zapotřebí připomenout, že jak osobní, tak studijní rozvoj výrazně v motivacích propadly, většina studentů ocenila především zlepšení jazykových dovedností, které také patří do této kategorie.

Obrázek 15: Oblasti zájmu studentů pro mobilitu z přihlašovacích formulářů

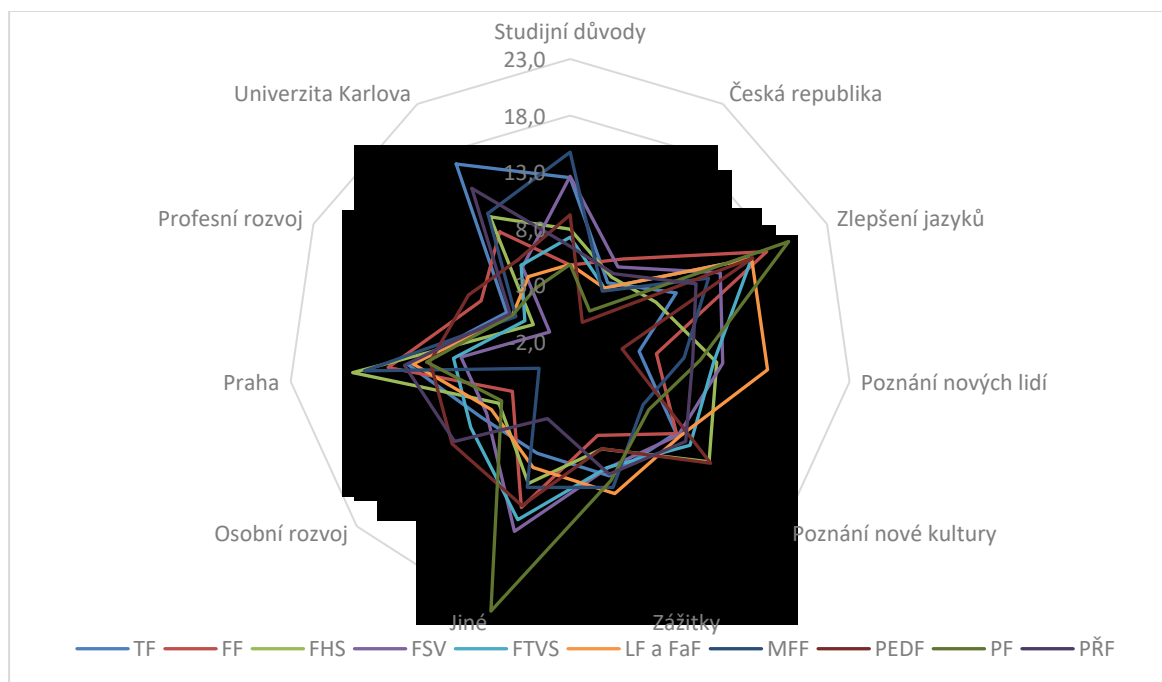
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

8.3. Mezifakultní srovnání

Srovnání motivací jednotlivých fakult opět nabídlo o něco odlišný obrázek, rozdíly ale opět nebyly natolik výrazné jako spíše dobře pozorovatelné trendy, které bylo možné sledovat během celého výzkumu. Data pro toto srovnání byla relativizována na počet studentů a grafu č. 16, který lze

vidět níže, zobrazuje motivace studentů podle fakult výjezdu. Již na první pohled je vidět, že v žádné z fakult výrazně nepřevažovala jedna ani jedna z motivací. Nejvíce nezařazených odpovědí z kategorie „jiný“, nasbírala Právnická fakulta, jejíž studenti ve formuláři velice často uváděli jako hlavní cíl svého pobytu poznání jiného zahraničního právního systému. Zda během svého pobytu opravdu lze lépe poznat cizí právní systém je otázkou, studenti právnické fakulty to však každopádně vidí jasně. Právnická fakulta tak dominovala v kategoriích „Jiný“ a „Zlepšení jazykových dovedností“. Co se týká analýzy, nejpočetnější filosofická fakulta předčila všechny ostatní fakulty v zájmu o Prahu, ta se pro studenty filosofické fakulty stala nejsilnější motivací vůbec. Na rozdíl od ní druhá nejpočetnější Fakulta sociálních věd zaznamenala možná nejrovnoměrnější rozdělení důvodů a vynikaly u ní pouze studijní důvody, které byly jinak ve výzkumu velice slabě zastoupeny a také motivace „Jiné“. Za zmínku dále ještě stojí, že studenti lékařských fakult oceňují výrazněji než studenti jiných fakult poznávání nových lidí a studenti přírodovědecké fakulty zase přínos plynoucí ze studia na Univerzitě Karlově. Právě pro přírodovědce ale především studenty teologických fakult je UK největší lákadlem pro studium na univerzitě. Tito studenti nejvíce oceňují výhody a přínosy spojené přímo se vzdělávací institucí. Od modelu, který platí pro většinu fakult se nejvíce odlišují odpovědi studentů matematické a fyzikální fakulty, jejichž nejsilnější motivací jsou Studijní důvody, Univerzita Karlova a Praha. Úplně u nich například propadl osobní rozvoj studenta, který uvedl pouze jeden člověk.

Obrázek 16: Motivace pro mobilitu podle cílové fakulty na Univerzitě Karlově

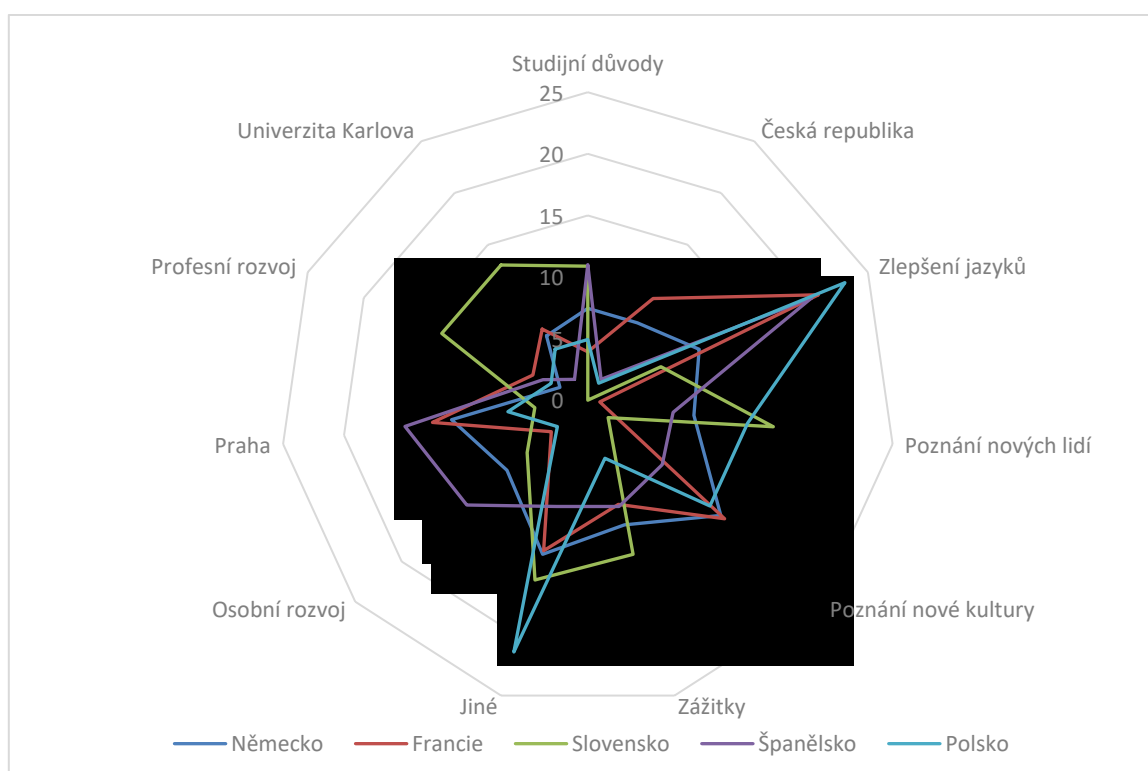

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

8.4. Srovnání na základě státní příslušnosti

Důvody k vycestování podle jednotlivých států jsem analyzoval pouze u pěti největších zemí, především z důvodu množství zpracovávaných odpovědí. Výsledky zde dobře dokumentují, do jaké míry kulturní a geografická vzdálenost mění motivace studentů. Zaujme především rozdíl orientace Slovenska vůči ostatním evropským státům. Studenti ze Slovenska nejvíce oceňují přínos pobytu z profesních důvodů, Univerzitu Karlovu, nové zážitky a studijní rozvoj, což je v kontrastu vůči dalším zemím. Naopak důvody jako Praha, Česko nebo poznávání nové kultury u slovenských studentů nehrály téměř roli. Zde je vidět, že pro Slováky je jak Praha, tak česká kultura blízká, a tak tyto motivace pro ně hrají menší roli, než studijní nebo profesní rozvoj. Pro německé studenty je zase kategorie studijní rozvoj jasně nejslabší, protože tito studenti pravděpodobně nepředpokládají, že by v Česku mohli nasbírat kvalitní zkušenosti do pracovního života nebo se dokonce uplatnit na českém pracovním trhu. Tato skutečnost není příliš překvapivá a dobře kontrastuje například se studenty z lékařských fakult Univerzity Karlovy, kteří ve velkém proudí do Německa především z důvodu zvýšení pravděpodobnosti svého uplatnění na německém pracovním trhu.

Obrázek 18: Motivace pro mobilitu podle státní příslušnosti studentů

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Již z podoby formuláře vyplývá, že studenti celkově uvádějí spíše obecné důvody, proč by rádi někam vycestovali. Zdůvodnění, proč by chtěli vycestovat zrovna do dané destinace, bude zapotřebí dále rozpracovat v dotaznících. Analýza formulářů totiž zdaleka nenabízí ucelený obraz rozhodovacího procesu ani faktorů, které jsou pro studenty klíčové. V případě další podobné analýzy se z mého hlediska jako největší problém jeví způsob selekce studentů, u kterých byly motivace analyzovány. Studentské přihlášky byly pro potřeby mé analýzy řazeny vzestupně podle čísla přihlášky. Pracoval jsem tak především se studenty, kteří své aplikační formuláře odesílali jako první, a i přesto se v analýze vyskytoval častý problém, že studenti z některých zemí neuváděli důvody, které by vyhovovaly uvedeným podmínkám výběru. Konkrétně se objevovalo především to, že studenti například ze Španělska ale především z Portugalska uváděli jedno až dvouslovné motivace k pobytu. S těmito formuláři jsem samozřejmě nemohl pracovat, a tak jsem dle pořadí pokračoval dalším studentem. U některých studentů ze západních zemí zejména například Irska a jiných se zase často vyskytovala pouze odpověď „compulsory semester“ u studentů, kteří mají v rámci studia povinný pobyt na zahraniční univerzitě, a tak neviděli potřebu dále své motivace rozepisovat. Tohle způsobilo, že v analýze se nachází nejvíce studentů z německých a francouzských univerzit. To ovšem vůbec nemusí být špatně, protože těchto studentů také každoročně přijíždí nejvíce. Zkrácený přehled respondentů lze vidět v tabulce č. 3.

Tabulka 3: Studenti z analýzy přihlašovacích formulářů podle státní příslušnosti

Státní příslušnost respondentů	2016/2017	2009/2010	Součet
Německo	29	36	65
Francie	28	10	38
Španělsko	15	22	37
Polsko	1	20	21
Slovensko	15	4	19
Finsko	11	6	17
Velká Británie	7	4	11
Jiná	44	48	92
Součet	150	150	300

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

9. Analýza závislosti mezi charakteristikami respondentů a uváděnými důvody výběru destinace

V této části práce, bych se rád pokusil jít v analýze přihlašovacích formulářů ještě dále. Chtěl bych s její pomocí určit, zda se odpovědi studentů statisticky liší podle stupně studia, pohlaví nebo fakulty. Především mě ale zajímalo, zda z geografického hlediska lze najít nějaké statisticky významné odlišnosti v motivacích studentů. Hodnotil jsem také studenty rozdělené podle geografických kritérií. Protože předpokládám, že studenti v různém stupni studia nebo z jiné části Evropy mohou být motivováni pro mobilitu jinými důvody, chtěl bych tento předpoklad statisticky ověřit. Jak už bylo v první části práce vidět, tak například motivace slovenských studentů, se poměrně lišily od většiny studentů přijíždějících k nám na univerzitu, což ukazuje na to, že i geografická vzdálenost nebo kulturní blízkost zde může hrát roli. Zda jsou však tyto rozdíly statisticky významné chci ověřit právě tady.

9.1. Analýza závislosti důvodu výběru destinace a pohlaví respondentů

Jako první byla prováděna analýza závislosti mezi pohlavím studentů a důvody pro mobilitu, které studenti uváděli v přihlašovacích formulářích. Protože každý student uvedl dva až čtyři důvody mobility, celkové množství analyzovaných odpovědí bylo 677 v deseti kategoriích, které byly charakterizovány v předchozí části. Z předchozí práce s daty jsem mezi muži a ženami nenašel příliš rozdílu v motivacích pro mobilitu. Předpokládal jsem však, že ženy by mohly být více zaměřeny na studijní stránku pobytu, zda to ale lze konstatovat s určitostí bych rád ověřil zde. Otázka zněla, zda existují statisticky významné rozdíly mezi muži a ženami v důvodech, které studenti uváděli do přihlašovacích formulářů ohledně toho, proč se chtějí účastnit studijního pobytu na Univerzitě Karlově. Výsledkem Chí-kvadrát testu byla hodnota 0,245. Proto nebylo možné na pěti procentní hladině významnosti zamítnout nulovou hypotézu H_0 , že odpovědi studentů se podle pohlaví statisticky neliší. Tento výsledek byl pro mě spíše překvapivý, protože pokud jsem čekal, že se rozdíly v motivacích někde projeví, bylo to právě tady. Nenaplnil se ani můj předpoklad, že největší standartní residua by mohla vykazovat oblast „studijních důvodů“ anebo „zlepšení jazykových dovedností“, ve které jsem si myslel, že by se mohly projevovat největší rozdíly. Především na základě již existujících dovedností. Ví se totiž, že ženy jsou v cizích jazycích v průměru lepší než muži, a to jsem se domníval, že se projeví také v motivacích. Největší odchylky nakonec vykazovala oblast

profesní rozvoj, kdy muži volili tuto možnost méně často, než byl předpoklad. Ženy zase o něco častěji. Hodnota Standartních residuí zde nabývala hodnoty 1,2 a 1,5.

Tabulka 4: Chi-square test závislosti na základě pohlaví

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,467 ^a	9	,245
Likelihood Ratio	11,758	9	,227
N of Valid Cases	677		

Zdroj: vlastní analýza přihlašovacích formulářů

9.2. Analýza závislosti důvodu výběru destinace a stupně studia

V druhé fázi analýzy jsem se zaměřil na to, zda stupeň studia ovlivňuje motivace studentů. Tady předpokládám, že by se jisté rozdíly v motivacích opět měly projevit. Studenti magisterského stupně studia by totiž měli více přemýšlet nad tím, co je po studiu bude čekat, a kam by chtěli směřovat svoje kroky. Věřím, že studijní pobyt budou vyhledávat více z důvodů pracovního rozvoje a studijních důvodů než studenti bakalářských oborů kde bych čekal dominanci motivace „získávání nových zážitků“. Zde do analýzy vstupovalo 666 tvrzení studentů bakalářských a magisterských oborů. Protože studenti doktorského studia tvořili pouze velice malou skupinu, byli pro potřeby této analýza ze vzorku vyřazeni. Hypotéza zněla, zda existují statisticky významné rozdíly mezi studenty bakalářského a magisterského studia v důvodech, které studenti uváděli do přihlašovacích formulářů ohledně toho, proč se chtějí účastnit studijního pobytu na Univerzitě Karlově. Výsledek Chí-kvadrát testu vypadal velice podobně jako v případě první analýzy. Hodnota chí-kvadrátu 0,297 opět potvrdila, že motivace bakalářských a magisterských studentů se statisticky významně neliší.

Tabulka 5: Chi-square test závislosti na základě stupně studia

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,819 ^a	10	,297
Likelihood Ratio	11,774	10	,300
N of Valid Cases	768		

Zdroj: vlastní analýza přihlašovacích formulářů

Je škoda, že z důvodu malého množství mobilních studentů zde nebylo možné do výzkumu zapojit také studenty doktorského stupně studia. U těchto studentů totiž lze předpokládat diametrálně odlišné motivace a možná by se projevilo to, co se mezi bakaláři a magistry ještě neprojevilo. Mezi motivacemi studentů bakalářských a magisterských oborů lze sice sledovat

odlišnosti které jsem rozepisoval výše, nejsou však dostatečně výrazné, aby domněnku bylo možné potvrdit. Skutečné hodnoty se nejvíce odchylovaly od předpokladu u kategorie Česko, kterou více uváděli studenti magisterských oborů. Hodnota Standardního residua zde nabývala hodnoty 1,4. Rozdíly ovšem nebyly dostatečné, aby bylo možné cokoliv vyvozovat.

9.3. Analýza závislosti důvodu výběru destinace a geografických faktorů

O něco složitější práci s daty vyžadovala analýza přihlašovacích formulářů podle jednotlivých zemí původu studentů. Celkem bylo do analýzy zahrnuto 781 odpovědí studentů celkem ze sedmadvaceti zemí Evropy. Pro tuto analýzu bylo tak zapotřebí jednotlivé evropské země sjednotit do menšího počtu skupin, které jsem vytvořil podle geografické a kulturní příslušnosti v rámci Evropy do pěti celků, které jsou nejčastěji používané při kulturně-geografickém dělení Evropy. Tato kategorizace samozřejmě vyvolává více otázek, především ohledně zařazení Turecka, Slovinska nebo také Baltských zemí, které lze zároveň zařadit do více celků. I přesto jsem se ale chtěl pokusit zjistit, zda lze najít nějaké rozdíly v tom, co je pro studenty z různých částí Evropy motivací v jejich mobilitě. Nejvíce zemí bylo zařazeno do oblasti jižní a střední Evropy, nejméně zase do severní Evropy.

Tabulka 6: Rozdělení států Evropy podle oblastí

Západní Evropa	Střední Evropa	Severní Evropa	Jižní Evropa	Východní Evropa
Belgie	Maďarsko	Dánsko	Chorvatsko	Bulharsko
Francie	Německo	Finsko	Řecko	Estonsko
Irsko	Slovensko	Norsko	Itálie	Litva
Nizozemsko	Polsko	Švédsko	Portugalsko	Lotyšsko
Velká Británie	Rakousko		Slovinsko	Rumunsko
	Švýcarsko		Španělsko	
			Turecko	

Zdroj: vlastní analýza přihlašovacích formulářů

Pro potřebu analýzy byly kromě evropských států sjednoceny také motivace pro mobilitu, které studenti uváděli ve svých přihlašovacích formulářích. Stejně jako v předchozí statistické části práce bylo deset kategorií sloučeno do čtyř oblastí zájmu. Důvody spojené s místem pobytu, studijní důvody, poznávání, rozvoj. Tato klasifikace opět vyvolává více otázek, protože některé motivace jako například „Univerzita Karlova“ nebo „zážitky“ lze přiřadit do více kategorií. Na základě práce s dotazníky jsem nakonec zvolil přiřazení, které nejvíce vystihovalo motivace větší části studentů.

Tabulka 7: Rozdělení motivací studentů do skupin

Místo pobytu	Studijní důvody	Poznávání	Rozvoj
Česko	Studijní důvody	Poznání nových lidí	Zlepšení jazyků
Praha	Univerzita Karlova	Poznání nové kultury	Osobní rozvoj
		Zážitky	Profesní rozvoj

Zdroj: vlastní analýza přihlašovacích formulářů

Po sloučení dat jsem si položil otázku, zda existují statisticky významné rozdíly mezi studenty z různých částí Evropy a jejich motivací pro studijní pobyt na Univerzitě Karlově. Výsledky analýzy vyšly opět zcela jasně. Hodnota chí-kvadrátu tohoto testu vyšla 0,365 a tak na 5 % hladině významnosti nemůžeme opět zamítnout nulovou hypotézu. Lze tedy říct, že odpovědi studentů se podle oblasti původu statisticky významně neliší. U této analýzy je ale zapotřebí přiznat, že výsledky mohly být výrazně ovlivněny také seskupováním dat. Jak v případě studijních motivací, tak v případě jednotlivých států Evropy se v analýze totiž nachází hraniční případy, které by mohly být zařazeny ve více kategoriích. Tento fakt může nakonec ovlivnit výsledky takovým způsobem, že jednotlivé rozdíly zaniknou a zůstanou bez dalšího povšimnutí.

Tabulka 8: Chí-kvadrát testování závislosti na základě geografické polohy

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,058 ^a	12	,365
Likelihood Ratio	13,901	12	,307
N of Valid Cases	677		

Zdroj: vlastní analýza přihlašovacích formulářů

Protože jsem nebyl zcela spokojen s výsledkem předchozí části, pokusil jsem se analýzu na základě geografických charakteristik ještě rozšířit a vytvořit dělení, během kterého nebude zapotřebí tolik manipulovat s daty. Nejjednodušší geografické rozdělení Evropy, které se také z historického hlediska nabízí, je rozdělení na východní a západní část Evropy. Toto rozdělení, které jsem zvolil především kvůli jeho jednoduchosti, v podstatě kopíruje demarkační linii z období druhé světové války. Německo, které bylo linií rozděleno však z mého pohledu zcela jednoznačně patří z kulturního hlediska k západní částí Evropy. Také studenti z Turecka do tohoto modelu jak z historického, tak kulturního hlediska nezapadají, a proto byli pro potřebu této dílčí analýzy vyjmuti. Protože jsem zde pracoval pouze se dvěma kategoriemi, nebylo zapotřebí ani slučování motivací pro mobilitu do společných kategorií.

Tabulka 9: Tabulka residuí hlavních důvodů pro mobilitu

		Hlavní důvod výjezdu									
		Česká republika	jazyk	nové zážitky	osobní rozvoj	potkávání nových lidí	poznání nové kultury	Praha	profesní rozvoj	studijní důvody	Univerzita Karlova
Východní Evropa	Count	4	27	17	11	27	18	12	13	16	18
	Expected Count	7,2	26,2	17,8	13,2	16,1	20,9	22,9	7,2	15,2	16,1
	Std. Residual	-1,2	,1	-,2	-,6	2,7	-,6	-2,3	2,1	,2	,5
Západní Evropa	Count	26	82	57	44	40	69	83	17	47	49
	Expected Count	22,8	82,8	56,2	41,8	50,9	66,1	72,1	22,8	47,8	50,9
	Std. Residual	,7	-,1	,1	,3	-1,5	,4	1,3	-1,2	-,1	-,3

Zdroj: vlastní analýza přihlašovacích formulářů

Na základě této analýzy však konečně lze říct, že motivace studentů se podle geografické polohy liší mezi studenty z východní a západní Evropy. Výsledek Chí-kvadrát testu vyšel 0,002. Po ověření platnosti alternativní hypotézy jsem využil koeficient Cramerovo V, který měří míru asociace. Tento koeficient je číslo, které nabývá hodnot v intervalu od 0 do 1. Hodnota blízko 0 indikuje nezávislost, čím více se blíží jedné, tím silnější souvislost mezi proměnnými existuje. Na základě tohoto koeficientu 0,196 lze konstatovat, že data vykazují pozitivní slabou až středně silnou závislost. Standartní residua ve třech případech překročili hranici dvou a to pro studenty z východní Evropy u kategorií profesní rozvoj, Praha ale hlavně potkávání nových lidí. Zdá se tak, že studenti z bývalých komunistických zemí více oceňují setkávání s novými lidmi prostřednictvím programu ale také jeho vliv na budoucí pracovní rozvoj a uplatnění. Vypadá to, že tito studenti více berou projekt jako cestu k tomu, jak si do budoucna připravit lepší půdu pro pracovní uplatnění, a to konkrétně na základě vytvoření nových kontaktů a zkušeností, které se můžou hodit při hledání budoucího uplatnění. Mnohem méně se však už zaměřují například na krásy a kulturní vyžití, které Praha nabízí. Toto byla zase oblast, která byla více zastoupená u studentů ze západní Evropy. Je také velice pravděpodobné, že méně studentů z východní Evropy oceňuje její přínosy, protože neměli takovou možnost dozvědět se o ní víc, protože nejsou jednoduše natolik turisticky aktivní, jako jejich západní kolegové. Pokud studenti již měli dobrou zkušenost s Prahou, anebo dostali od známých dobré doporučení v tomto směru, je větší pravděpodobnost, že danou skutečnost zohlední během svého rozhodování.

9.4. Analýza závislosti důvodu výběru destinace a cílové fakulty

V poslední části analýzy jsem se nakonec podíval na to, zda se motivace studentů statisticky liší podle jednotlivých fakult, na které studenti přijíždějí. Už výše jsem totiž mluvil o tom, že si uvědomuji různé možnosti studentů z jednotlivých fakult, které závisí na množství bilaterálních smluv, které má jejich fakulta podepsané, ale také na různé jazykové dovednosti nebo náročnosti studia na jednotlivých fakultách. Zde byly odpovědi studentů opět shrnuty do pěti skupin. Hypotéza tentokrát zněla, zda se odpovědi studentů statisticky liší podle fakulty výjezdu. P-hodnota chí-kvadrát testu, vyšla 0,084 a tak na 5 % hladině významnosti opět nelze zamítnout nulovou hypotézu. Odpovědi studentů se statisticky významně neliší podle fakulty pobytu na Univerzitě Karlově. I přes to, standardní residua v tomto testu nabývaly poměrně vysokých hodnot.

Tabulka 10: Chí-kvadrát test na základě cílové fakulty studenta

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	37,648 ^a	27	,084
Likelihood Ratio	38,100	27	,076
N of Valid Cases	677		

Zdroj: vlastní analýza přihlašovacích formulářů

Například hodnota standardního residua u studentů z Fakulty humanitních studií vykazuje číslo -2, což naznačuje, že těmto studentům nejde příliš o výhody spojené s rozvojem v oblasti osobní a pracovní. V tomto případě však nejsem schopen určit, co může tuto odchylku způsobit. Lépe by se však dalo pochopit, že studenti Teologických fakult a také Matematicko-fyzikální fakulty, zase mají větší sklony k tomu oceňovat studijní přínosy projektu. V obou případech vyšla hodnota residuí 1,8. Protože jsou obě dvě tyto fakulty trochu odlišné v rámci školy jak ve skladbě studentů, tak v předmětu studia, myslím, že tento výsledek napovídá, že také jejich motivace se budou z části lišit.

9.5. Výsledky analýzy závislosti

Na základě analýz, které jsem výše v textu prezentoval lze říci, že data, která se mi podařilo z dotazníků získat, vykazují poměrně značnou variabilitu, a tak se ve většině případů nepodařilo prokázat závislost jednotlivých skupin dat. Je pravdou, že ve velkém souboru jako byl tento

se korelace prokazuje obtížněji a také síly vztahů nenabývají příliš vysokých hodnot. Je to způsobeno tím, že výsledky pro malé soubory jsou značně ovlivněny výběrovou chybou, vznikají jako důsledek výběrové procedury. Naopak působení chyby výběru je ve velkém souboru méně pravděpodobné. Validita celé analýzy pochopitelně stála z velké části také na tom, jak jednotlivé přihlašovací formuláře posoudím, protože odpovědi studentů, samozřejmě nebyly vždy zcela jednoznačné. S odstupem mohu konstatovat, že analýza nepotvrdila moje předpoklady. Nalezení závislosti jsem očekával především u dvou jasně definovatelných skupin, jako je pohlaví respondentů nebo stupeň studia, a právě u těchto skupin byla závislost jasně vyloučena. Jediná prokazatelná závislost vyšla v případě testování motivací studentů na základě geografické polohy, kdy jsem studenty rozdělil podle země původu a testoval jsem rozdíly mezi studenty z východní a západní části Evropy. Protože se na základě tohoto testování projevily rozdíly v motivacích, soudím, že rozdělení bylo provedeno správně a logicky. Hranice, kterou jsem si zvolil, byla totiž až do pádu Železné opony velice významným mezníkem na mapě Evropy a rozdíly, které po ní zůstaly na jednotlivých stranách opony, jsou ve společnosti citelné i dnes. Testování prokázalo, že rozdíly, které různá politická situace zanechala, ovlivňují také smýšlení dnešních mladých lidí v Evropě. Pozorované rozdíly mohou být dále dány dalšími společenskými faktory. Tato linie odděluje například slovanskou část Evropy od jejího zbytku, nebo pro někoho bohatou část Evropy od té chudší, což jsou samozřejmě faktory, které mohou mít značný vliv na výsledky práce.

10. Dotazníkové šetření

Protože přesná formulace otázek byla pro můj dotazník zcela zásadní, před jeho zveřejněním bylo nezbytné jeho otestování přímo na studentech, kteří měli zkušenost s pobytem v zahraničí. Tento testovací průzkum probíhal během ledna 2018 a vzešlo z něj několik opravdu dobrých postřehů a korekcí otázek v dotazníku. Stejně jak česká, tak anglická verze dotazníků byla zkontrolována pěti studenty, kteří měli možnost navrhnout různá zlepšení. Ty se týkala většinou věcné a obsahové stránky. Opravována byla především formulace otázek, aby nedošlo k zavádějícím odpovědím a nepřesným formulacím. Finální korekci dotazníků prováděla ještě Evropská kancelář programu ERASMUS+, přes jejichž emailovou adresu se dotazník kvůli lepší návratnosti rozesílal. Na požádání ze strany Evropské kanceláře, byla do dotazníku přidána také otázka navíc a také byly přeformulovány některé části dotazníku. Dotazníkové šetření probíhalo během dubna a května 2018, konkrétně od 23. 4. do 10. 5.

Přesto jsem si vědom, že výsledky analýzy přihlašovacích formulářů mohou být značně zkresleny velkou vnitřní korekcí některých respondentů, kteří se snaží odpovídat ve shodě se sociální

žádoucností, tedy adaptivně (Kohoutek 2010). Zde u dotazníků, by relevance odpovědí měla být mnohem vyšší, a to především z důvodu, že šetření se týkalo mobility studentů, která již proběhla, a tak studenti nemají tolik důvodu své odpovědi přizpůsobovat tomu, co je žádoucí. U některých škálových otázek, se respondenti bohužel nevyhnuli takzvané favorizaci, což je chyba ze schovávavosti neboli tendence posuzovat kategorie příliš pozitivně. Zde, jako výzkumník, jsem se snažil samozřejmě koncipovat otázky tak, aby co nejvíce vyhovovaly respondentům. Úskalím strukturovaného dotazníku může být fakt, že výzkumník v podstatě vede respondenta jistým směrem, který je podle něj tím správným. Správné koncipování otázek pak může mít zcela zásadní vliv na výsledky práce. (Kohoutek 2010). Protože jsem v dotazníku spoléhal na sebehodnocení respondentů ohledně jejich finanční situace, počítám s tím, že spolehlivost u těchto otázek může být o něco nižší než v dalších částech dotazníku.

10.1. Respondenti a návratnost dotazníků

Největší neznámou dotazníku před jeho vypuštěním bylo, jak zajistit dostatečné množství odpovědí. Množství respondentů nakonec nebylo vůbec problémem, a to především ze dvou důvodů. Dotazník byl totiž rozeslán z oficiálního emailu, prostřednictvím kterého probíhala komunikace studentů s Evropskou kanceláří i během výměnného pobytu, a tak spíše méně studentů dotazník přešlo bez povšimnutí. S tímto faktem je rovněž spojený druhý důvod a to sice, že studenti před odjezdem na pobyt, během něj, ale také po něm musí splnit velké množství administrativních požadavků, jak ze strany obou dvou institucí, mezi kterými mobilita probíhá, tak ze strany Evropské komise a dalších přidružených aktérů. Velké množství z těchto požadavků je povinných, a tak studenti ze strachu, aby splnili všechny povinné body spojené s pobytem, vyplnili také můj dotazník. Myslím si, že právě tato skutečnost zapříčinila poměrně vysokou návratnost dotazníků od obou skupin studentů.

V akademickém roce 2016/2017 na UK přicestovalo přes ERASMUS+ celkem 1790 studentů z 31 států. Dotazník vyplnilo 407 zahraničních studentů, což je 22,7 % studentů, kteří v tomto roce přicestovali na UK. 63 % z těchto studentů byly ženy, což téměř odpovídá jejich zastoupení v projektu. Mediánový věk respondentů byl 22 let a 64 % respondentů byli zároveň studenti bakalářského stupně studia. 31 % studentů studovalo magisterský stupeň studia. Zbýlé dvě procenta studovala doktorské studium. Instituce, ze kterých respondenti vycestovali, se nacházejí v 31 různých zemích a 189 městech. Největší zastoupení respondentů měla Francie a Německo. Z těchto dvou zemí na UK každoročně přicestuje nejvíce studentů, a tak je dobře, že vzorek respondentů přibližně odpovídá realitě. Co se týče měst, nejvíce respondentů zase přicestovalo z Madridu a německého Bonnu. Madrid tak i v Praze potvrdil roli nejvýznamnější univerzity, co se do mobility studentů týče.

V přepočtu na množství přijíždějících studentů, byli neaktivnější respondenti Bulhaři, Lotyšů a Rumunů, což mě překvapilo, protože jsem čekal, že nejvíce budou odpovídat studenti z anglicky mluvících zemí, u kterých je největší pravděpodobnost, že dotazník pochopí správně.

Tabulka 11: Přijíždějící respondenti dotazníkového šetření podle státní příslušnosti

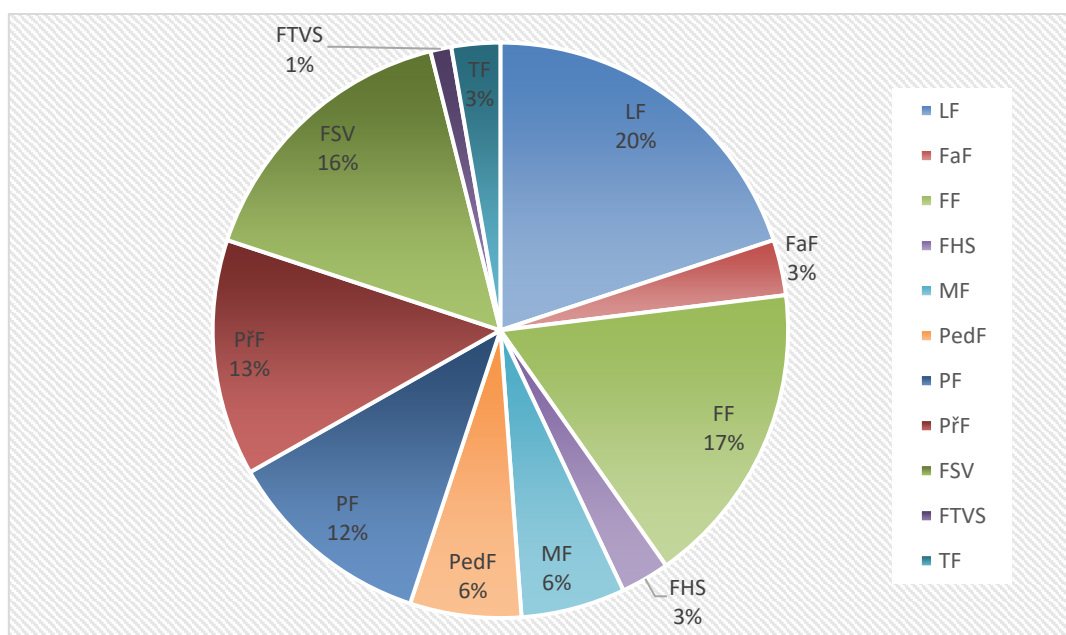
Stát	Množství respondentů	Procento	Stát	Množství respondentů	Procento
neznámý	6	1,5	Německo	64	15,7
Anglie	9	2,2	Nizozemí	9	2,2
Belgie	15	3,7	Norsko	1	0,2
Bulharsko	4	1,0	Polsko	23	5,7
Česko	1	0,2	Portugalsko	25	6,1
Dánsko	3	0,7	Rakousko	5	1,2
Estonsko	1	0,2	Rumunsko	10	2,5
Finsko	12	2,9	Řecko	16	3,9
Francie	65	16,0	Severní Irsko	1	0,2
Chorvatsko	2	0,5	Skotsko	4	1,0
Irsko	4	1,0	Slovensko	16	3,9
Itálie	31	7,6	Slovinsko	7	1,7
Kanada	1	0,2	Španělsko	39	9,6
Litva	1	0,2	Švédsko	8	2,0
Lotyšsko	5	1,2	Švýcarsko	2	,5
Lucembursko	2	0,5	Turecko	7	1,7
Maďarsko	5	1,2	Wales	2	0,5
Makedonie	1	0,2	Celkem	407	100,0

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Hlavním znakem respondentů obou dvou variant dotazníku bylo, že ženy odpovídaly na dotazníky častěji než muži. Protože se ženy více účastní výměnného pobytu, tento výsledek nebyl překvapivý. Přesto na dotazník odpovědělo téměř 75 % žen. Protože však v daný rok, se pobytu zúčastnilo 67 % žen, myslím si, že množství respondentů není nijak výjimečně vychýleno oproti množství mobilních studentů. Z analýzy formulářů již vím, že rozdíly v odpovědích podle pohlaví nebyly nijak významné, ovšem pro větší rozmanitost dotazníků, by bylo mnohem lepší, kdyby v něm bylo zastoupeno také více mužů, především z UK. Co se týče návratnosti dotazníků u vyjíždějících studentů, tak byla o něco vyšší než u těch zahraničních. Na dotazník odpovědělo 269 studentů, což je 26,4 % studentů vyjíždějících daný rok. V tento rok se totiž mobility zúčastnilo 1018 studentů. Dalším podstatným znakem respondentů z UK bylo, že na projekt vyjíždějí podstatně později než jejich evropští kolegové. Mediánový věk respondentů byl 24 let, což bylo o dva roky více než u studentů ze zahraničí. Většina z nich totiž odcestovala až v pátém roce studia, což pro většinu studentů

odpovídá magisterskému stupni studia. Respondenti české verze dotazníků vycestovali celkem do 131 evropských měst v 26 zemích. Nejvíce respondentů vyjelo na výměnný pobyt do Německa, Francie a Velké Británie. Z měst měla největší zastoupení Paříž. Co se týká zastoupení studentů podle jednotlivých fakult, jejich počty přibližně odpovídaly také velikostem jednotlivých fakult, mírně aktivnější byli studenti přírodovědecké fakulty, pro které téma studentské mobility může být o něco zajímavější než pro studenty ostatních fakult.

Obrázek 17: Podíl respondentů dotazníkového šetření podle fakult (vyjíždějící studenti)

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

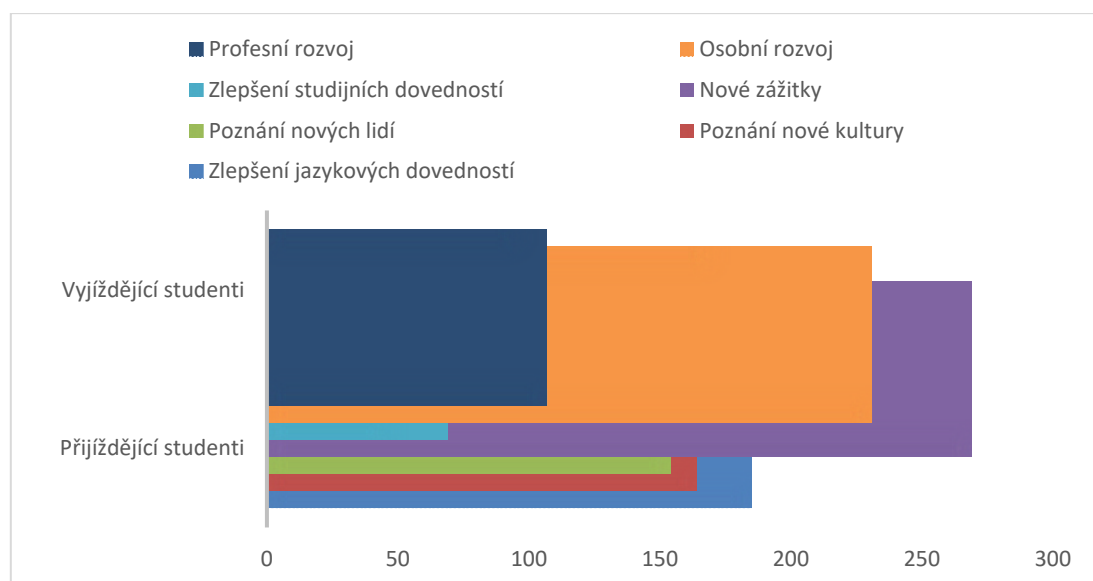
10.2. Zpětné hodnocení výměnného pobytu

První část dotazníkového šetření, byla zaměřená především na zpětný pohled studentů na jejich pobyt. Otázky byly koncipovány tak, aby zjišťovaly, jaké byly hlavní motivace studentů pro zahraniční pobyt, a ve kterých oblastech byl program pro studenty ve finále opravdu obohacující. U těchto otázek mi šlo především o to, srovnat přihlašovací formuláře studentů s tím, co bylo podle studentů opravdu ve finále největším přínosem projektu. Oblasti, ve kterých studenti těží z pobytu, byly zvoleny samozřejmě na základě analýzy přihlašovacích formulářů, takže jsem již z předchozí práce věděl, co očekávat. Znění první otázky bylo zvoleno velice přímočaře, a to jaké byly hlavní důvody studenta pro studium v zahraničí. Otázka byla položena stejně jako v aplikačním formuláři, aby bylo možné srovnání odpovědí. Studenti měli za úkol vybrat více hlavních důvodů a očekávaný

rozdíl se projevil hned na první pohled. V odpovědích studentů přijíždějících na UK výrazně dominovaly především dvě odpovědi, a to nové zážitky a osobní rozvoj. Jak obrázek č. 19 znázorňuje, hned 67 % přijíždějících studentů zvolilo aspoň jednu z odpovědí získání nových zážitků a 58 % lidí zase osobní rozvoj. Jen 43 % studentů uvedlo také zlepšení jazykových dovedností, což byla nejčastěji se vyskytující motivace v přihlašovacích formulářích. Pouze 11 % studentů zvolilo odpověď zlepšení studijních dovedností a s velkým odstupem, se tak tato motivace stala pro studenty nejméně důležitou. Tohle zjištění samozřejmě nevyvrací celkový přínos projektu, pouze se nabízí tvrzení, že přínos, který pro studenty pobyt má, není primárně akademického charakteru. Oproti přihlašujícím formulářům, kde nejvíce studentů uvedlo jako hlavní důvod pro mobilitu, zlepšení jazykových dovedností, zde vidím rozdíl pravděpodobně způsoben tím, že studenti se před pobytem snažili prodat svojí motivaci ke studiu, a tak uváděli jiné důvody. Rozdíly mohou být dány také faktem, že zlepšení jazykových dovedností lze samozřejmě přiřadit také do osobního rozvoje, ovšem protože v přihlašovacích formulářích měla tato odpověď dominantní pozici, bylo zapotřebí jí vyčlenit vlastní kategorii také v dotaznících.

Významné rozdíly v odpovědích se projeví při srovnání vyjíždějících a přijíždějících studentů. Nejčastější motivací našich studentů totiž podle očekávání, bylo zlepšení jazykových dovedností. Tuto odpověď zvolilo celých 70 % studentů a až na druhém místě s 60 % se umístil osobní rozvoj studentů. Pouze 35 % z nich uvedlo také nové zážitky. Těžko soudit, z jakého důvodu studenti UK vidí jako hlavní přínos projektu jiné oblasti než zahraniční studenti, zde však lze předpokládat silnou vazbu na již existující úroveň cizího jazyka. Pro studenty s nižší úrovní bude jeho zlepšování pravděpodobně více významné. Druhá výrazná odlišnost byla v přínosu ohledně zlepšení studijních dovedností. Tuto možnost zvolilo pouze 11 % zahraničních studentů, přesto u studentů UK získala tahle kategorie téměř 25 %. Nabízí se tedy otázka, zda se motivace studentů Univerzity Karlovy a studentů přijíždějících na pobyt opravdu částečně liší nebo se jednalo pouze o zkrácená očekávání. Protože se motivace přijíždějících studentů lišily mezi formuláři a dotazníky, lze konstatovat, že studenti před pobytem v dotaznících buď neuváděli pravdivé motivace anebo již nevědí, co bylo na začátku tou pravou motivací, protože jsou již ovlivněni samotným pobytem.

Obrázek 18: Motivace studentů pro mobilitu

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

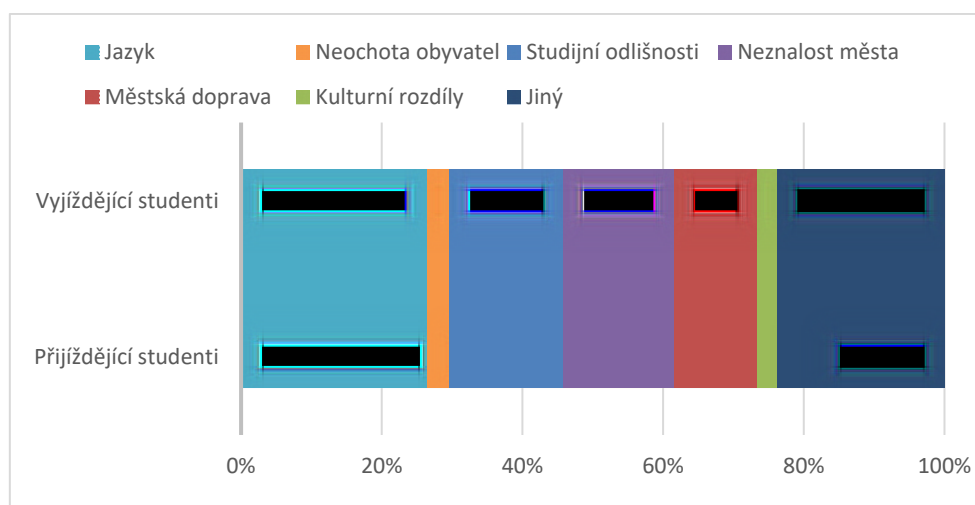
Další otázky v první sekci byly koncipovány tak, aby studenti ohodnotili opravdový přínos projektu v jednotlivých oblastech. Studenti volili na škále nepřínosný až velice přínosný v oblastech zlepšení jazykových dovedností, poznání nové kultury, nové zážitky, poznání nových lidí, zlepšení studijních dovedností, osobní a profesní rozvoj. Zde se výsledky dvou zmiňovaných skupin studentů příliš nelišily, a tak u obou skupin se 64 % u našich a 75 % u zahraničních studentů považují oblast získání nových zkušeností za velice přínosnou. Dále dle studentů UK je s 56 % velice přínosný pro osobní rozvoj a pro 47 % studentů pro poznání nových lidí. Zahraniční studenti si tyto dvě oblasti prohodili a jako velice přínosné je uvedlo 63 % a 60 % lidí. Obě dvě skupiny studentů se tak v podstatě shodly na tom, že největším přínosem byl jejich pobyt v oblastech nových, osobního rozvoje a poznávání nových lidí. Na základě srovnání očekávaného a skutečného přínosu mobility soudím, že zahraniční studenti lépe odhadli, jaké budou skutečné přínosy projektu, protože se jejich očekávání shodovala s reálným přínosem. Překvapením je pro mě především oblast jazykových dovedností, která nebyla až tak výrazným přínosem, jak studenti především z UK před pobytem předpokládali. O této motivaci se mluví nejvíce také mezi odborníky, ale jak se zdá, její opravdový přínos není tak veliký. Obě skupiny jí z 33 % uvedly pouze jako přínosnou. Na druhém konci hodnocení se podle mého očekávání umístily kategorie zlepšení studijních dovedností a profesní rozvoj, které téměř shodně obě skupiny studentů z 30 % hodnotí jako spíše přínosný. Tento výsledek neznámá, že by ostatní oblasti rozvoje pro studenty nebyly přínosné. Právě naopak, všechny oblasti, které byly na základě dotazníku vybrány byly pro studenty obohacující, některé však více než jiné.

Druhá skupina otázek se zaměřovala na faktory, které ovlivňují studenty, při jejich výběru místa pobytu. Ptal jsem se obzvláště na faktory sociokulturního a geografického charakteru. Respondenti odpovídali na škále nepodstatné až velice podstatné a rozdílly se tady již projevily výrazněji. Otázka zněla, do jaké míry pro vás byly důležité tyto faktory při výběru místa pobytu. Životní úroveň v zemi pobytu, země pobytu, město pobytu, cílová univerzita, kultura země, geografická poloha místa pobytu v rámci Evropy, převládající jazyk a klimatické podmínky v místě pobytu. Studenti UK zde při odpovědi na otázku v podstatě potvrdili to, co vyšlo v předchozí části otázek, a to že největší motivací pro mobilitu, pro ně bylo zlepšení jazykových dovedností. Více než 55 % studentů totiž odpovědělo, že země pobytu je pro ně nejdůležitější faktor při výběru místa pobytu a pro téměř 49 % studentů je velice důležitý také převládající jazyk v místě pobytu. Na rozdíl od přijíždějících studentů konkrétní město pobytu nehrálo až tak významnou roli. To jako velice důležitý faktor označilo pouze 21 % studentů UK. Tento faktor je ale velice důležitý až pro 50 % studentů z Evropy. Žádný další faktor se pro přijíždějící studenty nezdá být natolik důležitý jako právě město jejich pobytu. Jako druhý rys je pro ně rozhodující především země pobytu. Zjištěný výsledek v podstatě podporuje moji hypotézu a také výsledky analýzy formulářů. To, která konkrétní univerzita je cílem pobytu studentů, pro ně není natolik důležité, jako to, ve kterém městě a státě se místo pobytu nachází. Na druhém konci žebříčku hodnot se u studentů UK objevila geografická poloha v rámci Evropy a především klimatické podmínky. Toto částečně odporuje některým pracím (Rodríguez-González a kol. (2011), které uváděly, že klimatické podmínky jsou zcela rozhodujícím faktorem. Z našeho pohledu nás daný výsledek může aspoň částečně potěšit, protože u většiny studentů lze vyloučit čistě volnočasové aktivity a zábavu jako největší motiv pro mobilitu. U zahraničních studentů nejvíce procent uvedlo jako nejméně důležitý hlavní jazyk v místě pobytu a také klima. Tyto velké rozdíly z prvních dvou částí práce ohledně role zlepšování jazyků v mezinárodní mobilitě zatím ukazují na to, že tento faktor bude patřit mezi ty nejdůležitější. Velice podstatný je v daném případě zkoumaný vzorek studentů. Mezi jednotlivými zeměmi Evropy bude tento faktor pravděpodobně výrazně růst a klesat, pravděpodobně v závislosti na již existující jazykové úrovni studentů. Univerzita výjezdu ani ve zmiňované otázce nijak nepropadla, ovšem také se nezařadila mezi hlavní faktory. V obou případech více než 50 % studentů uvedlo, že tento faktor je velice důležitý nebo důležitý. To jí přiřazuje spíše průměrnou důležitost.

Vůbec největším překvapením byl však pro mě výsledek předposlední otázky první sekce dotazníku. Tato otázka zjišťovala, co bylo pro studenty největší bariérou v místě pobytu. Ukázalo se, že dochází k radikálně odlišnému vnímání studentů v Česku a ve zbytku Evropy. Pouze přibližně 3 % studentů UK uvedlo, že největší bariérou v zahraničí pro ně byla neochota obyvatel. Tuto variantu odpovědi však zvolilo téměř 33 % studentů ze zahraničí. Na základě tohoto lze soudit, že v Česku

máme pořád velký problém s přijímáním cizinců a tyto xenofobní postoje lidí nás pořád výrazně odlišují od zbytku západní a severní ale také jižní Evropy, kam většina našich studentů vycestovala. Což je opět výsledek, který by měl být pravděpodobně pro vzdělávací instituce v Česku motivací pro vytváření společných aktivit, smíšených kurzů a dalších internacionalizačních kroužků, které by studenty Erasmu aspoň přivedly do společného prostoru s dalšími studenty univerzity. U obou skupin studentů, byl s 25 % a 27 % velkým problémem také jazyk, jehož neznalost podstatně komplikuje zapojení studentů do každodenního života.

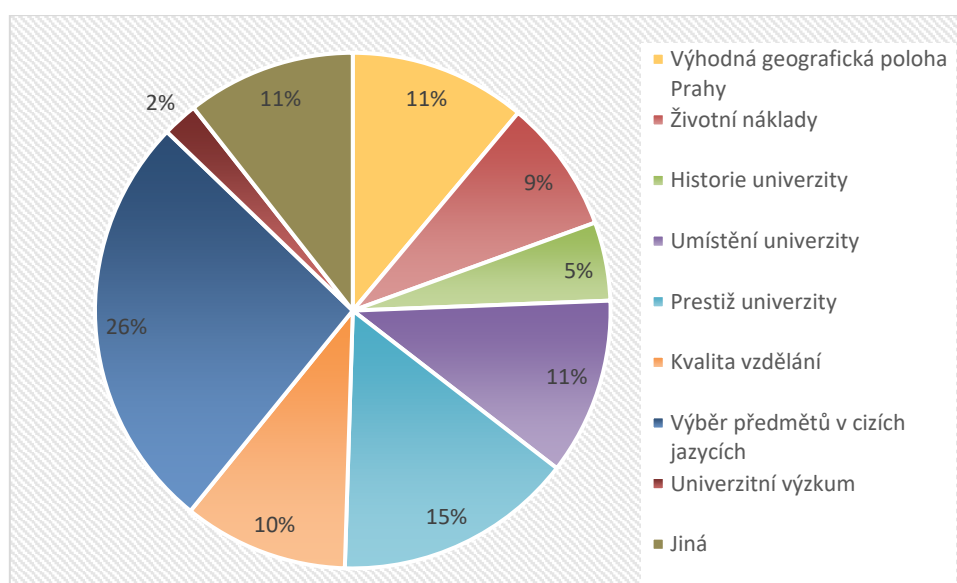
Obrázek 19: Bariéry, které pociťují studenti v místě pobytu

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

V otázce, která zjišťovala, co je podle studentů při výběru konkrétní univerzity nejdůležitější, obě dvě skupiny s 25 % a 30 % uvedli výběr předmětů v cizím jazyce. Kromě odpovědi „Jiné“ studenti dále oceňují především prestiž univerzity, která je pro část studentů důležitá pravděpodobně především kvůli budoucímu pracovnímu uplatnění, jehož šance na prestižní evropské univerzitě, může výrazně pozvednout. Myslím, že právě z těchto odpovědí si lze brát ponaučení, jak reálně přilákat na univerzitu studenty, kterým záleží také na studijní stránce projektu. Rozšíření a obohacení předmětů v cizích jazycích, se zdá být velice dobrým krokem, jak pro zahraniční studenty vytvořit na univerzitě prostředí, ze kterého jsi můžou opravdu něco odnést. Prostřednictvím takových kurzů se lze také pokusit o vytvoření větší kooperace s místními studenty, což by nakonec mohlo napomoci odstranění bariér, které u nás zahraniční studenti evidentně pociťují.

Obrázek 20: Oblasti, které přijíždějící studenti oceňují na Univerzitě Karlově

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

10.2.1. Shrnutí výsledků

První část dotazníkového šetření zcela jasně potvrdila to, co bylo poměrně očekávané, a to že studijní důvody a studijní cíle mají v studentské mobilitě čistě marginální význam. Uváděné důvody pro studenty nejsou příliš velkým lákadlem a tím pádem mají také velice malý vliv na studenty při výběru místa studijního pobytu. Naopak velkou motivací pro studenty je zlepšení v oblasti osobního rozvoje, kterou oceňují obě skupiny studentů. Hlavním rozdílem v motivacích pro mobilitu, je zlepšení jazykových dovedností, které se pro studenty UK zdály být vůbec nejdůležitějším faktorem a motivací pro zahraniční pobyt. Naproti tomu největší část zahraničních studentů otevřeně přiznala, že od projektu očekávala především nové zážitky. Na základě tohoto zjištění lze velice dobře roztrždit také faktory, které hrály pro studenty roli během výběru místa pobytu. Studenti UK, kteří od projektu očekávali především zlepšení jazykových dovedností, si vybírali místo projektu především podle země pobytu a převládajícího jazyka v místě pobytu. Tato souvislost patrně nebude náhodná a lze pochopit, že pokud někdo čeká od pobytu zlepšení svého německého jazyka, bude se pravděpodobně hlásit do některé z německy mluvících zemí. Zahraniční studenti, pro které byly největší motivací nové zážitky, zase volili destinaci svého pobytu především na základě města pobytu. Vysvětlení se opět nabízí, na základě toho, že pokud chce student navštívit některé památky, místa, zajímavosti v místě pobytu, nebo lokality které mu byly doporučeny, snaží se volit místo svého pobytu zejména na základě konkrétní destinace.

Hodnocení reálného přínosu projektu dopadlo tak, že všechny dříve zmiňované oblasti byly pro studenty přínosné, takže nelze říci, že by v dotazníku byly vybrány oblasti pro studenty nevýznamné. Mezi nimi však vyčnívala jedna kategorie, a to získání nových zkušeností. Spolu s osobním rozvojem a potkáváním nových lidí, se tyto tři kategorie podle studentů jeví jako nejpřínosnější oblasti projektu. Nabízí se tak otázka, zda vynaložení tak velkého množství prostředků na studentskou mobilitu přináší požadované výsledky. Pokud to nejlepší, co si studenti z projektu odnesou, jsou zážitky z nočních toulek městem a pár nových známostí, mohlo by se zdát, že projekt neplní to, co bylo jeho hlavním poselstvím, což měl být politický a ekonomický nástroj k propojení a posílení společné Evropy. Právě proto jsem se v dalších částech dotazníku věnoval ekonomické a politické funkci studentské mobility. Neochota obyvatel, kterou vyjádřili přijíždějící studenti, jako největší bariéru v místě pobytu, pravděpodobně nebude problémem týkající se pouze studentské komunity nebo studentů Prahy. Tento fakt ovšem může velice výrazně ovlivnit začleňování jakýchkoliv cizinců do naší společnosti a znepříjemnit tak mezilidský kontakt, který je hlavním předpokladem rozvoje, o který se výměnné pobyty snaží. Další práce zaměřené na mobilitu studentů by se pravděpodobně měly věnovat tomuto problému a zkoumat, do jaké míry jsou čeští studenti ochotni spolupracovat se zahraničními studenty a zda jejich pobyt tady vůbec vnímají jako přínosný.

10.3. Mobilita studentů a její vliv na integraci Evropy

10.3.1. Studentská mobilita jako politický nástroj

Není tomu ještě ani deset let, co Česko vstoupilo do Evropské unie, sdružení takového integračního charakteru, který je nesrovnatelný s žádným uskupením na světě. Přineslo nám to nespočet výhod ale samozřejmě také povinností. V posledních letech však pozoruji ve společnosti značný rozkol v tom, zda směr, kterým se ubírá Evropská unie a s ní i Česko, je správný. Právě občansko-politické hledisko dělá ze studentské mobility důležitý pilíř sjednocování evropského obyvatelstva a tvorby evropského povědomí a vnímání Evropy jako jednoho plně propojeného celku. Evropská komise ve své publikaci prohlásila, že právě vzdělání a trénink se postupem času stanou hlavními nositeli uvědomění si evropské příslušnosti občanů a vzdělání položí základy pro vytvoření nového evropského občanství. Předpokládá také, že s rostoucí svobodou pohybu, by mělo vznikat evropské vědomí a uvědomění si ostatních kultur a národností, které by mělo být výsledkem kontaktů mezi jednotlivými kulturami (Keeling 2006). Evropská komise si dobře uvědomuje, že bez mezinárodní mobility by byla mezinárodní integrace buď nemožná nebo aspoň velice náročná.

Integrační procesy jsou umožňovány a posilovány společným smýšlením mezi obyvateli, kteří posouvají na strany vzájemné rozdíly a hledají podobnosti a spolupráci. Výsledkem dokonalé evropské integrace by měla vzniknout společná evropská identita, která by umožnila dokonalou integraci až na té nejvyšší úrovni (Fligstein 2008). Se zrušením hraničních kontrol byl odstraněn nejvýraznější prvek zamezující evropskou migraci a mobilitu. S množstvím peněz, které v dnešní době EU investuje do podpory studentské i pracovní mobility, roste také množství lidí využívajících těchto příležitostí k uplatnění se také v zahraničí.

10.3.2. Teorie

Ti studenti, kteří se nakonec mobility zúčastní, z ní můžou podle mého výrazně těžit, a to částečně také na základě takzvané Kontaktní teorie, se kterou přišel Allport (1954). Zmiňovaná teorie se věnovala především předsudkům a ovlivnila jak velké množství vědeckých prací, tak politických opatření jak v Evropě, tak například Severní Americe. Teorie rozebírala především vztahy mezi minoritním a majoritním obyvatelstvem a vychází z předpokladů, že neznalost vede k mylným a zjednodušujícím a negativním názorům, ze kterých pramení například diskriminace nebo nepřátelství. Ve své práci také tvrdil, že vzájemný kontakt za správných podmínek mezi lidmi vytváří prostředí, ve kterém dochází ke zlepšování vztahů v rámci skupiny, dochází ke zmenšování předsudků a společně s dalšími procesy se tak vytváří společné skupinové prostředí. Tato teorie byla testována příkladem na důchodcích, imigrantech nebo také na tělesně postižených, takže se nejedná pouze o otázky rasismu a xenofobie. V pozdějších pracích Allport dále rozpracoval vznik předsudků, na kterém se podle něj podílejí především dva kognitivní procesy, a to kategorizace, díky níž vnější komplexní svět vnímáme ve zjednodušujících kategoriích a generalizace, prostřednictvím které to, co pozorujeme u malého vzorku lidí, zobecňujeme na celou kategorii. (Dvořáková 2007). Důležitá součást této teorie jsou takzvané podmínky kontaktu, které jsou podle Allporta rozhodující, pokud má kontakt vést k odbourání předsudků.

Tabulka 12: Podmínky kontaktu z Kontaktní teorie

Podmínky kontaktu
1, množství a délka kontaktu
2, statusové aspekty kontaktu, skupiny si musí být podobné
3, rolové aspekty kontaktu, kompetice nebo kooperace mezi jedinci
4, sociální atmosféra kontaktu
5, osobnost jedince a počáteční předsudky
6, oblast kontaktu (práce, škola, sport)
7, zkušenost při kontaktu (měla by být v rozporu s původním stereotypem)

Zdroj: Kateřina Dvořáková 2007

Právě studentská mobilita by podle předpokladů a podmínek kontaktu měla být ideální příležitostí pro navázání a zlepšování vztahů mezi jednotlivými skupinami lidí. Jedna z prvních podmínek, což je vzájemná podobnost skupin, zcela jasně napomáhá vzájemné interakci, protože jak bude v další části práce ukázáno, studenti tráví během svého pobytu nejvíce času s dalšími studenty. Rolové aspekty kontaktu by měly opět hrát spíše v prospěch kooperace, která by u studentů měla být vyžadována na jakékoli studijní úrovni. Dalším bodem je sociální atmosféra kontaktu, což je velice individuální faktor, ovlivňující každého studenta jinak. Počáteční předsudky jedince jsou faktorem opět velice individuálním, ovšem jak bude v další části znova ukázáno, studenti výměnných pobytů pocházejí spíše z podobného socioekonomického prostředí. Největším úskalím se tak zdá být základní kámen Kontaktní teorie, a to množství a délka kontaktu. Dále ukážu, že množství interakcí a kontaktů v rámci projektu není tak omezené, jak některé práce předpokládaly, otázkou je však, zda jeden maximálně dva semestry výměnného pobytu jsou dostatečné pro prohloubení pozitivního kontaktu. Kontaktní teorie totiž pracuje s tím, že s rostoucí délkou kontaktu se prohlubuje také interakce a zvyšuje se možnost pozitivního vlivu kontaktu.

Největší část kritiků, kteří zpochybňují pozitivní dopad zahraničního pobytu tvrdí, že tento výsledek lze předpokládat spíše u studentů z podobného sociokulturního prostředí. Jedná se primárně o studenty s většími zkušenostmi s cestováním, studenty z multikulturních a liberálnějších rodin, jejichž rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní a mají lepší jazykové dovednosti (King, Ruiz-Gelices 2003). Další práce, jako například Wilson (2011) nebo Theresa Kuhn (2012) zase tvrdí, že projekt v podstatě evropskou identitu nepodporuje, pouze se ho účastní studenti, kteří již jsou proevropsky ladění. Vyvracejí tak část výzkumů, které srovnávaly názory studentů, kteří se vydali na zahraniční pobyt a těch, kteří ne. Výsledky samozřejmě převážně vycházely v prospěch mobilních studentů, ale jak autoři tvrdí, je tomu tak pouze kvůli předchozí selekci studentů. Jiné práce zabývající se tímto tématem zase poukazovaly na to (Ehrenreich 2008), že studenti, kteří na pobyt vyjedou se pouze velice vzácně aktivně zapojují do studentské komunity domácích studentů. Pokud se nějaké navázání vztahů podaří, jak autoři tvrdí, je to většinou v rámci studentů z dalších zahraničních pobytů. Toto tvrzení se zdá být velice lehce pochopitelné, protože jak kulturní bariéra, tak strach z neznámého samozřejmě dělají způsoby seznámení obtížnějšími. Nemyslím si však, že by tento důvod musel být nutně znakem neúspěchu výměnného pobytu. Studenti tak či onak přijdou do kontaktu s kulturou domácí země, jak dotazník již potvrdil, a pokud dochází ke kontaktu či sbližování spíše mezi zahraničními studenty, je to pouze další možnost, jak navázat nové kontakty. V neposlední řadě jsou tady kritici, kteří kritizují přemrštěná očekávání Evropského parlamentu a namítají, že čísla, která deklarují ohledně zapojených studentů v projektu jsou nereálná (Maiworm 2001). Deseti procentní

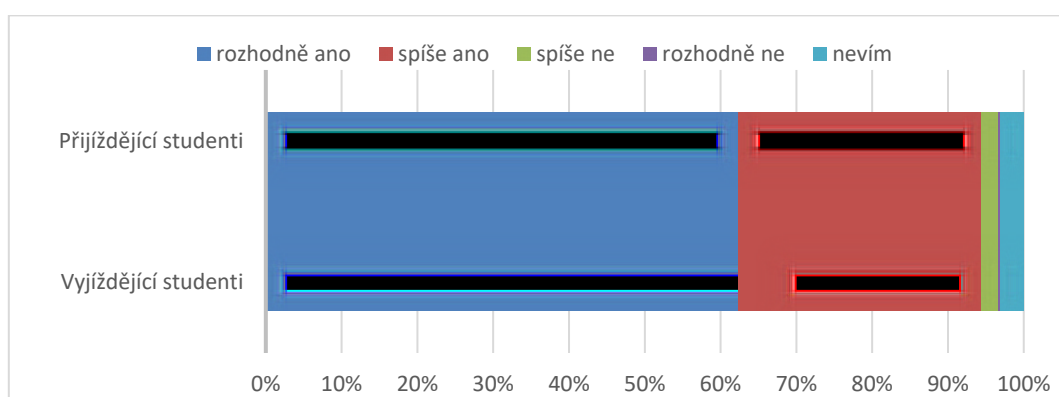
hranice studentů, kteří se v jednom roce zúčastní projektu, se v blízké době pravděpodobně nepodaří dosáhnout, protože se momentálně pohybujeme přibližně kolem hranice 3 %. Novější práce také poukazují na to, že samotný kontakt s lidmi z jiných skupin nestačí, a to především proto, že ne vždy musí být tento kontakt příjemný nebo obohacující. Dále odborníci zdůrazňují také to, že množství kontaktu, které tyto pobyty zprostředkovávají je nedostatečné k vytvoření jakéhokoliv trvalejšího společného vědomí nebo prostředí. Studenti se totiž setkávají především s dalšími studenty stejné státní příslušnosti, jak tvrdí například Stangor (1996). Pro mnoho studentů zase může být tento pobyt také velice stresující zážitek, ve kterém se o jakémkoli kulturním sblížení dá mluvit pouze velice těžce. Na tuto stinnou stránku mobility poukazuje například Ward a kol. (2001). Tato část práce, by měla především odpovědět na otázku, zda účast studentů v projektu opravdu pomáhá v navazování kontaktů a pomáhá ve snižování předsudků a poznání dalších kultur v Evropě, anebo je z tohoto hlediska zcela bezvýznamná, jak některé výše zmíněné práce tvrdí. Protože je toto téma pořád velice diskutované a kontroverzní, rozhodl jsem se svoji hypotézu směřovat právě sem. Otázky v dotazníku jsem se snažil směřovat na výše uvedené argumenty výzkumných prací a pokusil jsem se je potvrdit nebo vyvrátit.

10.3.3. Shrnutí výsledků

Cílem této části dotazníku zaměřujícího se na vztah Erasmu a integrace Evropy by mělo být zjištění, zda projekt opravdu napomáhá tomu, co bylo jedním z původních záměrů politických představitelů, a to zvýšit propojenost jednotlivých evropských států a napomocť společné evropské integraci. Již v roce 1964 Lijphart zdůrazňoval, jak důležité je sledovat právě mezinárodní studentskou migraci, která má nejlepší možnosti a předpoklady k tomu navazovat mezinárodní vztahy, partnerství a spojení a tím přispívat k tvorbě Evropy, která bude rozhodovat o našem směřování v blízké budoucnosti. Do dotazníku jsem tak začlenil otázky, které zjišťují, zda studenti, kteří se pobytu zúčastnili osobně, pociťují nějaký přínos tohoto projektu v oblasti integrace a poznávání nových kultur. První otázka druhé části výzkumu tedy zjišťovala, zda program pomohl studentům poznat jiné evropské kultury. Výsledek se mezi skupinově příliš nelišil a u obou skupin studentů přes 93 % respondentů uvedlo odpověď rozhodně ano nebo spíše ano. U studentů UK dokonce 64 % studentů zvolilo odpověď rozhodně ano. Drtivě většině respondentů se tedy opravdu prostřednictvím projektu podařilo poznat jinou evropskou kulturu, což samozřejmě neznamená, že pro všechny studenty tato zkušenost musela být nutně obohacující. Je to ovšem první krok k poznání. Druhá otázka v této oblasti byla zaměřena na to, zda poznávání národů Evropy může napomocť společné evropské integraci a výsledek byl velice podobný jako v prvním případě. Z obrázku č. 22 lze vidět, že v obou

případech přes 93 % studentů uvedlo odpověď rozhodně ano nebo spíše ano. Opět u studentů UK dokonce více než 67 % respondentů odpovědělo rozhodně ano. Takto jasná převaha pozitivních odpovědí mě velice překvapila, vyvstala z nich však další řada otázek ohledně toho, kdo že se to do evropské mobility vlastně zapojuje. Je jasné, že kdyby byl dotazník rozposlán mezi nemobilní skupinu studentů, výsledky by byly diametrálně odlišné. Přesto není jasné, zda jak jsem výše uváděl, mobilní studenti jsou ve svých názorech výrazně odlišní od běžné studentské komunity, anebo právě tato zkušenost ze zahraničí výrazně ovlivnila studenty v jejich názorech na otázky týkající se evropské budoucnosti. Druhá zmiňovaná varianta by samozřejmě byla tím správným a žádaným výsledkem.

Obrázek 21: *Může větší poznání lidí Evropy napomoci společné integraci?*

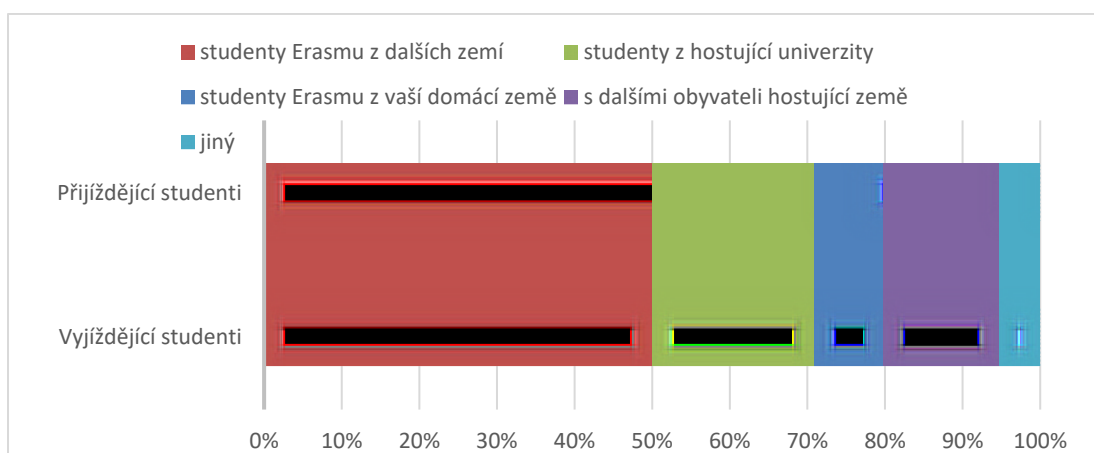

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Jako reakci na výše zmíněnou kritiku, jsem se do dotazníku rozhodl přidat otázky ohledně toho, s kým studenti trávili nejvíce času, a zda se studentům podařilo navázat vztahy, které by přetrvaly po skončení pobytu. Výsledky ukázaly, že nejvíce času studenti Erasmus vyjíždějící z UK opravdu tráví s dalšími studenty Erasmus z jiných zemí. Celých 50 % studentů UK zvolilo tuto odpověď, ale dalších 21 % studentů dokonce odpověď „s studenty z hostující země“. Navíc dalších 16 % respondentů zvolilo odpověď „s dalšími obyvateli hostující země“. Tento výsledek není jenom překvapivý, ale také ukazuje na poměrně pozitivní rozvoj vztahů v místech pobytu našich studentů a z velké části opět vyvrací tvrzení, že během pobytu nedochází k dostatečné interakci studentů a dalších obyvatel. Srovnání s odpověďmi evropských studentů bohužel však opět potvrdilo nemilé tvrzení z předchozí části práce, a to že jak studenti, tak domácí obyvatelstvo v Praze a pravděpodobně také v Česku, není příliš nakloněné k interakci s cizími obyvateli. Více než 72 % evropských studentů totiž trávilo většinu svého času pouze se studenty Erasmus z jiných evropských zemí, a protože tito studenti pocházeli z celé Evropy, nelze předpokládat, že by o kontakt neměli zájem. Uváděná odpověď zcela převážila především na úkor interakce s domácími studenty

a lokálním obyvatelstvem, které zaznamenaly obě pod 5 %. Zjištění pravděpodobně potvrzuje skutečnost, že něco s vnímáním cizinců v Česku není v pořádku a že jejich zapojení mezi lokální obyvatelstvo nefunguje tak, jak by mělo. U nás se tím pádem nedaří to, co je základním stavebním kamenem projektu, navázání pozitivních a přátelských kontaktů. Zde lze vidět, že pro dobré zapojení studentské komunity do procesů a vztahů v místě pobytu, je zcela nezbytná snaha a chuť ze strany domácích obyvatel. Aby vzniklo zdravé a plodné prostředí, nestačí pouze geografická blízkost, ale také úsilí a zájem pro navazování vztahů.

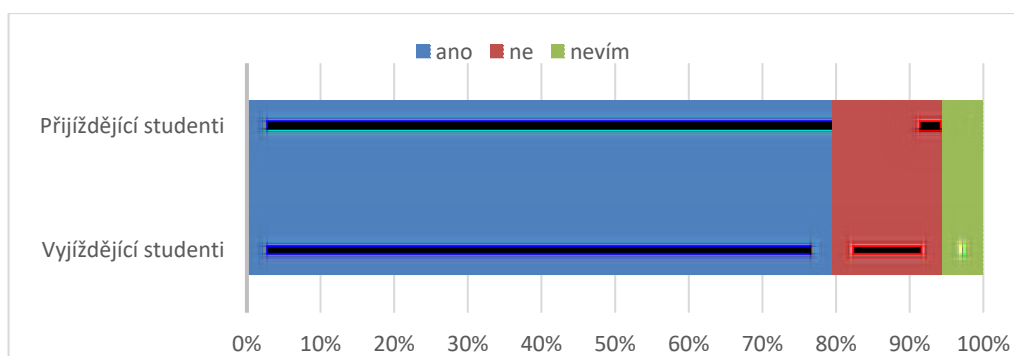
Obrázek 22: Během svého pobytu jste nejvíce času sdílel/a s

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

O něco pozitivnější byl výsledek další otázky, zda se studentům podařilo navázat vztahy, které přetrvaly i po skončení projektu. Zde zcela pozitivní výsledek ukazuje, že navázání kontaktů je možné, a to nejenom z krátkodobého hlediska. Vytvoření dlouhodobých kontaktů a známostí je jeden z podstatných kroků k větší propojenosti Evropy a budoucí schopnosti pochopení a kooperace. Téměř 89 % zahraničních studentů a 78 % studentů z UK uvedlo odpověď ano. Pokud tedy kontakty, které se v rámci mobility vytvoří, přetrvají i v budoucnu, je to jasným znakem, že co se týče navazování nových známostí a sblížování s dalšími kulturami, zde vidím jasně pozitivní výsledek.

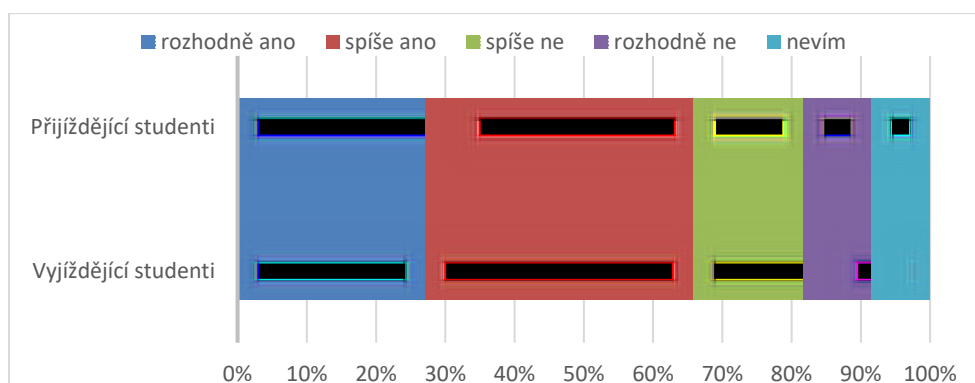
Obrázek 23: Podařilo se Vám navázat vztahy, které přetrvaly po skončení pobytu?

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Poslední otázkou v části dotazníku zaměřené na integraci jsem reagoval na debaty, které se v posledních několika letech objevily rovněž na českých univerzitách, a to, zda by studijní pobyt v zahraničí měl být povinnou součástí studia každého studenta vysoké školy. V tomto případě je pro mě opět poměrně překvapující, že 34 % zahraničních a 38 % českých studentů uvedlo odpověď spíše ano a v obou dvou případech byla druhá nejčtenější odpověď rozhodně ano. Studenti, kteří projektem prošli, tedy pravděpodobně považují pobyt za cennou zkušenost, kterou by si měl projít každý student. Otázkou je, do jaké míry se studenti zamysleli také nad úskalími, kterými jsou například finanční náročnost projektu a neochota některých studentů opustit závazky a povinnosti z každodenního života. Částečně by se tímto způsobem mohl vyřešit problém, jak na zahraniční projekt dostat ty studenty, kteří by z něj mohli nejvíce těžit. I u nás však již máme zkušenosti s tím, že studenti ze západní Evropy, kde povinný semestr v zahraničí již funguje, nejsou pro mobilitu příliš motivováni a jejich působení v zahraničí se zaměřuje především na volnočasové aktivity. Není výjimkou, že pro některé studenty se tento pobyt stane velice stresující povinností, ze které pak automaticky nemůže vyplynout jakýkoliv žádaný výsledek, jak tvrdí Ivana Herglová. Uváděná cesta však již existuje a jsou univerzity, které tuto praxi provozují. Jedná se především o univerzity ze západní Evropy, jako například University of Luxembourg. Také ve Velké Británii je popisovaný model poměrně využíván, zvláště na oborech zaměřených na mezinárodní vztahy nebo studium jazyků. Povinné semestry v zahraničí, se však týkají už také například Masarykovy univerzity v Brně, kde ve snaze o zvýšení mobility doktorských studentů zavedli povinný semestrální výjezd do zahraničí, na který navíc přispívají částkou 1500 €. Univerzita tento krok zdůvodňuje snahou o zvýšení připravenosti studentů pro nástup do profesního života (Masarykova univerzita 2017).

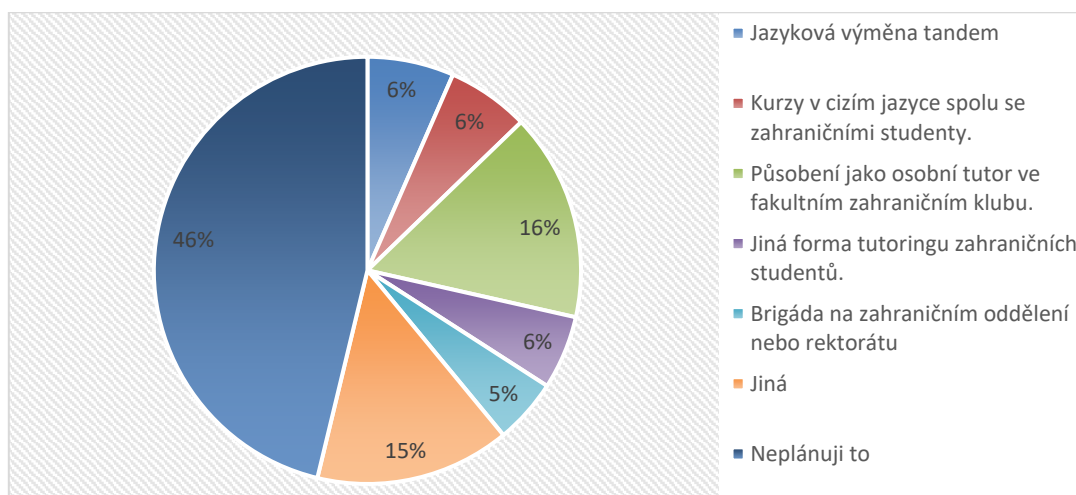
Obrázek 24: Měl by být pobyt v zahraničí povinnou součástí studia?

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Česká varianta dotazníku obsahovala ještě jednu otázku navíc, a to zda se studenti po svém návratu zapojují do některé z internacionalizačních aktivit na UK. Tato otázka velice zajímala kolegy z Evropské kanceláře, protože chtěli vědět, zda se studenti, kteří mají zkušenost ze zahraničí více zapojují do těchto aktivit a zda jsou schopni i během dalšího působení na univerzitě navázat kontakty se zahraničními studenty či kolegy. Výsledkem je, že přes 54 % studentů uvedlo, aspoň jednu z internacionalizačních aktivit. Otázka sice zjišťovala také budoucí plány studentů, takže konečná účast pravděpodobně nebude tak výrazná, ovšem přesto se zdá, že pro studenty se zahraniční zkušeností je další navázání mezinárodní spolupráce jednodušší než pro jejich nemobilní kolegy. Jak se zdá, nejvíce studentů má v plánu se zapojit jako osobní tutor neboli „buddy“ v některém z fakultních zahraničních klubů a značná část studentů má snahu se zapojit ještě nějakým jiným způsobem, které univerzita nabízí.

Obrázek 25: Zapojování mobilních studentů do internacionalizačních aktivit na UK

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

10.3.4. Závěry

Výsledek této části dotazníku částečně vyvrací některé výzkumné práce, které zpochybňovaly význam projektu v oblasti sblížení evropských studentů a vytváření půdy pro prohlubování integrace. Na základě tohoto dotazníkového šetření můžu jedině říct, že mezi studenty, kteří se výměnného pobytu zúčastní má projekt jednoznačně pozitivní dopady, a to jak v otázce navazování nových kontaktů, tak v otázce vytváření půdy pro pokračující evropskou integraci. Z výsledku dotazníku bychom mohli velice rychle a chybně usoudit, že mladí studenti v Evropě jsou velkými nadšenci společné Evropy. Výzkumy minimálně v Česku však ukázaly, že tomu tak rozhodně není (Reuters 2017). Otázkou zůstává, zda jsem tento výzkum prováděl na velkých eurooptimistech, a zdali má postoj k společné Evropě také vliv na účast studenta v programu, nebo byli studenti během svého pobytu opravdu pozitivně ovlivněni.

Hlavní úskalí projektu tak pravděpodobně lze vidět ve výběru studentů, kteří se účastní mobility. Otázkou do budoucna zůstává, jak udělat projekt dostupnější pro ty studenty, kteří by z něj mohli co nejvíce získat a jak na něj dostat studenty, kteří nejsou příliš nakloněni pro mezinárodní mobilitu. Navýšení grantů se zdá být prvním krokem, který může se stávající situací něco udělat. Některé evropské země jako například Belgie již dneska při rozdělování grantů hledí na socioekonomický status studenta, většina z nich k tomu ovšem zatím nepřistoupila (Otero 2008). Pozitivum toho, že studenti z nekompletních nebo nízko příjmových rodin by dostávaly granty vyšší než ostatní studenti, je však opět vyvážen tím, že další zvýšení administrativní náročnosti by velké množství studentů mohlo odradit od samotné participace v programu. Nepovinné doložení dokumentů, které by studentům z chudších rodin dopomohlo dostat se k nadstandartním grantům, by nemuselo být tím špatným krokem.

Případné posunutí projektu v transformované podobě již na středoškolskou úroveň, by dalo možnost cestování a rozšíření si obzorů i těm, kteří se na vysokou školu nedostanou, z finančních důvodů si nemůžou dovolit pokračovat ve studiu, nebo jim to sociální situace v rodině nedovolí. Tato možnost cestování samozřejmě již existuje, ovšem jak v objemu studentů, tak v objemu financí se s vysokoškolskou mobilitou nedá srovnávat (ADC College 2018). Střední školy s povinnou praxí nabízí studentům tuto praxi odpracovat v zahraničí. Zmiňované pobyty trvají pouze něco kolem dvou týdnů a vyžadují aspoň základní stupeň cizího jazyka, přesto je to podle mého názoru směr, kterým by ERASMUS+ mohl a možná i měl směřovat své kroky. Protože studenti během pobytu vykonávají základní povinnou praxi, finanční stránka pobytu je méně náročná a studenti jsou nuceni přicházet do kontaktu se zahraničním obyvatelstvem. Největším úskalím by bylo správné nastavení délky pobytu, protože u středoškolských studentů nepředpokládám takovou časovou variabilitu jako u studentů

vysokých škol. Možná právě takto lze nejlépe zacílit tu pravou skupinu mladých lidí, kteří by z pobytu mohli vytěžit co nejvíce.

10.4. Ekonomický nástroj a finanční stránka mobility

10.4.1. Ekonomický nástroj

Corbett v roce 2003 a také Papatsiba (2005) upozorňovali na to, že význam programu lze chápat ve více rovinách. Ekonomické hledisko se s odstupem času jeví jako velice dobře promyšlená strategie Evropské komise, která postupně přináší ovoce. Studenti, kteří si projekt můžou dovolit, vkládají do celého systému nemalé množství peněz a roztáčí tak evropskou ekonomiku, která v procesu zároveň generuje další peníze. V současné době již více než čtyři mil. studentů využilo tohoto programu a prostředky které byly do projektu vloženy ani z ekonomického hlediska nevyšly nazmar. Jak třeba můj výzkum ukázal, z krátkodobého pohledu, se Evropské komisi podařilo rozhýbat velké množství financí rodinných příslušníků, na kterých jsou v zahraničí z velké části studenti závislí. Evropský projekt je sice poměrně šetrný, není však příliš časté, že by studenti v zahraničí dokázali přežít pouze díky penězům z grantů.

Z dlouhodobého hlediska projekt napomáhá evropskému pracovnímu trhu, protože připravuje vysokoškoláky na jejich budoucí profesní život a pomáhá překonat strach z přeshraničního pohybu za pracovními příležitostmi. Například Papatsiba (2006) tvrdí, že vytvoření ekonomické kooperace napříč Evropou je vůbec nejvýznamnější faktor programu, protože se zaměřuje na trénink budoucích profesionálů na výzkumném poli. Dále z ekonomického hlediska zdůrazňuje důležitost toho, aby tyto lidské zdroje měly osobní zkušenost s ekonomickým a sociálním systémem v jiném státě, což jim v budoucnu poskytne lepší základy pro sociální a ekonomickou kooperaci. Předpokládá se, že budoucí generace by měla být schopnější pracovat v multikulturním prostředí, a že pomocí těchto budoucích profesionálů by se v Evropě mělo podařit vyzdvihnout ekonomickou spolupráci nad národní rámec (Commission des Communautés européennes 1991). Internacionalizace a úroveň mezinárodní mobility navíc podporují mezinárodní i meziuniverzitní soutěživost a stimulují efektivní pracovní trh (Bracht a kol. 2006).

10.4.2. Finanční stránka mobility

Druhá strana mince studentské mobility se bohužel projevuje v její finanční náročnosti. Tento pohled výrazně zpochybňuje jeho přínos, a to především kvůli studentům, kteří se na něj nikdy nedostanou. Majetkové poměry mají totiž veliký vliv na to, zda se student rozhodne pro zahraniční pobyt, protože finanční podpora rodičů se zdá být jedním z hlavních faktorů selekce studentů. Jako hlavní důvod neúčasti na zahraničním pobytu to uvádějí práce (Bargel 2009, Deakin 2014, Findlay 2006) a jiné. Velké množství studií se také věnovalo tomu, jakým způsobem socio-ekonomické prostředí studentů ovlivňuje jejich participaci v projektu a většina z nich opravdu potvrdila, že studenti ERASMU opravdu patří do ekonomicky nadprůměrné skupiny, jejichž rodiče patří do vyšší sociální skupiny než rodiče jejich nemobilních vrstevníků (Vossensteyn a kol. 2010). Ballatore (2013) například tvrdí, že na základě výzkumu z více Evropských zemí, do kterého bylo zapojeno přes 21 tis. studentů, je pro více než 60 % z nich pobyt finančně příliš náročný. Podobně pak Otero (2008) tvrdí, že studenti, kteří se zúčastnili projektu, patří převážně do vyšší třídy, protože jejich rodiče pracují ve více specializovaných zaměstnáních, větší procento z nich má vysokoškolské vzdělání a jejich příjmy jsou vyšší než ve zbytku populace.

V další části práce bych se tedy chtěl na ekonomickou náročnost projektu podívat trošku z jiného úhlu. Tvzení, že finanční stránka pobytu je velice selektivní proces, беру jako potvrzené. Propad v množství studentů u mnoha evropských zemí po roce 2008 je toho jasným příkladem. Já si však navíc myslím, že finanční a ekonomická situace má vliv také na mobilní chování těchto studentů. Má totiž vliv na mnoho oblastí, které se studentů přímo týkají. Předmětem dotazníků bylo především zmapovat, do jaké míry studenti řeší ceny bydlení, základních potravin nebo dopravy v cílové zemi, a proto bych chtěl v této části práce ověřit svoji hypotézu, že různá cenová náročnost projektu v jednotlivých zemích Evropy má zásadní vliv na směřování studentů. Dále předpokládám, že tento faktor hraje v prospěch UK a také Česka, jakožto jedno z levnějších míst pobytu.

Právě v této části práce věřím, že z velké části objasním důvod toho, proč se pro mnoho studentů zdá být UK výhodným cílem pobytu. Evropa je ekonomicky pořád znatelně rozdělena a západní země, jsou pro velkou část studentů pořád ještě finančně nedostupné. Mnoho studentů z Evropy se bojí vycestovat například do Francie nebo Německa, a volí o něco levnější variantu. Česko má centrální polohu, a tak je dobře dostupná pro mnoho evropských studentů. Protože jak Praha, tak UK mají po Evropě poměrně dobré jméno, mnoho studentů volí naši univerzitu z důvodu neochoty riskovat z ekonomických důvodů. Velká západoevropské města jsou pořád co se týče cenové dostupnosti mnohem nákladnější, a tak se jak Praha, tak Česko v tomto případě jeví jako finančně bezpečnější varianta. Právě proto bych se rád podíval blíže na skupinu studentů, kteří přijíždí na UK.

Tvrzení z části potvrzuje následující výzkum, ze kterého vyšlo Česko jako nejlevnější místo pobytu pro Erasmus studenty vůbec.

Obrázek 26: Průměrné měsíční výdaje Erasmus studentů v akademickém roce 2004/2005

	GDP level (EU27 = 100, PPP adjusted)	Monthly expense during Erasmus period
Austria	129	750
Belgium	124	828
Bulgaria	34	544
Check Republic	76	511
Denmark	124	961
Finland	116	810
France	112	758
Germany	116	699
Greece	85	847
Hungary	64	590
Iceland	130	1,210
Ireland	141	714
Italy	108	765
Latvia	45	592
Lithuania	51	599
Netherlands	130	915
Norway	165	1,024
Poland	51	526
Portugal	75	776
Romania	34	561
Slovakia	57	514
Slovenia	83	662
Spain	101	801
Sweden	120	827
Turkey	28	700

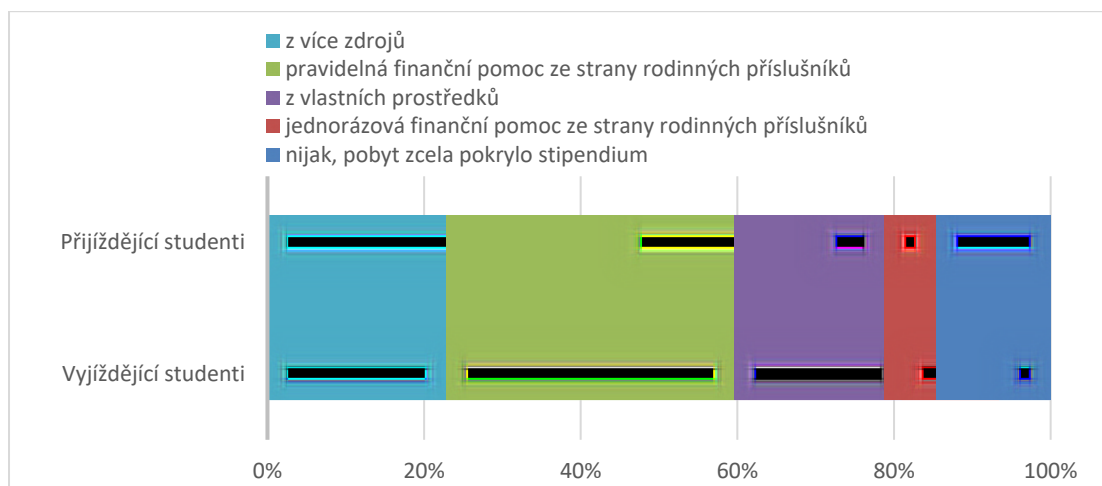
Zdroj: Souto Otero and McCoshan 2006

10.4.3. Shrnutí výsledků

Abych se hned na úvod dozvěděl něco k tomu, z jakých zdrojů studenti financují svoji mobilitu, rozhodl jsem se studentům položit otázku, jakým způsobem byl jejich zahraniční pobyt dodatečně dofinancován. Pravdou je, že výsledky, které vyšly překonaly i ty nejvíce pesimistické předpoklady. Pouze 6 % českých studentů uvedlo že nijak, pobyt byl zcela pokryt stipendiem. U zahraničních studentů tuto odpověď zvolilo 14,5 % respondentů. Tento rozdíl je způsoben hlavně dvěma faktory, a to nižšími životními náklady v Praze než je tomu ve většině Evropy. Dále zde hraje roli dofinancování mobility, která se v jednotlivých státech Evropy liší. Přes 48 % českých a 30 % zahraničních studentů uvedlo, že byli odkázáni na nějakou formu podpory ze strany rodinných příslušníků. Dále 45 % zahraničních studentů a 23 % domácích studentů uvedlo, že jejich pobyt byl dofinancován z více různých zdrojů. V obou dvou případech je tak přes 70 % studentů odkázáno

na pomoc někoho dalšího. Tento výsledek v podstatě potvrzuje výzkumné práce, které tvrdí, že finanční pomoc je pro studentskou mobilitu téměř nezbytná. Našlo se sice několik procent studentů, kteří byli schopni si pobyt v zahraničí dofinancovat sami, u studentů z Evropy to však bylo pouze 8 % z nich. Ukázalo se tak, že studenti bez finanční podpory jiných, popřípadě vlastních úspor, si výměnný pobyt jednoduše nemůžou dovolit a pomyslné dveře do světa studentské mobility jsou pro ně prakticky zavřené.

Obrázek 27: Jak byl Váš pobyt v zahraničí dodatečně dofinancován?

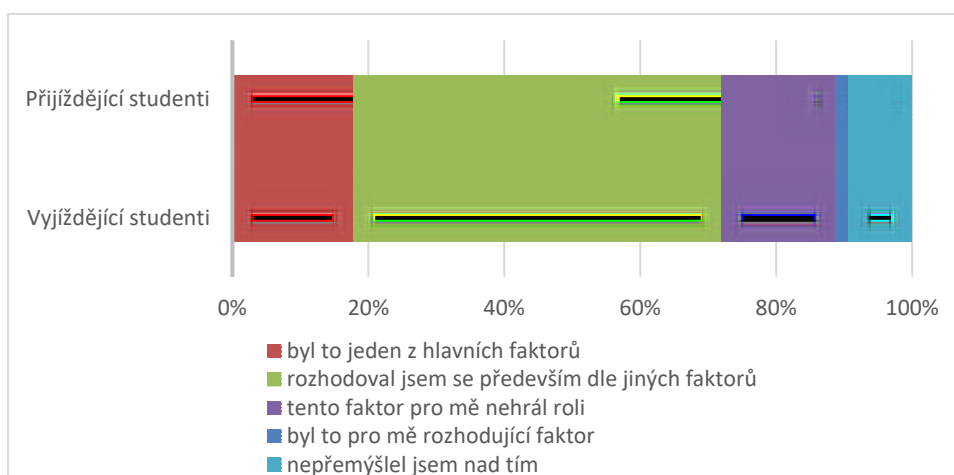

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Další dvě otázky byly směřovány na to, jak různé životní náklady ovlivňovaly studenty ve výběru místa svého výměnného pobytu a zde se nám ukázaly dva odlišné obrázky ekonomického uvažování mezi studenty z Evropy a studenty UK. Na otázku, jak důležité byly pro studenty životní náklady v místě pobytu, odpovědělo téměř 55 % zahraničních studentů, že to byl jeden z hlavních faktorů. 29 % studentů uvedlo, že se rozhodovali především na základě jiných faktorů a 6,5 % studentů uvedlo dokonce, že to byl zcela rozhodující faktor. Naproti tomu 53 % studentů UK uvedlo, že se rozhodovali především na základě jiných faktorů a 18,5 % studentů tvrdí, že to byl pro ně jeden z hlavních faktorů. Zbýlých 17,5 % studentů dokonce uvedlo, že tento faktor pro ně nehrál roli. Získaný výsledek v podstatě odporuje tomu, co bylo mým očekáváním. Většina studentů, kteří se dotazníku účastnili pochází z ekonomicky silnějších zemí (nejvíce respondentů pochází dokonce z Německa a Francie), a tak bychom mohli očekávat, že budou finanční stránce projektu přikládat menší míru pozornosti. Opak je však pravdou. Tohle mě samozřejmě vede k tvrzení, že studenti, kteří na UK přijíždějí, tak z velké části dělají také z ekonomických důvodů a již vzpomínané neochoty více finančně riskovat. Naopak studenti UK, kteří se již pro projekt rozhodnou, jsou na cenu tohoto zážitku připraveni a jsou připraveni na navýšení výdajů, protože většina z nich putuje do ekonomicky rozvinutějších zemí, kde jsou ochotni si za to zaplatit. Dané zjištění pravděpodobně podporuje tvrzení

z práce Otero (2008), že studenti z méně rozvinutých zemí, budou vyžadovat vyšší socioekonomický status pro zapojení do projektu. Jinými slovy, v méně rozvinutých zemích se projektu bude moci zúčastnit menší procento studentů. Tvrzení následně potvrdila také další otázka, zda se v programu nacházejí země, které by si student z finančních důvodů nevybral. 65 % evropských studentů a 41 % českých studentů zvolilo odpověď ano. Může se pak zdát druhořadé zjišťovat, podle jakých kritérií studenti volí své místo pobytu, pokud téměř polovina z nich musí vybírat jednotlivé místo pobytu podle toho, co si oni a jejich rodinní příslušníci mohou dovolit.

Obrázek 28: Hrály ceny pobytu roli, při výběru Vašeho místa pobytu?

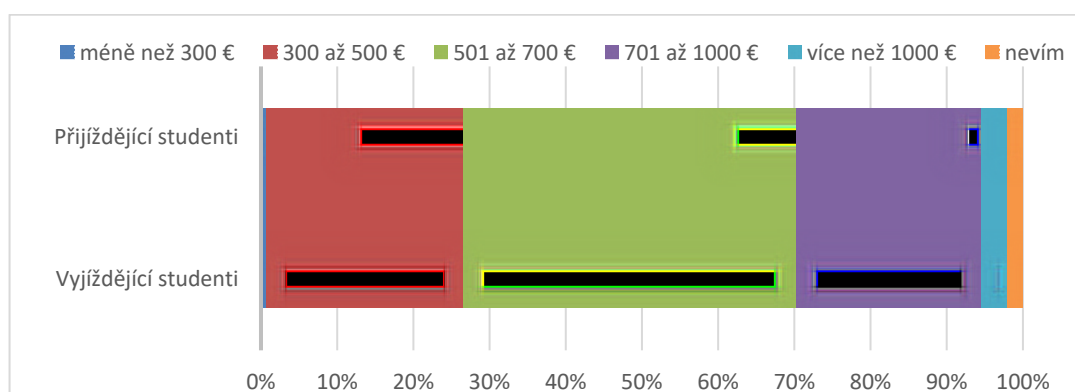
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

Následující set otázek byl směřován na to, jaké oblasti jsou pro studenty v místě jejich pobytu nejvíce finančně náročné a kolik peněz si celý pobyt v průměru vyžádal. Z průzkumu lze soudit, že Česko i nadále patří do skupiny zemí, které jsou pro většinu evropských studentů lákadlem také kvůli nízké nákladnosti celého pobytu. Otázka zněla, do jaké míry byly ceny v místě pobytu finančně náročné ve srovnání s cenami v jejich domácí zemi a výsledek zcela jasně odlišil studenty přijíždějících a vyjíždějících na UK. Studenti hodnotili oblasti stravování, veřejné dopravy, ubytování, volnočasové aktivity a studijní náklady na škále velice levné až velice drahé. Nejvíce nákladné se v obou případech pro studenta jeví ubytování, které například studenti z UK ze 37 % zvolili jako velice drahé. Také pro studenty ze zahraničí se stala tato položka největší finanční zátěží. To, že ubytování bude tvořit nejvýraznější finanční položku ovšem není nijak překvapivé zjištění a obávám se, že u této otázky studenti jednotlivá hodnocení nevztahovali k jejich domácímu prostředí a jednoduše zhodnotili, jaký podíl jejich financí spotřebovala daná oblast výdajů. Velké množství studentů také bydlí pořád u svých rodičů, anebo jim rodiče z velké části ubytování pořád hradí, a tak si často neuvědomují, jak nákladné ubytování může být. Ve všech ostatních případech se v podstatě projevil pouze jeden výrazný trend napříč všemi oblastmi, a to že pro studenty z UK je pobyt v zahraničí ve všech

kategoriích výrazně finančně náročnější než pro studenty přijíždějící na UK. Tito studenti téměř bez výjimky ve všech kategoriích odpovídali, že vybrané položky jsou pro ně zde velice levné až levné v porovnání s jejich domácí zemí. Nejvýrazněji se projevila oblast veřejná doprava, u které 53 % respondentů ze zahraničí uvedlo, že je pro ně velice levná.

Potvrzení toho, že životní náklady pro studenty jsou výrazně nižší v Česku, než v zahraničí se ukázal také v poslední otázce věnované ekonomické a finanční situaci, kde jsem se ptal na to, jaká částka byla pro studenty zapotřebí pro pokrytí všech měsíčních výdajů. Tato otázka v podstatě potvrdila dřívější zjištění, že studijní pobyt na UK pro většinu zahraničních studentů není natolik finančně náročný, jako pro studenty, kteří cestují opačným směrem. Téměř 50 % zahraničních studentů uvedlo, že si vystačili s částkou v rozmezí 300 až 500 €. Dalších 30 % z nich uvedlo částku 500 až 700 € a přes 10 % studentů si vystačilo dokonce s částkou do 300 €. Na rozdíl od zahraničních studentů si z našich studentů s částkou do 300 € nevystačil téměř nikdo. 25 % studentů se vešlo do rozmezí 300 až 500 €, 42 % do rozmezí 500 až 700 € a téměř 24 % dokonce do rozmezí 700 až 1 000 €. Téměř 5 % studentů uvedlo částku více než 1000 €.

Obrázek 29: Měsíční výdaje mobilních studentů

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření

10.4.4. Závěry

Výsledky sekce zaměřené na roli finanční náročnosti projektu v studentské mobilitě se zdají být na první pohled matoucí. První část otázek v podstatě potvrdila, že studijní pobyt zcela rozhodně není pro ty, co si to finančně nemůžou dovolit, a že na tomto faktu moc nemění ani granty, které studentům pobyt zdaleka nepokryjí. Dotazník dále také ukázal, že finanční možnosti studentů a také ceny v jednotlivých evropských zemích mají podstatný vliv na to, kam studenti v rámci svého pobytu směřují. I přesto se v rámci tohoto tvrzení ukázaly výrazné rozdíly mezi studenty přijíždějícími

a vyjíždějí na UK. Navíc se zdá, že studenti z UK výrazně méně řeší finanční stránku projektu a ekonomické faktory tolik neovlivňují jejich volbu zahraniční destinace. To se může zdát v rozporu s otázkami na finanční náročnost projektu v místě pobytu, protože dotazník poměrně jasně potvrdil, že pobyt na UK je levnější než průměrný pobyt našich studentů vyjíždějících do Evropy. Potvrdily to jak otázky na ceny jednotlivých oblastí spojených s pobytem, tak otázka na množství financí potřebných k pobytu.

Jediné rozumné vysvětlení tohoto paradoxu lze vysvětlit tím, že studenti, kteří převážně přijíždějí na UK jsou zároveň skupina studentů, kteří jednoduše více řeší finanční nákladnost projektu, protože si uvědomují, že projekt ve finančně náročnějších zemích Evropy by mohl být nad jejich možnosti. Někteří možná jen nejsou ochotni investovat do projektu tolik financí, a tak se uspokojí s finančně méně náročným místem pobytu, i kdyby to z hlediska jejich preferencí nebyla první volba. V obou případech však lze z výsledků vyvodit, že ve velké oblíbenosti UK a rychlém růstu studentů za poslední roky, má roli také nižší finanční náročnost projektu u nás, než je tomu ve většině Evropy. Asi by nebylo správné tvrdit, že nižší ekonomická rozvinutost prospívá studentské mobilitě v Česku, ovšem nabízí výhody, které mohou být pro část studentů tou hlavní motivací k pobytu právě na UK. Otázkou by mohlo být, zda například rychle rostoucí ceny nemovitostí v Praze nemohou mít do budoucna vliv na skladbu studentů, kteří s projektem každoročně přicestují. Na základě této části práce také lze potvrdit, že různá cena pobytu ve státech Evropy má velice výrazný vliv na směřování studentů. Potvrdilo se, že přibližně polovina studentů si nemůže dovést vycestovat do kterékoliv země Evropy a zdá se, že cenová náročnost opravdu bude dost možná nejvýraznějším prvkem, který rozhoduje o tom, kam studenti vycestují. Lze tak jenom potvrdit výsledky práce Bargela (2009), že studium v zahraničí je sociálně selektivní proces, který zvyšuje sociální nerovnosti jak ve vysokém školství, tak ve společnosti. Doplnění tohoto tématu, by si pravděpodobně žádalo ověření, do jaké míry mají na výběr destinace vliv bilaterální smlouvy, které má univerzita navázané a zda studenti jednoduše necestují pouze tam, kam jim jejich fakulta umožňuje. Například UK má však v současné době navázáno takové množství bilaterálních smluv a spoluprací, že předpokládám jen velice malý vliv tohoto faktoru.

11. Závěr

V první části práce jsem se pomocí analýzy přihlašovacích formulářů zaprvé snažil objasnit, jaké jsou hlavní motivace studentské mobility. Potvrdilo se, že studenti od výměnného pobytu očekávají nejčastěji zlepšení jazykových dovedností, ať se jedná o angličtinu, španělštinu nebo další ze světových jazyků. Celkově je však pro studenty zajímavá především oblast „Poznávání“. Co se týká faktorů spojených přímo s místem pobytu, potvrdilo se, že Univerzita Karlova není tak silným motivem pro výměnný pobyt, jako město Praha, které bylo vůbec druhou nejčastější odpovědí na otázku, proč studenti chtějí na výměnný pobyt na Univerzitu Karlovu. V obecných motivacích zase nejvíce propadly studijní důvody, čímž se zcela potvrdilo, že samotná vysoká škola má v motivacích studentů pouze velice malý význam. Co se mi v práci nepodařilo, bylo ověřit, že motivace studentů se liší podle některých vybraných faktorů. Jako pro geografa je pro mě dílčím úspěchem, že se podařilo najít vazbu na geografickou polohu místa, odkud k nám studenti přijíždějí a při analýze rozdílů studentů z bývalého východního a západního bloku se ukázalo, že zde se rozdíly opravdu vyskytují. Předpokládám tedy, že kulturní a ekonomické rozdíly budou u evropských studentů více ovlivňovat jejich rozhodovací procesy než například pohlaví anebo věk studenta. Myslím si, že by si analýza motivací studentů zasloužila více pozornosti především kvůli tomu, že výzkumné práce téměř úplně ignorují fakt, že většina studentů chápe zahraniční pobyt především jako ideální možnost k poznávání něčeho nového.

Druhá část práce byla hodnocena na základě výsledků dotazníkového šetření, který potvrdil závěry z první sekce, že motivace, které se u studentů objevovaly nejčastěji, nebyly tím hlavním přínosem pobytu. V podstatě obě dvě studentské skupiny se shodly na tom, že pobyt jim dal nejvíce v oblasti nových zkušeností, ale také osobního rozvoje a poznávání nových lidí. Zajímalo by mě zde srovnání s jinou evropskou zemí, kde je úroveň například anglického jazyka na mnohem vyšší úrovni, zda si z těchto zemí studenti odnášejí více v oblasti zlepšení jazykových dovedností, u které se očekával větší reálný přínos pro studenty. Studijní rozvoj studentů opět stejně jako v přihlašovacích formulářích propadl. Druhá část dotazníkového šetření, zaměřená na roli mobility v názorech na integraci Evropy a sblížení kultur, zcela jasně potvrdila moji hypotézu, že studenti, kteří se pobytu zúčastnili ve většině otázek zcela přesvědčivě vyjádřili svůj názor, že projekt je prospěšný jak v oblasti poznávání nových lidí a kultur, tak vzhledem ke snaze o větší propojenost a integraci Evropy, stejně jako v oblasti navazování nových kontaktů. Tato část práce vyšla ze všech oblastí, které jsem zde zkoumal nejvíce jednoznačně. Věřím tak v to, že studenti, kteří se pobytu zúčastnili, měli velkou možnost získat náskok před svými nemobilními kolegy v schopnosti spolupracovat na mezinárodní úrovni. Znepokojuje mě ovšem, že prostředí v Praze není příliš nakloněné interakcím se zahraničními

studenty, čímž znesnadňuje navazování nových kontaktů. Do jaké míry konkrétní sociální prostředí v jednotlivých místech Evropy znemožňuje žádaný přínos projektu, by mělo být cílem pozornosti odborníků. Problémem projektu se zdá být především výběr správných účastníků, protože jak poslední část dotazníků ukázala, studentská mobilita je velice selektivní proces také kvůli finanční náročnosti. Ukázalo se, že finanční pomoc je pro studenty, kteří chtějí být mobilní zcela rozhodující, a to jak v samotné participaci, tak v procesu volby studijní destinace. Už i tak dost štědrý dotační systém ovšem nelze donekonečna nafukovat. Samozřejmě existují způsoby, jak udělat projekt dostupnější pro nižší příjmové skupiny nebo pro mladé lidi, kteří se na vysokou školu vůbec nedostanou, vyžadovalo by to ovšem poměrně značné změny, jejichž reálný přínos se zdá být v nedohlednu. Z toho vyplývá, že na příštích pár let se budeme muset smířit s tím, že projekt zůstane především pro ty, co na to mají a co si ho zaslouží.

12. Seznam použité literatury

- ADC COLLEGE (2018): Erasmus+ Internships Are Great For Students. <https://www.adccollege.eu/student-internship-programme-erasmusplus#erasmus-plus-internships-work-experience-london> (cit. 1. 2. 2018)
- ALLPORT, G. (1954): The nature of Prejudice. Beacon Press, Cambridge
- BALLATORE, M., FEDERE, K., M. (2013): The Erasmus Programme in France, Italy and the United Kingdom: student mobility as a signal of distinction and privilege. European Educational Research Journal, 12, 4, 525-533
- BARGEL, T. a kol. (2009): BachelorStudierende Erfahrungen in Studium und Lehre. Eine Zwischenbilanz. Bundesministerium für Bildung und Forschung, Berlin
- BRACHT, O. a kol. (2006): The Professional Value of ERASMUS Mobility. International Centre for Higher Education Research, University of Kassel, Kassel
- CAO, CH. a kol. (2015): A Survey of the Influencing Factors for International Academic Mobility of Chinese University Students. Higher Education Quarterly, 70, 2, 200-220
- COMMISSION DES COMMUNAUTÉS EUROPÉENNES (1991): Memorandum on Higher Education in the European Community. Communication of the Commission to the Council, Bruxelles
- CORBETT, M., A., T. (2002): Ideas, institutions and policy entrepreneurship in European Community higher education policy 1955-95. London School of Economics and Political Science, University of London, London
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2004): Dojíždka za prací a do škol v hl. m. Praze (na základě výsledků SLDB) – 2001. https://www.czso.cz/csu/czso/13-1127-04-sldb_2001-1_vyvoj_dojizdky_jako_formy_prostorove_mobility_v_cr (cit. 10.6. 2018)
- DEAKIN, H. (2014): The drivers to Erasmus work placement mobility for UK students. Children's Geographies, 12, 1, 25-39
- DI PIETRO, G., PAGE, L. (2008): Who Studies Abroad? Evidence from France and Italy. European Journal of Education Research Development and Policy, 43, 3, 389-398
- DVORAKOVA, K. (2006): Kontaktní hypotéza v odborné literatuře pojednávající o interetnických vztazích. http://casopis.rexter.cz/02-2007/rexter_02_2007-3.pdf (cit. 3. 3. 2018)
- EHRENREICH, S. (2008): Teaching for Residence Abroad' Blending Synchronic and Diachronic Perspectives on the Assistant Year Abroad. Staff and Academic Mobility in Higher Education Cambridge Scholars Publishing, Newcastle
- ERASMUS+ (2018): Projekty mobility osob. <http://www.naerasmusplus.cz/cz/mobilita-osob-vysokoskolske-vzdelavani/pro-studenty/> (cit. 2. 2. 2018)
- EUROPEAN COMMISSION (2013): A Statistical Overview of the ERASMUS Programme in 2011-2012. http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/statistics/ay-11-12/report_en.pdf (cit. 2.6. 2018)

EUROPEAN COMMISSION (2014): Erasmus Facts, Figures & Trends. Publications Office of the European Union, Luxembourg

EUROPEAN COMMISSION (2014): Erasmus 2013-14 Top 500 higher education institutions receiving Erasmus students. http://ec.europa.eu/assets/eac/education/library/statistics/2014/erasmus-receiving-institutions_en.pdf (cit. 3. 4. 2018)

EUROPEAN COMMISSION (2016): The Erasmus Impact Study Regional Analysis. Publications Office of the European Union, Luxembourg

EUROPEAN COMMISSION (2018): Erasmus+ - Key Action 1 - Erasmus Charter for Higher Education 2014-2020. https://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus/actions/erasmus-charter_en (cit. 29. 4. 2018)

FERGUSON, W. L. (1941): A Study of the Likert Technique of Attitude Scale Construction. The Journal of Social Psychology, 13, 1, 51-57

FINDLAY, M. A. a kol. (2006): Ever Reluctant Europeans The Changing Geographies of Uk Students Studying and Working Abroad. European Urban and Regional Studies, 13, 4, 291-318

FINDLAY, M. A. a kol. (2011): World class? An investigation of globalisation, difference and international student mobility. Royal Geographical Society, 37, 1, 118-131

FLIGSTEIN, N. (2008): Euroclash: The EU, European Identity, and the Future of Europe. Oxford Scholarship Online, Berkeley

HENDL, J. (2004): Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat. Portál, Praha

HENDL, J. (2005): Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Portál, Praha

KEELING, R. (2006): The Bologna Process and the Lisbon Research Agenda: the European Commission's expanding role in higher education discourse. European Journal of Education Research Development and Policy, 41, 2, 203-223

KING, R., RUIZ-GELICES, E. (2003): International student migration and the European 'Year Abroad': effects on European identity and subsequent migration behaviour. Population Space and Place, 9, 3, 229-252

KOHOUTEK, R. (2010): Dotazník jako průzkumná a výzkumná metoda. <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1002/dotaznik-jako-pruzkumna-metoda> (cit. 12.6. 2018)

KUHN, T., (2012): Why Educational Exchange Programmes Miss Their Mark: Cross-Border Mobility, Education and European Identity. Journal of Common Market Studies, 50, 6, 994-1010

LA MONCLOA (2017): The Government of Spain remains committed to co-financing the Erasmus+ Programme and will increase its contribution in 2018. http://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/gobierno/news/Paginas/2017/20171218_erasmusplus.aspx (cit. 17.6. 2018)

LEE, S. E. (1996): A Theory of Migration. Demography, 1, 3, 47-57

LIJPHART, A. (1964) 'Tourist traffic and integration potential'. Journal of Common Market Studies 2, 3, 251-261.

MACLEAN, R., WILSON, N. D. (2009): International Handbook of Education for the Changing World of Work: Bridging Academic and Vocational Learning. Unesco-Unevoc, Bonn

MAIWORM, F., (2002): ERASMUS: Continuity and Change in the 1990s. European Journal of Education Research, Development and Policy, 36, 4, 459-472

MASARYKOVA UNIVERZITA (2017): Doktorandi FSS musí na semestr do zahraničí. Co chystají další fakulty?. <https://www.online.muni.cz/udalosti/9115-doktorandi-fss-musi-na-semestr-do-zahranici-co-chystaji-dalsi-fakulty> (cit. 10. 6. 2018)

MINISTERIAL CONFERENCE BOLOGNA (1999): The Bologna Declaration. <http://www.ehea.info/cid100210/ministerial-conference-bologna-1999.html> (cit. 28. 4. 2018)

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ (2018): Europass: Mobilita obyvatel. <http://www.europass.cz/vzdelavani-v-eu/mobilita-obyvatel/> (cit. 9.6. 2018)

OBERA I AS (1987): Migration, urbanisation and development. Human Resources and Development Planning, 5.

OTERO, S., M. (2008): The Socio-Economic Background of Erasmus Students: A Trend Towards Wider Inclusion. International review of education, 54, 2, 135-154

PAPATSIBA, V. (2005): Student Mobility In Europe: An Academic, Cultural and Mental Journey? Some Conceptual Reflections And Empirical Findings. International Relations, 3, 29-65

PAPATSIBA, V. (2006): Making higher education more European through student mobility? Revisiting EU initiatives in the context of the Bologna Process. Comparative Education, 42, 1, 93-111

PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY (2014): Přehled interinstitucionálních dohod. <https://www.natur.cuni.cz/fakulta/studium/studium-v-zahranici/erasmus/BS/prehled/#GG>. (cit. 4. 6. 2018)

REUTERS (2017): Evropská unie vyvolává u Čechů spíše negativní představy. Kritizují evropská nařízení i byrokracii. <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/2053526-evropska-unie-vyvolava-u-cechu-spise-negativni-predstavy-kritizuji-evropska-narizeni> (cit. 23. 3. 2018)

RODRÍGUEZ-GONZÁLEZ, C. a kol. (2011): The Determinants of International Student Mobility Flows: An Empirical Study on the Erasmus Programme. Higher Education, 62, 4, 413-430

STANGOR, CH., (1996): Influence of student exchange on national stereotypes, attitudes and perceived group variability. European Journal of Social Psychology, 26, 663-675

TIECHLER, U. (2002): Erasmus in the Soctares Project Findings of the Evaluation Study. Lemmens, Bonn

VYSOKESKOLY (2016): Ženy tvoří nadpoloviční většinu absolventů vysokých škol. <http://www.vysokeskoly.cz/clanek/zeny-tvori-vetsinu-absolventu-vysokych-skol> (cit. 5. 5. 2018)

VAN MOL, CH. (2014): Intra-European Student Mobility in International Higher Education Circuits. Belgium and Netherlands Interdisciplinary Demographic Institute, Palgrave Studies in Global Higher Education, Antwerp

VOSENSTEIN, H. a kol. (2010): Improving The Participation in The Erasmus Programme. Directorate General for Internal Policies, European Parliament, Brussels

WARD, C., BOCHNER, S., FURNHAM, A. (2001). *The psychology of culture shock*. Routledge, East Sussex

WATERS, J., BROOKS, R. (2011): 'Vive la différence'? The 'international' experiences of UK students overseas. *Population Space and Place*, 17, 5, 567-578

WILSON, I., (2011): What Should We Expect of 'Erasmus Generations', *Journal of Common market Studies*, 49, 5, 1113-1140

ZELINSKY, W. (1971): The Hypothesis of the Mobility Transition, 2, 61, 219-249

